

RĂSUNETUL CULTURAL

REALIZAT DE SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRITA-NĂSAUD

APARE LUNAR SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMANIA - FILIALA CLUJ

An. XIX, Nr. 7 (159)

Iulie 2026

Rebreanu și Eminescu

FestLit Cluj, la ceasul al XIII-lea

Serile de la Casa Colecțiilor

Poezia e la Bistrița

Autobiografi cu Cleopatra Lorințiu

Dintr-o matrice rurală binecuvântată:
Menut Maximilian

Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud Pictură murală ce dă culoare și identitate locului,
realizată de profesorii Liceului de Arte „Corneliu Baba”, Radu Hangan și Paul Târziu

Proiect al Primăriei Bistrița

Și-n alte vremi, și azi pe metereze

Olimpiu Nușfelean

Dacă nu știi de unde vii, cum ai putea ști încotro te îndrepti? Nu-mai Dumnezeu a reușit să pună lumea pe cale scoțind-o din nimic (și pe nimic), din neant. Noi cum am putea – scenariu ce frizează umorul – să dăm un chip (plauzibil) nimicului... din noi? Trebuie să ne bazăm pe ceva, să avem o referință, un sol de sprijin și de hrană, precum cireșul sau stejarul, sau iarba, ca să prindem viață, înălțime, să tindem spre un ideal, care s-ar dovedi a fi chiar și cerul. Iar cu această „referință” trebuie să menținem o relație, un raport, pentru orientare, pentru a nu ne rătăci pe cale, a nu ne pierde memoria (devenirii). În această înaintare ar putea să ne prindă picoteala, chiar somnul, și s-o luam așa, pe cîmp, chiar peste ape și munți, chiar cu provocări, dar toate la împlinire. Așa că nu ne-ar strica un însoțitor, care să ne mai tragă de mîneacă, un clopoțel, care să ne trezească, dar nu un

clopoțel al leproșilor.

În cele din urmă, un organism („viu” desigur, nu ca unul statal), prins de somnul amneziei, începe să nu mai existe. Amnezia se instalează treptat. Acceptînd/ suportînd amnezia și refuzînd un anume tratament, lumea se îndreaptă spre moarte. La o asemenea extincție lucrează, desigur, forțe puternice, mai ales ascunse, chiar departe de scenariile pe care ni le-am putea închipui noi (dovadă: încă nu am găsit metode de a ne împotrivi morții), dar nu trebuie să tindem a ne asocia cu acestea sau a ne așeza sub egida lor, pe motiv că am reuși să ne încadrăm (benefic?...) într-un anumit trend cerut de actualitate. De actualitatea inconștientă, de pericolele ignorate. Care ne țin în ignoranță. Pericolele rătăcirii, ale pierderii orientării, nu sînt puține. Dar nu e vorba doar de pericole, ci de pierderea substanței, a vitalității, a nutrienților de bază, a ceva care, uneori, chiar neglijat fiind, nu te abandonează la greu, rămîne un suport pentru înaintarea prin existență. Un suport al ființei.

În ceea ce privește amnezia în sine, știința medicală ne spune că este o pierdere patologică, totală sau parțială, a memoriei, cauzată de leziuni cerebrale (traumatisme, AVC, tumori), infecții sau factori psihologici. Se manifestă prin dificultăți în reamintirea trecutului (retrogradă) sau formarea de amintiri noi (anterogradă). Nu există un tratament medicamentos specific, abordarea vizînd cauza subiacentă, terapie ocupațională și strategii de compensare. Pe plan cultural, patologia amneziei e mai puțin cercetată, deși „leziuni”, infecții (ideologice) sau factori de sorginte psihologică se pot înregistra constant. Reamintirea trecutului ia aspecte retrograde contorsionate sau anterograde cu ieșiri deviate chiar din „puțul unor gândiri” eronate, cu sau fără intenții precise. Tratamente specifice se aplică mai rar, poate în anumite perioade istorice, cauzele sînt vag diagnosticate iar strategiile de compensare sînt slab prefigurate. În toată această debusolare, există ceva „tare” în devenirea noastră, care nu lasă flacăra nevoilor culturale – ca să nu zic a identităților culturale – să se stingă de tot.

În Don Quijote de la Mancha de Cervantes, Robul, un încercat soldat, sclav sau dăruit cu anumite funcții militare, aduce între poveștile de la han – socotit, acesta, castel de către Cavalerul Tristei Figuri - și istoria Goletei, o fortăreață care apăra Tunisul. (Din 1535 fusese ocupată de o garnizoană spaniolă. Carol Quintul o cucerise printr-o lovitură-surpriză, alungându-l din Tunis pe Barbarossa și reinstalându-l pe tron pe Muley Hamet. Goleta a fost cucerită de turci la 23 august 1574.- după cum ne pune în temă editorul romanului. Cervantes se pricepe la „istorii”.) Interesant este că, după cum povestește naratorul, „Odată cucerite, așadar, Goleta și fortul, turcii au dat ordine să fie dărâmată Goleta (deoarece fortul fusese adus în asemenea stare, încât nu mai era nimic de dat jos) și, ca să o facă într-un timp mai scurt și cu mai puțină trudă, au minat-o din trei părți, dar cu niciun chip n-au putut arunca în aer tocmai partea care părea cea mai slabă, și anume zidurile vechi, pe când tot ce rămăsese în picioare din fortificația nouă făcută de Fratin s-a prăbușit cu mare ușurință la pământ. În sfîrșit, flota s-a întors la Constantinopol triumfătoare și victorioasă, iar după câteva luni a murit stăpînul meu Eudj Ali.” (s. n.) Povestea Robului e palpantă, în tot ce relatează acesta, dar noi reținem această încăpăținare a zidurilor vechi, „partea cea mai slabă”, de a rămîne în picioare. Ce e considerat slab (în opinia unor falși beneficiari generici, ai actualității) rezistă, iar „noul”, cel mințit, sau cel mincinos (nu „noul” consistent), e sortit disoluției. „Vechiul” are oricînd rostul său, iar autenticitatea „noului” nu poate fi verificată și validată decît prin proba vechiului, a celui rezistent la încercările de demolare, care rămîne în picioare și afirmă un specific în continuitate. Istoriile vechi – și acestea – sînt pline de învătămintele. Oferă, sau, mai ales, inspiră modele sau structuri ce contribuie la consolidarea înnoirilor cu care omul își îmbogățește existența.

Pe asemenea teme se elaborează, desigur, teorii de tot felul, unele paradoxale. Ele trebuie decelate cu atenție mai ales în această perioadă cînd par a ne atinge, prin derularea unor tendințe, două amenințări specifice: dispariția tradiției și disoluția/ dizolvarea culturii (unui popor). Amenințări grele. Acestea au fost oarecum preluate din perioada antedecembristă, de inspirație comunistă, și aduse într-o nouă realitate istorico-culturală în care se dezvoltă alte/ noi noxe ce afectează ființa, ca și viața publică. Înainte de '89, tradiția era amenințată, în natura sa, prin exagerare și falsificare, prin persuasiune ideologică și expresie falsificată, prin kitsch, care copleșeau specificități reale și sufocau autenticitatea. Cultura își orienta îndrăznelile, cît putea, nu întotdeauna, spre cîștiguri estetice, cît și spre salvarea ființială, edificînd, fie și subiacent, rezistența prin cultură. În perioada democrației redobîndite, a libertății de expresie, aceleași teme – nu singurele – îngrijorează mai mult, determinîndu-i pe actanții expresiei (scriitori, artiști, filosofi) să le evalueze (și comenteze!...) impactul, în continuare, cu o anume nedumerire. Tradiția nu doar că este falsificată, prin alte și alte practici, dar este, concomitent, ignorată, împinsă deliberat în uitare, neglijată, atacată, prin metode ideologice sau financiare, scoasă din agendele administrative. În imperiul culturii libere, se pune iarăși problema salvării acesteia, ca parte sau proces al salvării ființei aruncate în alt abis al istoriei, pe care încă nu-l putem defini exact. Climatul cultural, dorit a fi relaxat, devine din nou, în alte contexte, tensionat. Grav este că, în această stare de lucruri, existența devine relativă, omul prezentului lasă vîslele, nu mai trage la rame împotriva curentului, nu mați ține în a-și lua ca țel mersul drept.

Existența „cumva-cumva”, incertă și fragilă, ilustrată de personajul lui Ian McEwan, nu-i totuși caracteristică românului (scriitor, cititor sau simplu plugar), chiar cînd sau chiar dacă acesta mai dă semne de comportament smerit, binevoitor, blînd sau chiar umil. Nu-i vorba de umilinta învinsului, chiar dacă aparențele ar pute merge și spre o asemenea temeri. Exemple poți găsi și în acest sens. Omul de azi e însă nedumerit, nu poate înțelege ce i se întîmplă și nu identifică posibilități/ surse/ ocazii de a înfrînge o asemenea nedumerire. Cred că, prins în teoriile ofertante ale democrației și libertății recent dobîndite, nu găsește acces spre mecanisme care l-ar putea scoate din impas. E prins în proiectul – postdecembrist – al gloriei libertății, care totuși nu poate fi pus în mișcare. Este vorba de o glorie/ gloriificare a libertății, fără ca aceasta să dispună de dinamica scontată. Care e „povestea” acestei lipse a dinamicii, o luăm în considerare, o scriem/ descriem?

Robul din povestea lui Cervantes, spre finalul relatării sale, își amintește de două

sonete despre pierderea Goletei, remarcînd că „Printre creștinii ce s-au pierdut odată cu fortul, a fost unul pe nume don Pedro de Aguilar, de fel din nu știu ce așezare din Andaluzia, care fusese stegar în fort, soldat de mare curaj și de o rară inteligență; avea îndeosebi o înzestrare deosebită în ceea ce se numește poezie. O spun pentru că soarta l-a adus pe galera și banca mea, ca sclav la același stăpîn, și, înainte de a pleca din portul acela, cavalerul acesta a făcut două sonete în chip de epitaf, unul pentru Goleta și celălalt pentru fort. Și trebuie neapărat să vi le spun, deoarece le știu pe de rost, și cred că vă vor stărni mai degrabă plăcere decît amărăciune.” (s. n.) Să remarcăm și noi că, deși „i s-a înscenat” pieirea, fortăreața este transferată și sortită dăinuirii în versuri, că este cineva care compune sonetele, chiar dacă acesta se află într-o situație ingrată – prizonier și sclav, soldat curajos și... inteligent, desigur și talentat, cultivat întru talentul său și recunoscut ca atare. Sonetele lui rezistă în memoria celor pe care viața îi duce mai departe, alăturate acesteia, versurile sînt „împărțășite”, nu neapărat cu durere, ci cu plăcere, nu cu o plăcere cinică, nu, ci cu o plăcere și o bucuriei a cea ce este, a ceea ce (mai) există, în sine. (Fiecare să interpreteze după cum crede o asemenea... trăire!). Iar cel care amintește de sonete nu este singur, între frățînii întru povești se dezvăluie o altă voce, care e a unui cavaler, frate al poetului. Acesta ține, la rîndul său, să rostească el poeziile în cauză, privilegiu ce i se acordă. Miracolul salvării lumii apare cînd și de unde nici nu te aștepti. Fortăreața Goleta, cu glorioșii ei eroi, care și-au pus chează viața și libertatea pentru a o apăra, este salvată de literatură. De imaginar. Literatura exprimă multe pierderi din lume, dar asta nu este pentru că s-ar constitui într-un discurs funebru. Ea exprimă, prin puterea de a fi a cuvîntului, bucuria dăinuirii și își trage seva din cele mai neașteptate surse, cu mijloace dintre cele mai surprinzătoare.

Aici, în literatura și cultura noastră, avem poemul-baladă Miorița. Care nu e neapărat un poem despre moarte, nu despre împăcarea cu moartea, deși e și asta, dar e împăcarea cu viața, cu tot ce ține de aceasta, care înseamnă (și) transfer, „transhumanță”, salvare întru frumos, „Pe-o gură de rai”. Sau balada populară Monastirea Argeșului. Nu e doar un mit estetic aparținînd literaturii populare. E mit fondator, deloc pesimist. Ne edifică, ființă și/ sau popor, într-o maximă condiție a frumosului, legîndu-ne prin asta și de cultura europeană. Nu-i vorba de înfrîngere, de sacrificare a ce ai mai drag; e elogiată, prin metaforă, femeia care se zidește în existența noastră, e marcată izbînda spiritului, frumusețea izbînzii acestuia. Numai că lumea uită asemenea evidențe, le abandonează, se îndepărtează de ele, prin exercițiile mințirii de sine. Asemenea semnificații trebuie înțelese și împărțășite; se întîmplă însă că lumea își pierde simțul și obiceiul împărțășirii, al dialogului congruent și empatic. Individul se izolează în sine – în iluzia libertății de sine – și nu mai relaționează cu cei din jur, pierde practica dialogului bucuriei. Uită să mai ia seama la „sonetele” care glorifică existențele.

Condiția tradiției, a orizontului cultural în care se însinuează omul cunoaște, progresiv, poate progresiv-agresiv (!...), provocările în care îl angajează, azi, Inteligența Artificială. În această etapă a relației cu IA, despre care nu putem spune prea multe cum va evolua, omul se simte intimidat. Acesta vede deodată că IA este mai cuprinzătoare decît mintea sa, aș zice – acum – mai rapid cuprinzătoare, ceea ce îl face să-și pună sub semnul îndoielii propriile puteri, ca și propriile valori. În viziunea unei slabe premoniții a viitorului, omul se vede dominat, chiar umilit, de IA și atunci optează pentru o existență prudentă și retractilă, acel fel de a fi cumva-cumva al personajului lui Ian McEwan. În fața impetuozității formidabile realizări a minții omenesti (IA), omul se va întreba ce-i mai folosește tradiția, literatura, ce riscă să devină, precum în viziunea lui Adam, personaj al Mașinii ca mine, o simplă colecție de povești despre „cum erau oamenii pe vremuri”. Omul învață, sau, mai sugestiv, se deprinde să gîndească „artificial”, fără, da, o introspecție a sinelui, fără priviri în interior, autoscopice (fără aportul imaginației, v. Irina Petraș) – un interior supravegheat și el de mașină – optînd pentru existența cumva-cumva, care, potrivit filosofiei (sau „filozofiei”, v. V. Hugo) prezentului, îi oferă o anume libertate de mișcare. Iluzorie. Denumind o activitate oarecare, ocazională, întîmplătoare, ca posibilă, ce se traduce printr-un fel de a fi, viața cumva-cumva se oferă și ea ca o alteritate. De fapt ca o mistificare a alterității. Adică eu, om al acestui veac, pot trăi ori așa-ori așa, am ocazia să aleg între niște alternative. Alternative dezactivate, pasive, cu mize mult restrînse. Este filosofia omului egocentric confundat în telefonul mobil și care nu are pe nimeni în jur, deoarece și ceilalți au smartphone-urile lor. O viață democratică și liberă în alegeri. Dar alegeri la nivelul de jos al existenței, al mizelor mărunte, limitate în chiar dimensiunile nemărginirii. Vană libertate de alegere: a duce viața într-un fel sau altul, cum se nimerește, din ce se oferă, larvar, de pe o zi pe alta! Cîtă vreme viața (omului) ar trebui să fie și construcție. Pe ce construiești, cînd neglijezi temelile? Cînd le șubrezești, avînd în vedere că, în documentare, IA se va folosi și de (toate) cunoștințele adunate de tine. Sărăcindu-ți orizontul cultural, abandonîndu-ți și subțiuindu-ți tradiția, o să-i oferi IA în cele din urmă un fond documentar tot mai restrîns, precar, care, la o adică, nu o va prea ajuta în relația cu tine.

Dureri de dus (în inimă?) nu-s puține, dar contează urcarea la cer, după cum se consemnează în al doilea sonet declamat de fratele lui don Pedro de Aguilar, poet: „Și iat-acest pământ pe care gloate/ de jalnice-amintiri mereu se-adună,/ și-n alte vremi, și azi pe metereze./ Ci n-au urcat la ceruri mai curate/ din sînu-i aspru suflete cunună,/ nici el ținut-a trupuri mai viteze.” Contează să lupți, cu un țel, iar printre soldați se va afla întotdeauna unul care are „îndeosebi o înzestrare deosebită în ceea ce se numește poezie”, cum relatea Robul lui Cervantes. Unul care, prin proslăvire (ce-o mai fi asta?!), s-ar întreba unii...), înalță pe eroi „întru cereasca strajă”, cu suflute suite și găzduite într-o „mai fericite casă”. Putem noi oare duce o luptă care are ca țel proslăvirea eroilor („prezențe” gestionate de trecut), a tradiției, a culturii fondatoare? Întrebare retorică, revolută, suspendată în gol? În gol de percepție? Lumea își simte existența amenințată, dar nu conștientizează suficient acest fapt. Și tocmai acum vine Ana Blandiana și conchide – în interviuri – că poezia salvează – și azi – lumea precum îi salva pe deținuții din închisorile comuniste, „ca o dovadă că, atunci cînd își simt amenințată însăși existența umană, oamenii recurg la rezistența prin poezie.” Unde-s poeziile de azi? Ne-am putea întreba. Scriu totuși. Chiar dacă nu sînt văzuți (prea bine).

Într-un interviu de prin 2003, Philippe Sollers remarca impresia trăită de Friedrich Hölderlin la Bordeaux, care a fost o revelație pentru poet. Acolo strugurii se coc foarte încet, iar „a trăi în Bordeaux înseamnă a trăi într-un alt timp”, de secol al XVIII-lea, cu „minte rapidă” într-un „timp foarte lent”. Zice eseistul francez că „A durat două secole pentru ca o placă ce îi poartă numele (poetului, n. n.) să fie amplasată la Bordeaux, la capătul aleilor Tourny”. „Esprit viif” poate fi tradus, aș zice, și ca minte vie, ageră, ascuțită, dar societatea de azi iubește calificativul „rapid”. Deși istoria curge departe de calificative, ea înregistrează, marchează, înscrie evenimente în cărți de învătătură, din care însă omenirea se pare că nu învață nimic. Oare de ce? Revenind la subiectul avansat de Sollers, va trebui să recunoaștem că mai sînt în lume geografii care influențează sau modelează firea omului, îl face mai lent decît istoria din jur (deși nu insistăm, acum, asupra unor asemenea aspecte), dar îi menține mintea vie. O minte generoasă, deloc amnezică. Mai ales că amnezia, în geografia culturală, poate fi identificată/ preconizată înainte de a se instala în întregul „organism”, în miezul cultural, prin forța cuvintelor curate fiind, noi, liberi și în măsură să inițiem o realitate salvată. Preocuparea pentru salvarea tradiției nu devine niciodată inutilă.

Destăinuirea durerii

Mircea Gelu Buta

Peste tot în jurul nostru există suferință, asimilată la nivel individual ca durere sufletească și / sau trupească, a cărei prevalență la nivel global a fost estimată cam la 27,5%. Statisticile și realitățile sociale abstracte pălesc însă în fața particularităților unei vieți în suferință, aspect surprins magistral de către Wystan Hugh Auden, în poemul „Surgical Ward”: „Ei sunt și suferă; asta este tot ce fac;/ Un bandaj ascunde locul în care trăiește fiecare,/ cunoașterea Lui despre lume limitată la/ tratamentul pe care îl dau instrumentele./ Și stați depărtați ca epoci unul de celălalt”[1].

Îmi amintesc de copii cu luxații congenitale ale șoldului, imobilizați timp îndelungat în aparate gipsate, stând în diferite poziții. Suportau cu stoicism tortura cea

îndelungată. Remarcam în privirea și comportamentul lor o adâncă resemnare față de suferință și o colaborare acceptată, fără plânsete, la metodele noastre de tratament. Aveam întotdeauna în buzunarul halatului bomboane sau diverse „fleacuri”, pentru a câștiga încrederea și prietenia micilor pacienți.

Există un volum de memorii al scriitoarei americane Christina Crosby, intitulat „A Body, Undone. Living On After Great Pain” („Un corp, anulat. A trăi după o durere mare”), în care aceasta își povestește viața după ce a suferit, la vârsta de 50 de ani, un accident de ciclism, soldat cu paralizia întregului corp.

În capitolul „Falling into hell” (Cădere în iad), autoarea își destăinuie trăirile pe care le-a avut în primele zile după accident: „Nu se știe imediat ce deficiențe vor rezulta dintr-o leziune a măduvei spinării, dar, pe măsură ce zilele au trecut, a devenit clar că am pierdut nu numai utilizarea mușchilor picioarelor, ci și, de asemenea, mușchii trunchiului, brațelor și mâinilor mele, și că pierderea mușchilor a compromis sistemul circulator al corpului. De asemenea, mi-am pierdut controlul asupra vezicii urinare și intestinelor”[2]. În această stare, după cinci luni de suferință, Crosby a fost externată și dată în grija partenerului ei de viață. Realizând în scurt timp că „latura subconștientă și agitată a vieții de familie este dincolo de rațiune”, ea își descrie în cuvinte propriu eșec: „Simt o singurătate de neînsuflețit, pentru că nu voi putea niciodată să descriu în mod adecvat durerea pe care o sufăr și nici nu mă poate însoți nimeni în tărâmul durerii. Am învățat că recurgerea la analogie nu este doar mintea, deoarece durerea este atât de singulară încât se sustrage descrierii directe, atât de izolatoare pentru că corpul tău este singur. Plânsul, țipătul și furia împotriva durerii sunt semnul limbajului anulat. «Ca și cum» este semnătura retorică a durerii, care necesită deplasarea metaforei pentru a semnifica proprietățile ei. Pielea mea electricizată de neopren mă ține în îmbrățișarea ei strânsă și copleșitoare. Curenții se apropie de suprafață, dar pătrund cumva și adânc în țesut. Degetele mele băjbăie. Degetele de la picioare mi se îndoaie în sus”[3].

În medicina contemporană, povestirea are importanța ei, permițând suferindului să-și trăiască propria sănătate precară într-o manieră fenomenală. Aceasta încurajează empatia și comprehensiunea mutuală între pacient și medic, permițând construcția de sens într-o situație care poate să pară ilizibilă. Pacientul nu înțelege însă totdeauna ce dorește să transmită medicul, pentru că limbajul clinicii este diferit de cel al muritorilor de rând, chiar dacă se referă la viață și moarte. Acesta dorește să-și împărtășească propria istorie a bolii, care, în mod firesc, are un început, o desfășurare și un sfârșit, de multe ori problematic. Iată frământările pe care Alphonse Daudet le pune în „La Douleur”, jurnalul în care descrie propria suferință din stadiul al treilea al sifilisului[4]. Printr-o inversiune psihologică fascinantă, scriitorul bolnav intră în rolul de medic, distribuind cu grijă doze de cuvinte umanității care probabil îi va fi recunoscătoare, pentru că oamenii vor înțelege poate mai bine relația cu medicii, care, cuprinși de fascinația tehnologiei, îngrijesc bine corpul, dar riscă să facă rău spiritului și sufletului. Conștient de faptul că este singur în suferința sa, Daudet alege să dialogheze cu singurul interlocutor care contează pentru el: sfârșitul nesigur pe care caută să-l cunoască și să-l înțeleagă. Durerea pune o presiune intensă, atât asupra limbajului, cât și a posibilităților de a împărtăși o lume comună cu ceilalți, căci durerea este personală, manifestându-se inevitabil la persoana întâi, ceea ce creează „o singurătate de neînsuflețit”. Iată de ce medicii nu ar trebui să uite faptul că în corp bolnav găzduiește un suflet bolnav. Acest lucru nu se poate afla cu ajutorul unui microscop sau instrument de investigații. Un suflet poate fi detectat doar cu ajutorul altui suflet.

Îmi vine în minte istorioara bătrânului doctor din „Pavilionul canceroșilor”, a lui Soljenițin: Un medic bătrân, pensionat, luca cu o jumătate de normă. Vizita în continuare bolnavi, iar diagnosticul său era întotdeauna extrem de precis. Tânăra doctoriță, care luca sub îndrumarea sa, îl întreabă într-o zi care este secretul diagnosticelor sale atât de exacte. Bătrânul îi spune că are nevoie de câteva momente bune de tăcere, timp în care sufletul său se liniștește și devine „ca un lac liniștit în apele cărui se reflectă luna și stelele”. Aceasta îl ajută ca, în momentul când un bolnav cere să-l consulte, să îl vadă mai întâi ca pe un întreg, ca pe o persoană, căutând să zărească „fărăma de eternitate”, pe care acesta o poartă în el.

De altfel, rolul medicinei nu este neapărat acela de a vindeca, deoarece inevitabilul nu poate fi ocolit, ci, ținând seama de posibilitățile științei medicale și de conștiința fiecăruia, este de a face ca insuportabilul să devină suportabil, pentru a evita scufundarea fapturii umane în zona „fiarei dezlănțuite”. Aceasta este întreaga filosofie a medicinei...

[1] Auden Wystan Hugh Auden, 1989, „Surgical Ward”, In Selected Poems, Ed. Edward Mendelson, New York, Vintage International, p. 73;

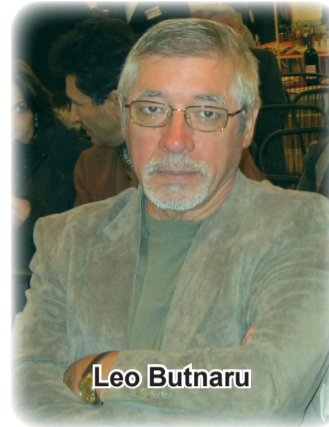
[2] Christina Crosby, „A Body, Undone. Living On After Great Pain”, New York University Press, 2016, pp. 22-34;

[3] Ibidem, p. 31;

[4] Alphonse Daudet, La Douleur (La Douleur), 1887–1895 et Le Trésor d’Arlatan, 1897, (Euvres complètes illustrées, t. 17 de l’édition Ne Varietur), Paris, Librairie de France, 1930;

Racursiu

Laconice, aproape iconice

Leo Butnaru

Ai ajuns la texte laconice, paradoxal mai inteligibile decât un contract editorial – acea formă juridică de limbaj, în care sensul nu e menit să fie înțeles, ci acceptat. Texte care nu ascund nimic între rânduri, pentru că rândurile însele nu cer complicitate. (Unde mai pui că se pot întâmpla și texte dintr-un singur rând, în acest caz cum să se mai citească... printre rânduri?) Ele spun exact cât trebuie și nu mai mult, asemenea unei adrese de pe un colet poștal: clară, funcțională, fără metafore inutile (dar nici metafore utile nu mai poți pune într-o adresă, nu?), însă cu o precizie vitală. Pe colet scrie „Imprimantă” – nu „dispozitiv cu potențial tehnologic variabil”, nu „obiect susceptibil de reinterpretare contractuală”, ci...

Într-o lume saturată (și destructurată, mi se pare mie) de contracte cu subînțelesuri opace, de clauze care se răsucesc ca șerpii juridici (ce duc pe unii la șarpele medical,

cel de pe firma farmaciilor), aceste texte devin obiecte rare. Ele nu negociază sensul, nu îl amână, nu îl condiționează. Nu promit și nu amenință, ci livrează. Iar livrarea e scutită de tarif nu pentru că ar fi privilegiată, ci pentru că nu transportă marfă frauduloasă. Volumul lor nu cântărește mult, conținutul nu e umflat artificial. Sunt texte care ajung la destinatar fără pierderi, fără note de subsol cu efect retroactiv. (Uneori, radioactiv, precum în coletele capcană, asasine.)

Această claritate nu e simplificare, ci etică a limbajului. Un refuz al înșelării prin formă. Un refuz al dominației prin obscuritate. Într-o lume în care limbajul a devenit instrument de fraierire sofisticată, textul limpede e un act de insubordonare.

De aici, manifestul, discret, dar ferm, al textelor pe înțeles. Nu ca program estetic, ci ca necesitate ontologică:

Textele pe înțeles sunt pentru suflet și minte ceea ce lumina este pentru oglindă. Sufletul și cugetul neluminate de cuvântul ales sunt oglinzi în beznă: există, dar nu reflectă nimic. Pot fi netede, pot fi perfecte, dar rămân inutile. Nu lumea e întunecată, ci suprafața pe care ar trebui să se arate.

Nu lipsa lumii e problema. Lumea e acolo, bogată, violentă, misterioasă, plină de sensuri. Problema este suprafața pe care ar trebui să se arate.

Cuvântul ales nu e podoabă, ci lumină. Nu e ornament, ci condiție a reflecției. El nu adaugă ceva din afară, ci face vizibil ceea ce era deja prezent, dar invizibil.

Un text clar nu simplifică realitatea, ci o face locuibilă. În absența cuvântului care luminează, omul trăiește într-o încăpere plină de oglinzi, dar fără nicio sursă de lumină. Totul e posibil, dar nimic nu se vede. De aceea nu e de ajuns să ai suflet și minte. Trebuie să ai și limbajul care să le aprindă.

Nu lumea e întunecată, ci suprafața pe care ar trebui să se arate.

Cuvântul ales nu e cuvânt „frumos”, nici cuvânt „mare”, ci cuvânt exact. Cel care

cade pe suprafața interioară și o face reflectantă. Fără el, mintea se transformă într-un aparat de preluat clauze, iar sufletul – într-un beneficiar permanent perdant, semnând mereu ceva ce nu a citit până la capăt.

Textele pe înțeles nu salvează lumea, dar o fac vizibilă. Nu eliberează, dar demască. Ele nu cer supunere, ci atenție. Și tocmai de aceea sunt suspecte într-un univers al limbajelor care funcționează prin confuzie programată.

Poate că, în fond, aceste texte laconice nu sunt „mai simple”, ci mai oneste. Ele nu pretind mai mult decât pot oferi și nu oferă mai puțin decât promit. Iar într-o epocă în care sensul e adesea ambalat ca o capcană, această onestitate devine o formă de radicalism tăcut. Nu strigă, nu provoacă, nu epatează. Dar refuză jocul falselor profunzimi și al excesului de cuvinte care ascunde, de fapt, lipsa de idei.

Textul laconismului onest nu caută să impresioneze, ci caută să fie just. El nu cere încredere oarbă. O merită prin măsură. Nu vânează adepți, caută cititori.

Într-o lume în care totul e hiperbolă, emfază și zgomot, simplitatea devine subversivă. A spune puțin, dar adevărat, e mai periculos decât a spune mult și confuz. Pentru că adevărul clar nu poate fi ușor deturnat.

În fine, textul laconismului onest nu e sărac, ci e precis. Nu e timid, ci e responsabil. Și tocmai prin această responsabilitate discretă el face un lucru rar: restituie sensului demnitatea de a nu fi truc.

Întrebă AI

Alexandru Jurcan

Am citit despre aroganța și megalomania doamnei AI. Că proliferază rizomatic, cu infatuare fără limite. Că nu se oprește dintr-un drum periculos. Am vrut să verific și am scris pe ChatGPT cuvântul „Solaris”, mai ales că am adorat romanul și filmul. Ușa casei a zburat din țâțâni și au apărut indivizi diversi, misterioși – oamenii morți din biografia mea. Am fost zguduit, tracasat și am închis urgent laptopul. Nu m-am lăsat și a doua zi am scris „Dunkirk...film de Nolan”. Geamul camerei mele a devenit țândări, laptopul a zburat undeva, iar eu m-am trezit pe plaja aceea fatică, îmbrăcat în soldat, cu pușca plouată... Deodată mi-am zărit laptopul aproape îngropat în nisip. L-am închis tremurând. Eram din nou la biroul meu. Trebuie să mă potolesc, să divorțez cumva de doamna AI.

Iacob Naroș

Metropole – Berlin, Roma, Paris

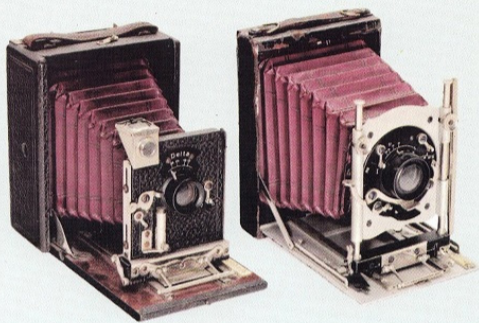
serie de autor

LIVIU

REBREANU

METROPOLE

Editura Liviu Rebreanu

Cartea cu caracter publicistic apărută la Editura Cartea Românească, 1931, București, 300 de pagini, autor Liviu Rebreanu, este situată mai precis, la frontiera dintre beletristică și publicistică. În cuvânt înainte intitulat „Itinerariu”, Rebreanu precizează în primele două rânduri că: „În orice călătorie, mai important decât toate privilegiile, peisagiile și minunile naturii, rămâne omul.” Este considerat un motto al volumului, adică numai sufletul omului îi împrumută viață naturii. Apologia exotismului nou a stârnit o avalanșă de însemnări de călătorie prin țări străine, altele decât cele de odinioară. Călătorul român vede în culori trandafirii tot ceea ce e străin și în negru tot ce are aparență românească. Pentru Rebreanu, călătoria devine o explorare, oriunde ajungi, duci cu tine toată țara ta cuprinsă în sufletul tău. Pentru scriitor aceste însemnări n-au fost scrise să înlocuiască manualele de călătorie,

să stârnească pasiuni, ci sunt doar simple aspecte care ar putea să rezume zvărcolirile mari ale sufletului omenesc la un moment dat.

BERLIN (1926) - primul capitol al cărții cuprinde mai multe subcapitole care urmăresc ruta aleasă de scriitor spre destinația finală, Berlin. „Arde Bacăul!” – un subtitlu derutant, până la urmă pricepem că scriitorul și-a ales să călătorească prin Moldova și, de aici, cu trenul, prin Polonia, spre Germania. Încă din Gara de Nord, înainte de plecare, un zvon de pe peron îl nedumirește pe scriitor, e vorba de un incendiu uriaș de la Bacău, se aud păreri pro și contra asupra acestui dezastru. Autorul subliniază că o trăsătură mai veche la români este de a face glume și a fi neîncrezători în fața nenorocirilor și a durerii, consolându-se cu o glumă spre a supraviețui. Astfel că primul episod al călătoriei este chiar Bacăul, de unde va ajunge să treacă în Polonia. „Aventuri vamale” – Pe tren, scriitorul se întâlnește cu un român macedonean, Alexandru Pop, cetățean american cu care conversează. Acesta se plânge de pățania din vama Curtici unde a avut încurcături, de aceea, a schimbat traseul, alegând ieșirea prin Moldova și nu prin Curtici pe unde a intrat în țară.

„Limitele celebrității” - Rebreanu, deși e cunoscut, are dificultăți cu controlul vamei, și-a răstăcit ordinul de ieșire cu valută străină pe care trebuia să-l prezinte, dar în cele din urmă scapă cu bine, tocmai așa pățise și tovarășul lui de călătorie. „Călătoria prin război civil” – descrie cu oarecare emoție așteptarea intrării în Polonia, țară despre care se aude că e în război civil, dar pe traseu, acest zvon nu se confirmă. Comentarii despre evrei cu cei din compartiment, ocazie cu care laudă poporul ucrainean care nu vrea să fie confundat cu rușii. De asemenea, aflăm date despre polonezi și viața lor politică. „Pe aici a trecut războiul” – se descriu localități istorice de dincolo de Lvov. În „Cel dintâi german” – autorul intră în Silezia, regiunea mult disputată, este momentul de a schimba trenul la vagonul de dormit, direct spre Berlin, prin conductor, ca și la noi cu o mică atenție. „Aspecte berlineze” – surprinde intrarea în Berlin, se dau denumirile gărilor și a străzii Friederich-Strasse. „Este, dar s-a isprăvit!” – Cu greu vor găsi locul unde are loc congresul care e pe terminate, invitații fiind plecați în excursie la Postdam. „Relațiile româno-germane” – De regulă, orice vizită are în vedere trecerea pe la legația română unde pot sau nu să aibă cu cine discuta. „Picanterea germană” – Participare la o serată fără morală, o super revistă picantă, urmată de un popas la o cafenea, prilej de considerații despre artă și libertate vizavi de manifestărilor publice pline de desfrâu de la spectacolul văzut. „Rundfarth” – Autorul nu scapă ocazia unei plimbări cu autobuzul pe cea mai frumoasă arteră a Berlinului unde întâlnești străini de toate neamurile. Ghidul prezintă clădirile importante, monumente, teatre, castele, piețe, catedrale, biserici, primăria, parcuri, inclusiv cele 32 descendenți ai familiei de Hohenzolern, mai precis ca orice ghid turistic european. „Sanssouci” – O excursie în grup cu vaporețul îi dă prilejul de a vedea Postdam și Sanssouci, respectiv castelul lui Frederic și legendara moară de vânt. „Alt Berlin” – Ineditul apariției unei birje îl impresionează pe autor ca o muștrare a trecutului pe care-l consideră vis, iar viitorul e realitatea cotidiană. „New Berlin” – prima impresie a călătorului de odinioară era uniforma militară, acum sunt doar uniforme pentru servicii inferioare. Rebreanu frecventează teatrul (Țesătorii de Hauptmann, admiră parada, ascultă fanfara și e mirat de drapele roșii cu ciocanul și secera. „Perspective revoluționare” – Aflăm date despre revoluții la germani cu care se

mândresc. Despărțirea de ultimul Kaiser și compară această manifestare cu a românilor. Conchide că „Fiecare revoluție are la bază sângele vărsat pentru o idee. Acest sânge e fermentul mișcării, sămânța fanatismului. Fără acest sacrificiu original, ideea cea mai revoluționară rămâne o șoaptă în vânt.” Acest lucru nu s-a întâmplat la germani din pricina spiritului de disciplină. Dovadă că toți împărații, regii, prinții și principesele domină cu numele lor străzile capitalei. „Hindenburg” – Idolul Germaniei, prezidentul republicii e considerat echilibru și suflet, punct de sprijin pentru poporul german. Noroc al germanilor, omul care impune respect, nobil și de caracter, om simplu, n-a iubit compromisurile, a rămas prototipul șefului iubit și respectat. „Adio, Berlin!” – Rebreanu consideră Berlinul cel mai lipsit de inimă oraș, regii Prusiei și împărații Germaniei l-au umplut de castele, palate și monumente care de care mai impozante. E metropola cea mai modernă, după Londra și New York. Are cel mai mare număr de locuitori. Numai mașini, fără tracțiune animală. Modernismul orașului nu poate cuceri sufletul omului. Nu se mai dărmă, dar se renovează mereu, astfel că Berlinul devine veșnic nou, veșnic modern.

Încă din perioada de formare, Rebreanu a avut preferință pentru cultura germană, urmată de influențele maghiare și ruse. Deoarece a colaborat cu cronici de teatru și a făcut parte din redacția ziarului filogerman „Lumina”, condus de C-tin Stere, scriitorul a fost acuzat de colaboraționism. Când românii intră în război alături de Germania, Rebreanu trece de la o opțiune culturală la una politică, văzând în Germania un leac pentru orientalismul nostru contemplativ și ineficient. Dar nu agreează tentativa de „legionalizare” a Societății Scriitorilor din România. Scriitorul rămâne un anticomunist convins, adversar al rușilor și un filogerman consecvent. A fost totdeauna cu puterea zilei, n-a riscat o opoziție spectaculoasă. Și-a apărut breasla scriitoricească, teatrul și profesiunea scrisului de imixtiunea politică abuzivă. Opțiunea germană era pentru el garanția protejării României de agresiunea Rusiei. Așa cum precizează Ion Simuț în subcapitolul „Opțiunea germană”, Rebreanu a trecut cu naivitate și imprudență de la o speranță la alta (carlist, antonescian, filogerman), dar a încercat să-și apere demnitățile în condițiile politice ale epocii sale.

Bibliografie:

Liviu Rebreanu, Opere 15 Metropole, Amalgam, Editura Minerva, București, 1991.

Ion Simuț, Dincolo de realism, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2026, Capitolul „O conștiință politică vulnerabilă”, subcapitolul „Opțiunea germană”, p. 466.

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE POEZIE ȘI MUZICĂ

ediția a XVIII-a, 16 - 19 iulie 2026

Invitați:

Carmen Palomo Pinel (Spania)

Rodica Draghinescu

Annemarie Ni Churreáin (Irlanda)

Augustina Visan (Republica Moldova)

Lucian Vasilescu

Liudmyla Diadchenko (Ucraina)

Miloš Živanović (Serbia)

Ion Agaci (Republica Moldova)

Marius Aldea

Teodora Leon

Goran Čolakhodžić (Croația)

Daniela Vizireanu

Serhii Demchuk (Ucraina)

Gili Mocanu

Gheorghii Gavrilov (Bulgaria)

Katalin Cseh

Michele Trizio (Italia)

Alejandra Martínez de Miguel (Spania)

Emanuela Ignătoiu-Sora

poezia e la bistrița

Poeții invită un prozator: Filip Florian

Premiul Laura Albulescu pentru Editorul anului: Alex Ciorogar (OMG)

Premiul pentru Literatură al orașului Bistrița: Octavian Soviany

Muzicieni: byron / Suonno d'Ajere (Italia) / Norzeatic / Psihotrop / Omu Gnom / DJ Zicu / Dima Belinski Band

Arte: Aurel Vlad / Mircea Roman

Directorul festivalului: Gavril Țarmure

Icu Crăciun

Rebreanu și Eminescu

Ambiția lui Rebreanu de a se integra în spiritualitatea românească datează din 1908, când demisionase din armata austro-ungară. În comentariile lui N. Gheran din Caiete de Liviu Rebreanu (1974), capitolul Studii de limbă și stil (pp. 485-497) aflăm că primele imbolduri de a cunoaște profund viața literară a neamului românesc i le-a oferit revista Viața românească și îndeosebi criticele lui Garabet Ibrăileanu. În această perioadă, va întreprinde studii sistematice de vocabular, soldate cu alcătuirea unor glosare din Creangă, cu extrase din Șt. O. Iosif, Alecsandri, Sadoveanu, I. Pop-Reteganul, C. Sandu-Aldea, A. Ciura, O. Goga, I. Ciocârlan, I. Agârbiceanu, V. Eftimiu, Al. Cazaban, P. Dulfu. Problemele de teorie și critică literară sunt receptate din scrierile lui Taine, Foguet și Brunetiere, fără, însă, a-și pierde contactul cu literatura universală: Aristofan, Platon, Aristotel, Juvenal, Dante, Kant, Hoffmann, Goethe, Schopenhauer, Nietzsche, Shakespeare, Swift, Byron, Shelley, Poe, Dickens, Rimbaud, Gide, Turgheniev, Tolstoi, Ibsen etc. Conspectele tânărului Rebreanu rețin pe: Eminescu, Caragiale, Vlahuță, Coșbuc, Brătescu-Voinești, Bassarabescu, Sandu-Aldea, Ioan Adam, Elena Farago, Gârleanu, Sadoveanu, Pop-Reteganul.

După ce autorul lui Ion devine un nume de referință, acesta este curtat de mulți gazetari pentru interviuri în periodicele vremii, în care numele lui Eminescu este pomenit de fiecare dată când i se ivește ocazia. N. Gheran a tipărit aceste interviuri fie în Anexele de la cele două volume de Jurnal, fie în volumele 17 și 18 de ediție critică. Astfel, în Facla literară (an. I, nr. 3, din 15 februarie 1923, p. 55) este publicat Răspunsul d-lui Liviu Rebreanu dat într-o anchetă întreprinsă în rândurile intelectualității române. Întrebările sunau astfel: „Cum vă explicați că operele literare și artistice românești nu corespund sufletului și inteligenței poporului nostru, că sunt mult mai prejos și decât simțul artistic al maselor și decât vremurilor în care trăim?” 2. „Ce-ar fi de făcut în mod practic ca să remediem această stare de lucruri și ca să însuflețim mișcarea literară?” Precizăm că, până la Liviu Rebreanu, mai răspuseră la invitația revistei: Dr. N. Lupu și Istrate Micescu, I. Minulescu, Claudia Millian, A. de Hertz, Gala Galaction, Dem. Teodorescu, N. Davidescu, Camil Petrescu și Sever Dan. Răspunsul lui Rebreanu se încheie astfel: „Deși nu putem forța interesul străinilor pentru literatura și arta românească, avem posibilități să-l deșteptăm. Marfa cea mai bună putrezește în magazine dacă nu e scoasă la iveală. O propagandă mai convingătoare ca prin artă nu se poate închipui. Dar aici, ar trebui să intervint statul, și statul nostru mai curând va întreține la Paris treizeci de domnișoare, decât să subvenționeze o traducere din Eminescu, în nemțește sau englezește...”. Precizăm că articolul-program al revistei Mișcarea literară (an. I, nr. 1, din 15 noiembrie 1928) începe astfel: „Basmul stupid despre seceta literară mai găsește și azi colportori. Critici provinciali, profesori anchilozați, poetaștri deveniți reporteri grațiuți, gazetari atotștiutori, în sfârșit, toți bătrânii neputincioși, a căror sete intelectuală se astâmpără suficient din vagi foiletoane de amintiri școlare, ridică din umeri cu dispreț când e vorba de viața literară română contemporană și oftează după Eminescu, precum contemporanii lui Eminescu suspinau după Bolintineanu. [...] Scepticii vor ridica din umeri cu superioritate: „Dar calitatea?...” Acum o jumătate de veac aveam, adevărat cărți puține, dar bune; într-un an a ieșit Eminescu, în alt an Creangă, Caragiale, Luchian. Tot astfel scepticii de mâine vor căuta să deprecieze pe artiștii de mâine, aruncând în calea avântului lor numele unora dintre cei de azi...” De asemenea, într-un interviu apărut în Viața literară (an. I, nr. 1, din 20 februarie 1926, pp. 1-2), semnat de I. Valerian, la secțiunea „Părerii despre literatura altora”, Rebreanu răspunde, printre altele: „În privința poeziei, nu văd încă limpezire. De la Eminescu, plutim într-un fel de nebuloasă în care se învâlmășesc toate curentele străine. E și natural. Poezia e mult mai grea decât proza”.

În publicația Rampa (an. XIII, nr. 3232, din 29 octombrie 1928, pp. 3-4) citim interviul „Cu dl. Liviu Rebreanu despre el și despre alții”, semnat de Tudor Mușatescu. Aici, Rebreanu povestește despre întâlnirea cu criticul Mihail Dragomirescu și participarea sa la cenaclul revistei Convorbiri critice, unde va cunoaște o parte din elita bucureșteană, printre care: Stamatiad, Minulescu și Davidescu, considerați „revoluționarii cenaclului”, cei care combăteau vechile tipare (canoane), printre cei contestați de aceștia, cel mai aprig era Eminescu, dar când M. Dragomirescu a propus o lectură din Eminescu, ei s-au predat, ceea ce l-a determinat pe Rebreanu să afirme: „Nu-mi aduc aminte ce anume bucăți s-au citit. Știu însă că revoluția a căzut, căpeteniile ei recunoscând eroarea lor și valoarea poetului”. Despre calitatea de ziarist și cronicar dramatic la Rampa, vorbind despre „suferințele oricărei vieți de scriitor, Rebreanu afirma: „Nu-mi fac nici un fel de onoare sau de rușine din a spune că am îndurat mult în viața mea de scriitor”, dar tinerii de azi „își închipuie că, dacă au scris o poezioară sau o nuvelă, trebuie numaidecât răsplătiți cu bani și glorie. Nu sunt puțini cei cari vin și spun: Așa ați făcut și cu Eminescu. Ați lăsat să-l sugrume mizeria”. În publicația Îndreptar (an. I, nr. 5, din 17-23 mai 1937, p. 1) avea să nuanțeze răspunsul: „ce ar însemna să încurajezi pe un scriitor mediocru care produce mult, dar fără mare valoare, și să neglijezi talente mari, cari închid într-o singură operă o viață întreagă. Eminescu n-a publicat decât o singură carte, pe când alți scriitorăși de pe vremea lui au tipărit zeci de volume”. În schimb, „au rămas, zice Rebreanu în Curentul – magazin literar (seria a II-a, an. II, nr. 78, din 29 septembrie 1940, p. 12), cincisprezece mii de pagini manuscrite, pentru a exclama: „Ce muncă formidabilă reprezintă aceasta când se știe că opera literară a poetului, a cărui activitate s-a încheiat de fapt la treizeci și trei de ani, nu cuprinde mai mult de circa cinci sute de pagini!... Și să nu uităm că, pentru a-și câștiga o amarnică pâine, a trebuit să mai scrie cel puțin atâtea mii de pagini de ziaristică!”

Într-un alt interviu, apărut în Vremea (an. VIII, nr. 416, din 1 decembrie 1935, p. 5 și 11), semnat de Camil Baltazar, întrebând dacă scrie greu, Rebreanu răspunde: „Da. Foarte greu”, subliniind faptul că „toți scriitorii de largă respirație, contrar zvonurilor, au scris greu. Tolstoi, de pildă, scria foarte greu. Amintește-ți că nenorocita de soție a lui Tolstoi a transcris de patru ori Anna Karenina. Am văzut apoi manuscrisele lui Heine. Pentru două strofe gin-

gașe și străvezii care păreau ușor de făcut, poetul scrisese și transcrisese și refăcuse zeci de variante. Dar Eminescu, câte variante are pentru o singură strofă?! Nu-i dau drumul unui manuscris așa cum l-am redactat prima dată”. În finalul interviului, referindu-se la literatura contemporană, zice: „Și calitativ și ca valoare, literatura noastră de azi e superioară celei de ieri. Pe vremea lui Eminescu existau cinci poeți, azi avem sute de scriitori cari militează efectiv. Compară dumneata o carte de azi, ca substanță cerebrală, cu una de ieri. Cred că în special proza atinge o grandoare unică. Poezia pare că nu-i ține pasul, deși avem poeți mari și reprezentativi cum literatura românească n-a avut niciodată laolaltă”.

În România literară (an. I, nr. 6, din 7 mai 1939, p. 29), la întrebarea „Ce credeți despre ridicarea în București a monumentului de proporții grandioase închinat poetului Mihail Eminescu?”, Rebreanu nu se sfiște să răspundă: „Epoca noastră trăiește sub semnul lui Mihail Eminescu. El domină întreaga noastră viață culturală și națională./ Ridicarea unui monument de proporții, în București, nu e numai un gest de recunoaștere și de pietate față de memoria lui, ci unul de justificare și reparație a propriilor noastre greșeli de până acum. De aceea acest monument trebuie realizat cu deosebite griji, ca să merităm tot ce mai avem dreptul să mai râvnim: iertare, de dincolo, a poetului...[...] Vrem un Eminescu tânăr și înfruntând – pentru neamul nostru – veacurile, un Eminescu ca un zeu tânăr. [...] Nu trebuie să se uite că un monument de proporții grandioase, nu se poate improviza”.

Rebreanu a avut un adevărat cult pentru Eminescu. În discursul Laudă țăranelui român, rostit în 29 mai 1940, cu ocazia acordării titlului de academician n-a uitat să-l amintească: „Până la Eminescu totuși limba literară românească a mai avut destule șovăiri. Numai geniul eminescian a știut să integreze organic comoara limbii țăranelui în limba uzuală a tuturor. Prin Eminescu, țăranel român a dăruit elementul cel mai necesar literaturii noastre: limba curată, bogată, mlădioasă, mereu nouă, cu posibilitatea de eternă înnoire, cu un dinamism etern, dinamismul eternului duh neaș românesc. Colaborarea dintre românul cel mai modest și poetul cel mai mare a fixat linia generală a originalității literare românești”.

Într-un alt interviu, apărut în Tineretea (seria II, an. VII, nr. 2, din 1 aprilie 1941, p. 3), vorbind despre contribuția artistică a Ardealului conchide: „Duhul acesta specific ardelenesc a avut o reală înrăurire asupra literaturii românești, așa cum literatura germană a influențat personalitatea artistică a lui Mihail Eminescu”, pentru ca, un an mai târziu, să-și nuanțeze opinia într-o conferință ținută în Germania, ca, de altfel, și-n alte țări despre spiritualitatea românească. „Până la Eminescu, limba românească a oscilat încă adesea. Abia geniul marelui poet a putut să schimbe și să întregască bijuteria limbii țărănești în limbă comună. O mișcare literară de la începutul acestui veac, care a găsit răsunet mare la scriitorii, a putut să formuleze teorema că adevărata poezie românească trebuie să izvorască neapărat din realitatea românească, vreau să spun, direct sau indirect din țărâtime, care nu este egalată în neamul nostru de nimic în originalitate. Nu este aici vorba – cum s-a susținut printr-o interpretare greșită – de a diminua literatura la ceva țărănesc. Valoarea durabilă a unei opere nu se deduce dintr-un subiect țărănesc sau orășenesc, ci numai din alcătuirea sa artistică; aceasta însă nu exclude totuși predominarea unui duh specific, care conferă valoarea și valoabilitatea unei opere”. (conferința a fost publicată în traducere din germană în Tribuna, an. II, nr. 379, din 20 iulie 1942, p. 2, și într-o formă prescurtată în Revista Fundațiilor Regale, an. IX, nr. 10, din 1 octombrie 1942, pp. 216-217). Din păcate, Rebreanu rămâne pesimist în privința cunoașterii literaturii noastre în străinătate. Într-un interviu, apărut în Vremea (an. XIV, nr. 679, din 25 decembrie 1942, p. 11), semnat de Vasile Netea spunea cu obidă: „În Germania și Italia literatura noastră este aproape necunoscută. Eminescu, datorită traducerilor mediocre prin care a fost cunoscut, e considerat abia ca o valoare de a patra mână”.

Peste zeci de ani, Nicolae Gheran, editorul operei rebreniene, într-o scrisoare către profesorul Sever Ursa avea să-l compare pe Liviu Rebreanu cu Eminescu, fiindcă „ce înseamnă unul în poezia românească, reprezintă celălalt în proza națională”, ba, mai mult, „Peste hotare, ecoul este în favoarea născădeanului”. (vezi Icu Crăciun, Scrieri, Ed. PIM, Iași, 2026, p. 249).

Cărți primite la redacție

Victor Știr

Memorie culturală vs Amnezie culturală

De curând, Uniunea Scriitorilor din România filiala Cluj, a tipărit, în alcătuirea Irinei Petraș, „Caietele festlit Cluj 2026 Memorie culturală vs Amnezie culturală” la Editura Casa Cărții de Știință Cluj-Napoca. Într-un scurt Argument care stă în fruntea volumului, criticul Irina Petraș, președintele filiale Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, precizează că textele sunt în directă relație cu discuțiile stărnite de programa de studiu literaturii pentru clasa a IX-a din învățământul liceal, și de aici, realizarea acestei cărți a venit ca o necesitate, ținând seama de evidenta fragilitate a raportării noastre la trecut, la tradiție, la arhiva identitară românească.

În textul *Teama de trecut sau literatura inventată*, academicianul Ioan Aurel Pop, fost președinte al Academiei Române, își structurează demersul, pe necesitatea ideii de diacronie, de respectare a succesiunii temporale a evenimentelor istoriei literaturii române, fără idei preconcepuate, renunțând la foloasele unui deconstructivism care aruncă în dezordine logica sedimentării naturale a valorilor. În continuare, președintelui Uniunii Scriitorilor din România, Varujan Vosganian trage un semnal de alarmă: „Depersonalizarea, tehnologizarea, minimizarea tradiției culturale de la începuturi până azi constituie un pericol pentru identitatea culturală a națiunii române. Președintele UR argumentează prin precaritatea și instabilitatea canonului literar, așa cum se reflectă în programa școlară pentru clasa a IX a, dar și printr-o prezentare tematică, amestecată a literaturii

române cu cea străină, experimentul fiind aproape în totalitate nereușit, rezultat determinat, altfel, și de ideologizarea literaturii române, a criteriului estetic, căzându-se într-o tentativă de uniformizare, de nivelare a valorilor. „România nu are o strategie culturală”, o spune ferm Varujan Vosganian. Din altă perspectivă, academicianul Ion Pop pledează, vizavi de moștenirea culturală, pentru o memorie reflexivă și își formulează luarea de poziție într-un dialog cu o carte fundamentală a filozofului francez Paul Ricoeur. Academicianul Pop este adeptul „...unei memorii active, profund cugetătoare, prin care, comunicării cu trecutul istoric și cultural să nu-i fie pusă în cale obstacole de ordinul celor amintite, revenind la o propoziție citată inițial, și cuprinzând memoria, mai ales cea culturală, o memorie de sine ca ființa, ca ființă umană complexă, ca om, „om întreg”. Poziția romancierului Gabriel Chifu recuperează meditația din jurul personajului principal al romanului său „Marea carte a uitării”, în care maiorul Emanoil Teodorescu, condamnat și deportat în Asia sovietică, după un consistent număr de ani, uită tot ce știa despre țara sa și uită chiar limba română. Chifu se mai referă la romanul 1984 al lui George Orwell, în care puterea controlează totul, Ministerul Adevărului și Poliția Gândirii din Oceania aveau rolul de a se ocupa de ștergerea memoriei poporului, și astfel, de controlarea trecutului și prezentului. „Este vitală cunoașterea tradiției și cinstirea valorilor literare, începând cu cronicarii, continuând cu primii autori de versuri și proză, până la încercările celor de astăzi. E singura cale, singurul mod în care putem avea prezent, viitor și mai mult-un destin care să conteze”, spune Gabriel Chifu. La rândul său, Vasile Igna crede că, multe dintre tragediile istoriei umane ar fi putut fi evitate sau diminuate dacă amintirea pământurilor ar fi rămas măcar în stare de veghe, „dacă nu trează de-a binelea”. Liric și aplicat, poetul Horia Bădescu amintește un discurs al lui Ștefan cel Sfânt arătând că „... pe oasele Moșilor și strămoșilor noștri s-a alcătuit și stă tot pământul țării ca pe umeri unor uriași”. S-au găsit, la noi, binevoitori care dorind să fie admirați de dușmanii din afară ai țării, au minimalizat și înjurat valorile noastre, socotindu-ne de nimic, în timp ce, japonezii și-au organizat Școala după Metodele lui Spiru Haret din România. Memoria e cu adevărat acel lucru mare, dat de Dumnezeu pentru a ne ține în ființa noastră cea adevărată, încheie magistral poetul Horia Bădescu. Dr. Raveca Constantina Buleu procedează la un amplu și doct expozeu al celor mai vizibile teorii despre memoria culturală și după considerațiile proprii conchide: „Suntem liberi să receptăm acest lucru (imperativ moral și social-Todorov) fie prin prisma înțelepciunii convenționale, potrivit căreia asimilarea trecutului este o lecție necesară... fie ca responsabilitate (individuală și colectivă) față de trecut, istorie, cultură, credință, patrie, tradiție etc., imperativul moral putându-se converti într-un pivot ordonator al tuturor dezbaterilor referitoare la memoria culturală.”

Fără nicio ezitare, Ion Simuț pronunță un veritabil manifest: „Să-i lăsăm istoriei literare libertatea de alegere și de asociere”, iar Vianu Mureșan, socotind „memoria culturală-infrastuctura simbolică a civilizației”, afirmă adevăruri viguroase prin două fraze în care neagă: „Tradiția nu conservă toate textele și sensurile care au reușit să organizeze experiența istorică a unor comunități. Memoria culturală nu se limitează la simpla conservarea a trecutului, proces continuu de selecție și interpretare și reinterpretare.” Așezându-și textul pe o temelie bibliografică impresionantă, criticul Irina Petraș atrage atenția: „...mașina de scris a prins rugină, manuscrisul (scris de mână!) e atins de un iremediabil crepuscul și devine piesă de muzeu (vezi isprava lui Ioan Pinteau cu Amurgul manuscriselor și Nicolae Manolescu în rol principal la Casa Colecțiilor și Documentelor de Patrimoniu Bistrița). Cu rară sensibilitate, poetul Gheorghe Pârja se oprește în textul său „Moștenirea culturală” și asupra unor amintiri din copilărie: „Am avut norocul să mă nasc într-un sat din Maramureș, într-o casă din bârne de fag, acoperită cu dranițe de brad, și să cunosc din fragedă pruncie cum se transmite valoarea materială și imaterială într-o firească rânduială. Acesta este sâmburele germinativ al ideilor poetului despre amplitudinea procesului de transmiterea moștenirii culturale. Intuind salvarea moștenirii culturale prin binomul memorie și identitate, iubitor al culturii antropologice, cercetătorul etnograf Menuț Maximilian se oprește la arealul Bistrița- Năsăud, zonă asupra căreia se concentrează de mulți ani activitatea sa, și scrie despre costumul popular, despre zestrea materială, despre grai și obiceiuri din ținutul lui Rebreanu și Coșbuc, despre producțiile poetice populare, evident, fără a uita cel mai mare dans popular românesc realizat, Roata de la Runc, cu 12.000 de oameni, eveniment care a avut loc pe stadionul din Năsăud și care a fost trecut în Cartea recordurilor. Bun cunoscător al problematicii sistemului educațional, Olimpiu Nușfelean întreabă cu sens evident, filosofic: „...dacă nu știi de unde vii, cum ai putea ști încotro te îndrepti? (...) Numai Dumnezeu a reușit să pună lumea pe cale scoțând-o din nimic (și pe nimic), din neant.... Amnezia se instalează treptat. Acceptând/suportând amnezia și refuzând un anumit tratament, lumea se îndreaptă spre moarte.” În studiul său, de la Zamolxis la Genghis-Han, universitarul băimărean Gheorghe Glodeanu cercetează bogăția extraordinară de conținut cultural care (ne n.n.) trezește memoria ca urmași ai dacilor și ne facem mândri de antecesorii noștri, așa cum ne găsim prezentați în celebra carte a lui Mircea Eliade. „De la Zamolxis la Genghis-Han este o carte profundă și fascinantă, probabil cea mai interesantă din bogata bibliografie consacrată mitologiei și credințelor populare românești”, conchide profesorul Gheorghe Glodeanu.

Volumul include opinii deosebit de interesante, semnate de universitarii Ioana Bot, Doina și Ilie Rad, Laura Lazăr Zăvăleanu, de Angelo Mitchievici și Adrian Tudorachi. Se speră ca studiile apărute în carte să-și dovedească utilitatea, inspirându-i pe cei care alcătuiesc programa de studiu pentru clasa a IX-a de liceu pentru un conținut formativ și logic, atractiv. Gestul Irinei Petraș de a le publica în volum este salutar, aducând laolaltă opiniile unora dintre cei mai autorizați profesioniști ai scrisului și educației din țara noastră. Perspective diferite, dar unitare privind scopul nobil al educației, scrise nuanțat și de aceea plăcute la citit și folositoare oricărui interesat de problematică.

Mircea Popa

Farmecul discret al lucrului bine făcut

Urmăresc, ca fiecare dintre voi, noutățile din domeniul literaturii noastre și am trăit o reală satisfacție profesională, atunci când am încheiat cele din urmă pagini ale cărții recent apărute sub semnătura criticului Gh. Glodeanu consacrată *Fantasticologiei și imaginarii* (TipoMoldova, 2026), descoperind în ea un caz fericit de elocventă sincronizare, lucru mai rar întâlnit în paginile unor cărți de dată recentă. Bucuria mi-a fost cu atât mai sinceră, cu cât dezbaterea asumată de carte vine din partea unui critic care nu trăiește în marile metropole universitare și nici n-a fost răsplătit de regimul cultural oficial prin lectorate, ipos-

taze de Visiting Professor sau perioade de specializare în marile orașe europene, copleșite de demonul viu al creației autentice, de performanță, ci întregul efort de documentare și l-a împlinit singur, prin propriile mijloace, așa cum i-au permis circumstanțele vieții universitare de la noi, dintr-un orașel de provincie precum Baia Mare. Cele 17 eseuri de prezentare ale acestor cărți au fost pentru mine o adevărată încântare pentru analitismul subtil întâlnit, îmbinând disecția fenomenului de tip fantasy, cu linia de elegantă prestanță din literatura universală, căreia i-a adăugat manifestări românești, prin care universul imaginarii fantastic național a căpătat o altă dimensiune, sporită temeinic de la o carte la alta. În bună măsură, noua sa lucrare e menită să dezbată arsenalul teoretic pe care se edifică construcțiile sale critice, arsenal impresionant prin dinamismul imaginii și seriozitatea lecturilor etalate. Cărți semnate de Anne Besson, în care explicitează *Literaturile imaginarii* (2022), se îmbogățesc cu sugestiile oferite de un impresionant Ghid al genurilor și subgenurilor imaginarii (2023), la care se adaugă enciclopedia ale fantasticului francez și american, (2010), dar și cele apărute pe teren românesc, oferind o bază solidă și un aparat critic impresionant, din care nu lipsesc semnături de mari specialiști, precum Max Milner, Roger Caillois sau Jaques Finné, reprezentând tot atâtea etape fundamentale de diversificare teoretică, ce par furnizate de mari și temeinice biblioteci apusene. Lectura lor îți dă sentimentul odihnitor al unei superbe străluciri textuale despre apertura și incidența unor teme, pe care autorul le mănuieste cu o îndreptățită voluptate lecturală, cum ar fi cele despre erotism și vrăjitorie, mistificări literare, realismul magic și realismul miraculos, regatul fantomelor, bestiarul monștrilor feminini, secretul goulor, pierzându-și „urmele pe nisip” în jocul grației disociative și al fluenței dezvăluirilor semnificative, oferite de analiza la obiect a contribuției românești a lui Iulian Cătăluș privitoare la realismul magic al prozei sud-americane. Am retrăit trepidația ideatică din cărțile sale despre imaginarii ezoteric, diarismul autobiografic, sau „lumile ficționale”, cărți prin care ne-a introdus, cu competența documentară necesară, în miezul de foc al celor mai recente subiecte care l-au pasionat. Mi-a fost dat să descopăr și aici acel spirit de profunzime pe care îl identificasem și în cărțile anterioare, și care conferă registruului critic al lui Gh. Glodeanu această salutară deschidere europeană ce vine din partea specialist autentic, care s-a autocreat prin propriile sale lecturi. E vorba de vocația afirmării unui veritabil spirit al noului, care a pus performanța și respectul pentru scris pe primul loc. De acolo, din biroul său de profesor universitar provincial, el se ridică la nivelul impus de marile spirite ale veacului, urmărindu-le cu constanță luciditate farmecul indelebil al textului bine scris și bine rostuit. Cea mai recentă carte a sa, intitulată *Fantasticologie și imaginar* (Ed. TipoMoldova, 2026), reușește să ne familiarizeze cu fondul de bază al discuției, stăpânit în toate articulațiile sale, prin lucrări occidentale de ultimă oră, așa cum ne-o atestă Istoria prozei fantastice românești (2023), dezvoltându-ne o secțiune de repere teoretice, excelent realizată. Documentarea criticului e excelentă, după care urmează interpretarea altor paradigme analitice prin alte 17 demersuri analitice, vizând opere de seamă al fantasticului european, listă de primă mână, din cadrul căreia nu lipsesc nume ca Henri Joyce, Giovanni Papini, Heinz Evers, Lafcadio Hearn, Giulio Cortazar, Mario Vargas Llosa. Lista este completată cu nume de scriitori români, între care figurează Macedonski, Mircea Eliade, Gib. I. Mihăescu, Varujan Vosganian, Gabriel Chifu, Gh. Schwartz, Florina Iliș, Dan Stanca. O carte bine echilibrată, avansând ipoteze noi, configurări seducătoare, făcând dovada inteligenței sale critice, care se ridică cu mult peste nivelul faunei care se mișcă în revuistica contemporană în materie de critică doctrinară. Cinstite cumpănitei sale prezențe binefăcătoare!

Ion Cristofor

Poezia unui etnograf

Aurel Bodiu

Metapoeme
Metapoems

Deși e o prezență discretă a literaturii de azi, Aurel Bodiu s-a afirmat ca reputat etnograf, folclorist, eseist și poet clujean, recunoscut pentru cercetările sale asupra tradițiilor și culturii populare din Transilvania. S-a născut la 9 iulie 1944 în localitatea Borșa, județul Bihor. A absolvit Facultatea de Filologie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca în anul 1975. Este doctor în filologie și a activat ca și cadru didactic în cadrul Universității „Avram Iancu” din Cluj, până la pensionare. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj. În activitatea științifică și etnografică, Aurel Bodiu s-a remarcat prin studii de teren minuțioase și cercetări axate pe antropologie culturală, haine tradiționale, mitologie și mobilier țărănesc. Printre cele mai importante volume și teme abordate se numără portul tradițional. A documentat intens îmbrăcămintea populară, publicând lucrări de referință precum „Portul tradițional românesc din județul Cluj” (2002), „Portul popular maghiar din județul Cluj” (2003) și „Portul tradițional românesc din Bistrița-Năsăud” (în colaborare cu Maria Golban, Eikon, 2012). A fost preocupat de asemenea de mobilierul țărănesc. Este autorul lucrării „Ornamentaica mobilierului țărănesc” (2006), publicată sub egida Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj.

Una din direcțiile sale de cercetare e cea legată de ritualuri și mitologie. Teza de doctorat a poetului a vizat „Obiceiuri legate de schimbarea anului”, sub conducerea reputatei Zoe Dumitrescu Bușulenga. A publicat, de asemenea, volume de eseuri antropologice ca „Rituri și ritmuri solare” (1998), „Convergența universalilor (studii de antropologie)” (2000), „Dorul fără obiect (studii de antropologie, 2004), „Atitudini etimologice (dicționar de cuvinte și expresii vechi, 2005)”. Activitatea sa academică și de cercetare este strâns legată de Universitatea „Avram Iancu” din Cluj-Napoca și de instituțiile clujene de conservare a tradițiilor transilvănenne.

Pe lângă latura științifică a personalității, Aurel Bodiu a cochetat activ cu literatura, debutând în 1973 în revista „Echinox”. A publicat mai multe volume de versuri, dintre care amintim: „Verdele amiezilor târzii” (1995), „Păstorul de sfincși” (1996) sau „Ceață pe muzică veche” (2000). Mai recent, prea discret cu activitatea de poet, indiscutabil valoroasă, izolat de cercurile zgomotoase ce fac și desfac gloriile literare, etnologul clujean își alcătuiește o antologie intitulată „Metapoeme” (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015), cu traducerea în engleză efectuată de Linda Ioana Damian.

În plan literar, profilul său de cercetător își pune o amprentă puternică asupra stilului poetic. Critica literară a remarcat că poezia lui Aurel Bodiu reușește să „jongleze” în mod ingenios cu superstițiile, credințele populare și miturile arhaice românești. Lumea satului și elementele folclorice primesc în versurile sale un contur modern, abstract sau neașteptat, transformând fantasticul tradițional în materie poetică originală.

Prezență discretă în zona literară autohtonă, valorosul autor al „Metapoemelor” nu trebuie confundat cu regretatul poet optzecist Andrei Bodiu, critic literar și decan al Facultății de Litere din Brașov, autor al unui lirism de cu totul altă factură, bazată pe ironia optzecistă.

Încă din primele volume se observă în lirica lui Aurel Bodiu o anume afinitate cu poezia lui Nichita Stănescu. În lirica autorului celor 11 *elegii*, există excelente exemple de metapoezie, deoarece transformă cugetarea asupra limbajului în substanță poetică. O poezie precum cea intitulată *Mărturisire lui Nichita Stănescu* (pag.42), ne permite să întrezărim o lirică profund marcată de estetica modernă a lui Nichita Stănescu (metafore abstracte, redefinirea eului și spiritualizarea limbajului), dar și să constatăm că textul reprezintă o meditație profundă asupra condiției creatorului și a naturii poeziei. Citind antologia lui Aurel Bodiu dăm de numeroase metapoeme, adică de poezii care vorbesc despre propria lor creație, despre natura poeziei sau despre limbajul utilizat. Termenul ales pentru titlul antologiei vine din prefixul grecesc meta- (dincolo de / despre) și poem. Sunt în volum multe texte în care scriitorul își exprimă crezul artistic și viziunea asupra rolului literaturii sau al poetului în lume. Mostre de auto-reflexivitate, în care poemul se analizează pe sine în timp ce este scris, transformând cuvintele și structura din simple unelte în subiectul central al operei. Să analizăm aici o enigmatică poezie intitulată „Peisaj de Rousseau Vameșul”: „Ce-mi oferă o noapte / care-și împrumută culoarea din unghii / spaimele ce cresc și zodia-i inversă / gândesc miop, firele de iarbă / se înalță țepoase, trup făcându-și / din asprimea lor gălbuie / într-o ramă subțire o / singurătate care / se rostogolește / peste trupul meu întâmplător. / Ehei, umbră, tu, penetrație prin / somn, ce frig s-a lăsat! / Întâmplarea ne naște, o simțim/ cum pătrunde fumurie și / ne îngreunează cu dansul ei străin. / Duc o viață aiurea pe aici / ceata băieților cântă cu / vocale curate, / ehei, tu, umbră, ce întristare / ne ține de mână / că sunt al tău și nu al truțiilor / celor murmurânde.” Această poezie de Aurel Bodiu este o piesă reprezentativă pentru propensiunea poetului pentru suprarealism. Titlul trimite direct la pictura lui Henri Rousseau (Vameșul), cunoscută pentru decorurile sale exotice, naive, dar profund misterioase și adesea neliniștitoare, care seamănă cu peisajele din vis. Temele principale ale acestei poezii sunt visul și starea onirică. Granița dintre realitate și somn este complet ștersă. Textul explorează subconștientul, starea de transă și viziunile care apar în timpul nopții („ce-mi oferă o noapte”, „penetrație prin somn”). Poemul comunică o solitudine și o profundă angoasă existențială. Eul liric resimte o singurătate profundă, aproape fizică, privită ca o greutate sau un obiect care se mișcă independent („o singurătate care se rostogolește peste trupul meu”). În viziunea suprarealistă a lui Aurel Bodiu, întâmplarea nu este un accident, ci o forță creatoare care guvernează viața și nașterea („Întâmplarea ne naște”). Pusă sub semnul înstrăinării și absurdului, viața de zi cu zi își pierde logica obișnuită, devenind confuză și lipsită de sens clasic („Duc o viață aiurea pe aici”). În ce privește figurile de stil și imaginile, Aurel Bodiu folosește tehnica suprarealistă a dicteului automat și a asocierilor libere, creând metafore șocante și imagini greu de explicat prin logica rațională. Rețin atenția metafore și personificări inedite („noapte / care-și împrumută culoarea din unghii”). E o metaforă cromatică bizară, asimilată adesea cu unghiile vopsite sau cu nuanțele

vineții, sugerând o atmosferă nocturnă artificială, stranie și macabră („Întâmplarea ne naște, o simțim cum pătrunde fumurie”). Asistăm la o personificare a hazardului, transformat într-o prezență fizică, fluidă și întunecată (fumurie). Neobișnuită e personificarea/umanizarea unui sentiment abstract, care capătă volum, greutate și dinamică proprie: „o singurătate care se rostogolește”. Ca și epitele insolite (suprrealiste) de genul „zodia-i inversă”, ceea ce sugerează un destin greșit, o lume întoarsă pe dos sau un blestem astronomic („gândesc miop”). E un calificativ al verbului ce exprimă incapacitatea de a vedea clar realitatea sau limitarea perspectivei umane în fața misterului nopții. Un vers precum „firele de iarbă se înalță țepoase” e o imagine vizuală și tactilă agresivă, ce sugerează că natura din peisaj devine ostilă, rigidă, lipsită de vitalitate organică („asprimea lor gălbuie”).

Să reținem și apostrofa retorică „Ehei, umbră, tu, penetrație prin somn...” și „ehei, tu, umbră, ce întristare ne ține de mână”. Aici eul liric dialoghează cu propria proiecție (umbră), transformată într-un însoțitor fantomatic. Această umbră reprezintă fie dublul său psihologic, fie moartea, fie melancolia profundă. În încheiere să subliniem că poezia nu descrie un peisaj real din natură, ci un peisaj interior, psihic. Textul refuză topica și punctuația tradițională pentru a lăsa fluxul conștiinței să curgă liber. Prin imagini reci („ce frig s-a lăsat”, „asprimea gălbuie”), Aurel Bodiu creează o stare de neliniște metafizică în care omul este doar un spectator neputincios în fața nopții și a hazardului. Pe coperta a patra a volumului, ilustra Zoe Dumitrescu Bușulenga sublinia că Aurel Bodiu „recrează o lume originală odată cu lumea poeziei, desfășurată în contact direct cu nevăzutul, recreându-se, în final, pe sine. Poeziile sale au ca punct de plecare o revelație, o imagine reinterpretată a Universului, o metaforă gnoseologică, asemeni ideilor lui Platon.”

Să aruncăm o privire asupra altei poezii semnificative, „Nebun de legat”, în care sunt explorate teme existențiale profunde precum înstrăinarea, neputința comunicării și confruntarea cu efemeritatea. Tema principală a poeziei e identitatea și transfigurarea prin Cuvânt. Eul liric se autodefiniște ca fiind un „nor”, simbol al instabilității și al fluidității. Transferul în „cuvinte slobode la gură” sugerează o încercare de eliberare prin exprimare radicală sau necenzurată. În interstițiile poemului se strecoară anxietatea și presiunea timpului, o imagerie violentă. Metafora „cărlige de măcelărie” introduce o atmosferă macabră, unde se agață frica și disperarea colectivă („corul sinuciderilor universale”). Tema destinului orb este și ea prezentă în mai multe poeme. În poemul aici amintit, timpul este personificat ca o forță agresivă care vrea să „înhațe” ființa sub semnul hazardului complet. Antiteza dintre „prea departe să te pot inventa” și „prea aproape să te pot cunoaște” exprimă imposibilitatea conexiunii ideale cu celălalt. Multe din poemele antologiei sunt construite pe ideea absenței comunicării. Finalul plasează eul liric într-un decor dezolant, unde dialogul eșuează („cine grăiește cine ascultă”), iar singura prezență rămâne „vântul” care „umblă în pustiu”. Spațiul gândirii depășește limitele spațiului fizic, așezând totul într-un registru pur simbolic, în care obiectul și subiectul se confundă.

În lumina acestor observații, apare mai limpede că autorul *Metapoemelor*, în care poetul „vorbește din pragul ființei” (spre a folosi o expresie a lui Gaston Bachelard), este o personalitate culturală distinctă nu numai în spațiul clujean, recunoscut pentru activitatea sa duală ca etnograf (cercetător al culturii populare) și poet de mare rafinament.

Consiliul Județean
Bistrița-NăsăudJUDEȚUL
BISTRITĂ
NĂSAUD
Transilvania30
DOR ROMÂNESCCentrul Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud

COLOCVIUL NAȚIONAL

Promovarea folclorului muzical și coregrafic
prin valorificarea scenică în cadrul
ansamblurilor profesioniste din România

Colocviul face parte din manifestările prilejuite de aniversarea a

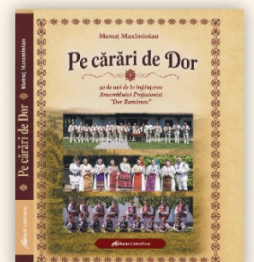
— ani —
DE
„DOR ROMÂNESC”

Teme de discuție

- Actualitatea folclorului muzical-coregrafic Românesc
- Promovarea folclorului muzical-coregrafic
- Valorificarea scenică în cadrul ansamblurilor profesioniste
- Realizarea / construcția unui spectacol folcloric și alegerea repertoriului adecvat

Lansare de carte

- Meniuț Maximilian - „Pe cărări de dor” - 30 de ani de la înființarea Ansamblului Profesionist Dor Românesc apărută la Editura „Galaxia Gutenberg”.

Vineri, 10 iulie 2026, ora 10
Sala de ședințe a
Consiliului Județean Bistrița-Năsăud

CONSILIUL JUDEȚEAN BISTRIȚA-NĂSĂUD
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ GEORGE COȘBUC BISTRIȚA-NĂSĂUD

ROTARY CLUB BISTRIȚA NOSA

CASA COLECȚIILOR ȘI A
DOCUMENTELOR DE PATRIMONIU
B-dul. Independenței nr. 24

CONSILIUL JUDEȚEAN
BISTRIȚA-NĂSĂUD

SEARILE

de la

EDITIA a III-a Casa Colecțiilor

SÂMBĂȚĂ, 11 IULIE 2026

ORA 10.00

• DEZVELIRE PLĂCI MEMORIALE

la imobilele în care au locuit scriitorii și artiștii plastici:
Miron DUCA, Lucian VALEA, Ion MOISE, Ioan ILIEȘ, Ion URCAN,
Alexandru-Cristian MILOȘ, Grigore BRADEA, Luca ONUL, Dumitru ANDRAȘONI

ORA 16.00

• SEARA EDITURILOR JUNIMEA ȘI CASA CĂRȚII DE ȘTIINȚĂ

Editura Junimea. Lansări de carte
Marin TARANGUL - Studii și eseuri
Cezar IVĂNESCU - Amintirea Paradisului
Mihai URSACHI - Balada nopții de aur
Horia ZILIERU - Din ardere
Pierre CORMARY - Aurora Cornu
Calioția TOCALĂ - Faustia
Helmut SEILER - Suspendarea gravitației
Dinu FLĂMÂND - La frontiera nopții
Rolando KATTAN - Vestă antiglonț
Prezintă: Ioan Alexandru TOFAN, Simona MODREANU, Calioția TOCALĂ

Editura Casa Cărții de Știință. Lansări de carte

Aurel RĂU - Lucian Blaga în timp și în etern
Saint-John PERSE - Poeme. Opera completă, traducere de Aurel Rău
Adrian MUREȘAN - Vârstele subversiunii. N. Steinhardt și deconstrucția utopiilor
Prezintă: Aurel RĂU, Adrian MUREȘAN și Mircea TRIFU

Alte edituri. Lansări de carte

Ion MOISE - Jurnal, Editura Galaxia Gutenberg, ediție îngrijită de Ioan Pinteș și Menuș Maximilian
Crin-Triandafil THEODORESCU - Cerșetorul de albastru, Editura Tango
Icu CRĂCIUN - Scrieri, Editura PIM
Horea PORUMB - Diminețile erau reci și noi ne grăbeam, Editura Neuma
- În depărtare albastrul devine violet, Editura Neuma
Dorel COSMA - Poduri de timp, Editura Nosa Nostra
Laura C. MUNTEANU - Indezirabila fragilitate, Editura Neuma

• MARATON LITERAR

Ioana BRADEA, Melania CUC, Maria OLTEANU, Mirela Cristina RUS, Ileana URCAN, Maria UJICĂ,
Ioan CIOBA, Nicolae FEIER, Menuș MAXIMINIAN, Mircea MĂLUȚ, Iacob NAROȘ, Petru RAI

• RECITAL MUZICAL

Florin SĂSĂRMAN

• SALON DE CARTE

• VIZITAREA EXPOZIȚIEI GHEORGHE TOMOZEI ȘI A CASEI COLECȚIILOR ȘI A DOCUMENTELOR DE PATRIMONIU

Moderatori: Amalia LEVEY, Paul PAVELEA
Amfitrioni: Ioan PINTEA, Gabriela MOLNAR, Laura SESERMAN

CONSILIUL JUDEȚEAN BISTRIȚA-NĂȘĂUD
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ GEORGE COȘBUC BISTRIȚA-NĂȘĂUD

ROTARY CLUB BISTRIȚA NOSA

CASA COLECȚIILOR ȘI A
DOCUMENTELOR DE PATRIMONIU
B-dul. Independenței nr. 24

CONSILIUL JUDEȚEAN
BISTRIȚA-NĂȘĂUD

SEPRILE de la

EDITIA a III-a Casa Colecțiilor

DUMINICĂ, 12 IULIE 2026

ORA 16.00

• SEARA EDITURILOR BISTRITENE

• Editura Charmides. Lansări de carte

Constantin KAVAFIS - *Poeme inedite*, traducere de Aurel RĂU. Prezintă Olimpiu NUȘFELEAN
Menuț MAXIMINIAN - *Poveștile Bistriței*

• Editura George Coșbuc. Lansări de carte

Cornel COTUȚIU - *Gheare blânde*

- *Acolo*

Vasile MUSTE - *Blesteme*

- *Line Eve*

Gavril MOLDOVAN - *După ce trec, zilele devin abstracte*

Alexandru OLTEAN - *Privind în jur*

• Editura Denebris. Lansări de carte

Cristiana Gabriela PĂTROI - *Ultimul dans pe nisip*

Cristiana Gabriela PĂTROI - *Prezentul meu ești tu*

Alex CRISTESCU - *Ce fac eu fără tine?*

Gabriela COTACU - *Colecționarul de inimi*

• Editura Nosa Nostra. Lansări de carte

Corneliu GAIU - *Biserici de lemn din ținuturile Bistriței și Năsăudului*

Alexandru UIUIU - *Proverbe în actualitate*

• Alte edituri. Lansări de carte

Gelu VLAȘIN - *Transbordare*, Editura pentru Artă și Literatură

Nadia URIAN LINUL - *Poveștile satului*, Editura Ecou Transilvan

Alexandru UIUIU - *Anotimpurile Colibiței*, Editura Grinta

• MARATON LITERAR

Elena M. CÎMPAN, Daniela FULGA, Ionela-Silvia NUȘFELEAN, Mirela ORBAN, Veronica ȘTIR,
Doina VAMOȘ, Alin CORDOȘ, David DORIAN, Vasile GĂUREAN, Gheorghe MIZGAN,
Gavril MOLDOVAN, Olimpiu NUȘFELEAN, Victor ȘTIR, Ion Radu ZĂGREANU

• RECITAL MUZICAL

Cristina VLAȘIN

• SALON DE CARTE

• VIZITAREA EXPOZIȚIEI GHEORGHE TOMOZEI ȘI A CASEI COLECȚIILOR ȘI A DOCUMENTELOR DE PATRIMONIU

Moderatori: Amalia LEVEY, Paul PAVELEA

Amfitrioni: Ioan PINTEA, Gabriela MOLNAR, Laura SESERMAN

Autobiografii cu Cleopatra Lorințiu

Vocație, autenticitate și altruism: formula succesului la tinerețe: Menut Maximinian

Cleopatra Lorințiu: La "Autobiografii", un scriitor, un jurnalist și un activist civic, un folclorist, un pasionat de autenticitate, de literatură și de oameni. Multe caschete, cum ar zice cineva, are Menut Maximinian, pe care îl prețuiesc în mod deosebit pentru deschiderea lui extraordinară. Bine ai venit la "Autobiografii", o producție a Asociației pentru Dialog și Valori Universale, ADVU. "Dialog și valori universale" ar putea fi și o etichetă pentru toată activitatea ta.

Menut Maximinian: Bine v-am găsit și este o bucurie să ne întâlnim, doamna Cleopatra Lorințiu, mai ales că sunteți ambasadorul culturii din județul Bistrița-Năsăud!

- Tu ai început ca jurnalist sau ca poet? Că asta nu mai știu. Știu că am scris despre cărțile tale de debut, dar cum a început pasiunea pentru literatură în primul

rând? Pentru că eu cred că dinspre literatură ai venit către jurnalism și după aceea spre multele lucruri pe care le faci, printre care și "Răsunetul" care este jurnalul Bistriței-Năsăudului.

-E singurul ziar ce a mai rămas și tipărit din județul Bistrița-Năsăud pentru că vedeți cât de greu e în ziua de azi cu presa tipărită în România. Am călătorit mult și am văzut că, la Paris, *Le Figaro*, *Le Monde*, *La Croix* nu doar că sunt în fiecare zi de la chioșc, dar sunt și în mâinile oamenilor, la metrou, în parc. Când am fost în America tare mi-a crescut inima când vedeam că celebrul *New York Times* venea la fiecare acasă. Am stat la părintele Theodor Damian și vedeam cum veneau cu o bicicletă și aduceau ziarul. Am văzut toate suplimentele de duminică, câteva sute de pagini. Noi am rămas singurul ziar tipărit din județul Bistrița-Năsăud și să știți, surprinzător, deși poate am mai avut eu ceva înclinații spre literatură, jurnalismul a fost primul care m-a prins pentru că în perioada liceului am venit cu o rubrică la ziarul *Răsunetul*, "Generația în Blugi". Ziarul *Răsunetul* era nelipsit la noi acasă, de când eram copil. Aveam abonament la Dumbrăvița și îl citeam din scoarță în scoarță... și în momentul în care am venit la liceul Liviu Rebreanu în Bistrița am călcat pragul redacției *Răsunetului*. Era domnul Adrian Mănarcă și am spus că vreau să scriu și eu două rânduri. "No, să vedem, mă copile, despre ce scrii?" a spus. Am scris eu ceva despre liceu, i-a plăcut și zice: „Da mai scrie ceva”. Era atunci aproape perioada verii, era final de an școlar. Și am trimis prima corespondență de la Dumbrăvița pe o foaie A4. O împărțeam în două, scriam cu pixul o jumătate de pagină, și "Generația în blugi" s-a prelungit, iar mai apoi la un moment dat mi-a propus chiar colaborarea cu ziarul și iată sunt 25 de ani de când efectiv scriu la ziarul *Răsunetul*. A fost primul meu loc de muncă. Am rămas aici fidel, și, schimbându-se generațiile, împreună cu colegii mei suntem cei care ducem mai departe acest ziar. Cred în presa scrisă, cred în presa curată, pentru că niciodată nu am atacat pe nedrept sau, n-am fost un jurnal de scandal. Ne-am axat pe educație, ne-am axat pe cultură, pe tradiții și mai puțin pe politică. Am fost, am încercat să fim echidistanți.

- Deci deontologia este un reper important în viața unui gazetar. Ar trebui să fie, nu?

-Ar trebui să fie. Câtă agitație îi și fugim după rating și după fel și fel de știri care n-ar trebui să fie nici în ediția scrisă și nici în online, și mai ales după titluri care după ce apeși constăți că nu spun nimic, asta e ideea, doar să apeși ca să aibă trafic! Când apeși afli că de fapt nu s-a întâmplat nimic. Doar titlurile sunt "șoc". Vedeți, presa pe care am învățat-o eu la început, cu întrebările cine, ce, unde, când, de ce, cele trei surse, nu mai contează pentru că nici jurnaliștii nu se mai formează, nu mai au răbdare cum am avut eu câțiva ani să cresc pe lângă seniorii de la *Răsunetul*. Astăzi vin copiii și, din prima, ei cred că sunt jurnaliști cu experiență, dau titluri bombă, nu se mai informează. Din păcate. Nici nu mai cunosc teritoriul județului, nu mai cunosc oamenii cu care ar trebui să faci știri, nu mai cunosc multe lucruri, dar nici nu mai scriu corect. Deci aici s-a ajuns. Acum, cu atâtea bloguri, vloguri, când toată lumea se crede jurnalist și pe facebook toți își dau cu părerea. Ne pricepem la toate. Ori, cred că și în presă ar trebui cumva reglementat statutul de jurnalist. Ziarul nostru are ISSN-ul care atestă faptul că este acreditat și este chiar sub sigla Uniunii Ziariștilor Profesioniști - ce atestă că facem parte dintr-o breaslă!

- Presa ar trebui să aibă un rol formator, nu deformativ.

- Așa e, aveți dreptate...

Dintr-o matrice rurală binecuvântată

-M-am întâlnit aici și cu Alexandru Pugna și cu Ioan Pinteș, și acum iată suntem împreună aici și toți trei veniți dintr-o matrice rurală ardelenescă și ați devenit oameni de cultură. Mai există astăzi șansa pentru generațiile care sunt acum ca adolescentul de la țară să poată să ajungă un devotat al culturii?

-Mai există această șansă. Depinde și de familiile din care se formează, de școală, printre primele rezultate în top la învățare în județul Bistrița-Năsăud au fost școlii din mediul rural, la capacitate acuma media 10 a venit din mediul rural, e o veste extraordinară.

- Ajungem la alt aspect din autobiografia ta, care este atât de bogată. Cum ai făcut pasul de la jurnalism la poet? Pentru că pentru mine ești înainte de toate poet, am scris și despre tine și te-am citit cu drag și cu prețuire. Ai avut niște întâlniri din această lume a folclorului, a antropologiei, care te-au tras către așa ceva?

-Am avut, în primul rând, rădăcini și cred că omul este fericit atunci când face ceea ce cunoaște, ceea ce-i place, ceea ce simte cu sufletul... și când eram copil, acasă, se mergea la lucrul câmpului. Noi aveam mult pământ la Dumbrăvița, un deal întreg, și dimineața, mai ales vara, tata zicea: „Hai că trebuie să mergem la coasă”. Dacă mi-e drag satul? Promovez, scriu de el, dar n-am fost un om bun la lucru, priceput. Mi-am dorit să merg la școală mai departe, la Liceul Liviu Rebreanu, desi îmi iubesc foarte mult satul, însă îl promovez în felul meu. Chiar dacă n-am stat acolo în vatra satului, mi-au fost dragi toate poveștile și m-am străduit să le ascult de la bunica și apoi să le așez în cărți. Am fost foarte bun la matematică în clasele V-VIII și am dat la Matematică-Fizică, la Liviu Rebreanu, la clasa care era cea mai bună din județ, nu era încă clasă de Informatică, se dădea examen atunci, am fost 15 pe loc. Și, după ce am ajuns la matematică, m-am îndrăgostit mai mult de română, datorită profesoarei de Limba și Literatura Română, scriitoarea Daniela Fulga, un cunoscut dascăl care are rezultate meritorii, așa am ajuns la profilul Română-Etnologie la Cluj, la Litere. Și așa s-a îmbinat literatura cu etnologia.

Etnologia: o vocație, o somație a rădăcinilor, o dragoste pentru autenticitate

- Ai avut aici și evantaiul ăsta extraordinar de exemple în județul Bistrița-Năsăud care cred că te-a ajutat în opțiunea asta pentru etnologie. Dar și Clujul și-a adus ceva?

- Clujul aduce specializarea, recunoașterea muncii pe care o faci. Vorbind de exemple mă gândesc la Liviu Rebreanu și la George Coșbuc, care în opera lor atât de frumos zugrăvesc țărănul de pe aceste meleaguri. Când eram în clasele mici știam poezii întregi ale lui George Coșbuc, pe de rost. Azi nu-i bine să-i pui să învețe pe de rost poezii pe copii, că îi traumatizezi. Învățatul și memorarea îți mă dezvoltă gândirea și îți-o țin trează. Este foarte bine să învățăm, nu se mai fac nici acele serbări cum făceam noi la final de an școlar. Despre Liviu Rebreanu, ce să spunem, că atât de frumos a scris despre dragostea pentru pământul nostru. Așa m-am apropiat de tradiții și am început cercetarea pe sate de vreo 20 de ani. Avem Asociația de Științe Etnologice din România, acum doi ani am făcut adunarea și au venit toți specialiștii din țară, profesorii universitari și am i-am purtat pe meleagurile

noastre frumoase și au fost foarte foarte încântați. Am și norocul că mi le împletesc așa, fericit, adică jurnalistul știe locurile, etnologul merge pe teren și jurnalistul se folosește de informațiile pe care le are, sună la un preot, vă rog frumos, la dumneavoastră în sat, care-i omul care știe cele mai multe tradiții. Și așa am mers țintit pe sate și pe cătune și am adunat riturile de trecere în cărți. În colaborare cu domnul profesor Vasile Filip am făcut echipă, eu cu tinerețea și cu energia mea, dumnealui cu experiența și cu știința într-un proiect al Consiliului Județean, „Cultura tradițională imaterială românească de pe meleagurile județului Bistrița-Năsăud”, cu cărțile "Riturile de trecere" și „Sărbătorile ciclului social și calendaristic sau Munci și zile în Ținutul Bistriței și Năsăudului”. Niciun alt județ nu are aplicat pe calendar sărbătorile băbești, adică dai la orice dată și vezi ce se întâmplă în satul nostru tradițional.

Iar cartea cealaltă cuprinde riturile de trecere, naștere, nuntă, înmormântare și toate credințele, toate riturile, toate superstițiile legate de aceste trei momente importante din viață. Cărțile au fost premiate și de asociația noastră de științe etnologice. Aceste povești dacă nu le-am pune în cărți, pe cale orală dispar. La Lunca Ilvei am întâlnit-o pe Anisia Ani, avea 98 de ani și ne-a spus: „De când aștept pe cineva să vorovăsc. Copiii nu mă ascultă, nimeni n-a ascultă.” Poveștile rămân în carte, mulți în cei 20 de ani de când am început cercetarea au trecut în veșnicie. Așa cum spunea și poetul Ioan Mureșan, satul se retrage în cărți. Satele de astăzi sunt moderne și ele. Este traiul ca la oraș; și atunci chiar dacă mai mergem și acum în cercetare, de multe ori oamenii ne spun ceea ce aud pe la televizor! Întreb: știți o cântare veche? "A, păi știu." Eu mă mai pricep un pic și la partea asta, păi zic stați că e a doamnei Irina Loghin, nu ?[răsete] ...nu mai știu oamenii!...deja încet încet lumea aceasta a statului dispere.

Folclorul, între tradiție, autenticitate și realitate. Proba generațiilor succesive

- Da, asta e și definiția folclorului cumva. Adică ceea ce se transmite de la unii la alții chiar ca o falsă impresie. Dar spune-mi un lucru generația ta, totuși, noi suntem din generații diferite, ce părere ai despre ea, și despre deschiderea ei posibilă către toleranță, către dialog, uite, suntem aici, cu Asociația pentru Dialog și Valori Universale!

-Eu cred că odată cu generația mea multe dintre lucrurile frumoase care sunt și în cultura tradițională, cumva s-au risipit. Noi trebuia să învățăm de la dumneavoastră să fim atenți, ascultători. Generația mea a fost a venit odată cu schimbarea de sistem, să spunem așa, după revoluție și am vrut să fim noi mai războinici! Am împrumutat foarte multe din străinătate. Au plecat foarte mulți români și de la noi de pe Valea Someșului, prin Spania, Italia și n-am adus lucrurile bune de acolo neapărat. Ce să spunem? În muzica tradițională, unde influențele, din păcate sunt din toate părțile și nu ne mai păstrăm filonul acela autentic. Sunt copii frumoși care vin cu cântece de la izvor în festivaluri, și la o săptămână, două, văd că apar cu alte ritmuri. Hainele tradiționale sunt puse în ladă, și vin în ținute mai sumare. Ce ne este nouă drag din cele două? Pentru că eu, de exemplu, eu nu aș putea să promovez aceste lucruri. Și atunci i-am întrebat: ce vă este mai drag, mai aproape de suflet? Unii mi-au răspuns partea aceasta tradiție. Și atunci de ce cântați altfel? Pentru că trebuie să facem bani, să ne întreținem... Îi mai și înțeleg câteodată, dar publicul trebuie educat, trebuie format... generația mea a deformat publicul.

Împună cu Nicolae Manolescu,
la Zilele prozei, la Anieș

- Bine, aici intervine mass-media într-un mod decisiv. Într-o epocă în care pe TikTok oamenii preferă să stea 15 secunde și să vadă o prostie, Menuț Maximilian scoate o antologie a scriitorilor sub numele de "Spiritul locului", de câteva sute de pagini. De fapt, e un îndemn către cei care vor să și deschidă mintea să afle mai mult și să fie mai mult.

- Scriitorii sunt aici. Cărțile sunt în librării. Sunt în mediul virtual sau în bibliotecă, le putem cumpăra, achiziționa. Acuma este și varianta digitală. Depinde doar de noi. Zic unii "păi dacă nu se oferă cultură". Cultură este, depinde de noi unde butonăm, unde ne oprim pe internet.

Un îndemn la ponderare, torelanță, înțelepciune

-Îndemnul meu pentru cei care ne urmăresc e să mă fim uniți, să fim români și să nu ne luăm după cum bate vântul, pentru că politicienii vin și trec. La alegeri am simțit o răzvrătire între oameni, între frați, care cu cine votează. Fiecare ne exprimăm opinia, dar haideți între noi să ne înțelegem cum ne înțelegem ca și până acuma.

-Literatul care ești, autorul de cărți, e foarte modern. Poezia ta e foarte modernă și în același timp vine din străfundurile felului de a fi ale omului de aici. Tu ai găsit o cale de a îmbina cele două lucruri care par antagonice, dar nu sunt.

- Mi -am luat satul în brațe cu norii lui negri și l-am adus pe asfalt.

-Da." Norii negri" este una dintre sintagmele cele mai frumoase pe care le-ai scris. Am văzut că ești și editor de revistă literară.

-Ne străduim să aducem în fața cititorilor și cultura de calitate. Ziarul obișnuit scrie de toate pentru toți, că așa e într-un județ. La un moment dat mi s-a întâmplat să primesc o invazie de poezii de mai bună sau de mai proastă calitate. Sau să fie presiuni de a publica pe cineva. Să știți că suntem județul, cred, cu cel mai mulți scriitori. Toată lumea scrie în Bistrița-Năsăud. Toată lumea scoate cărți. Mulți dau bani ca să primească un premiu în te miri ce concurs, în nu știu ce țară, și te trezești că vine la ziar, că e laureat. Îi întreb e sub egida Uniunii Scriitorilor, a unei instituții publice, nu. Sunt fel și fel de asociații particulare care fac acest lucru. Și atunci pentru a despărți partea de cultură adevărată, de știrile pe care le mai dăm în ziar, m-am gândit la "Răsunetul cultural", ce apare sub egida Societății Scriitorilor din Bistrița Năsăud și a Uniunii Scriitorilor din România, filiala noastră Cluj. Și atunci aici publicăm doar lucrurile importante.

-Există o luptă de a păstra autenticitatea pentru generațiile care vin.

-Cu asta ne luptăm și să știți că din păcate specialiștii nu mai prea sunt ascultați. Eu nu sunt nostalgic după acele comisii care erau mai demult, dar uneori erau bune, inclusiv la cărți. Era era bună, cât de cât, o triere. Bine că până la urmă publicul triază cititorii, dar vreau să vă spun că cea mai cumpărată carte la un târg din județul nostru nu a fost neapărat o carte de literatură, ci o carte a unui sportiv care și-a scris viața acolo.

- Mă așteptam să fie o carte de pomicultură pentru că suntem o zonă viticolă și pomicolă cu multe povești frumoase. Ce părere ai despre ideea de toleranță pentru ceea ce este celălalt care nu e exact la fel ca noi? Totuși, Bistrița Năsăud a fost un creuzet al înțelegerii, în primul rând entice. Aici au fost în afară de români mulți sași, populație maghiară, populație evreiască.

- Avem un proiect în cadrul căruia am scos și o antologie, *Poveștile Bistriței*; Uite, ce frumos că m-ați făcut să vorbesc despre acest proiect în care am adunat poveștile românești. De asemenea, președintele sașilor din Austria a venit cu povestea germană din orașul nostru. Un scriitor, prieten, născut pe meleagurile noastre, a vorbit despre sinagogă și despre copilăria lui la Bistrița, pe strada Sinagogei și cum a plecat mai apoi în Israel.

- Extraordinar! Cred că e vorba despre poetul Menachem Falek, bistrițean din Israel pe care îl cunosc bine, mi-a tradus poeziile în ebraică! Sunt câteva și în cartea pe care ți-am dat-o, "Lumi multiple".

-Totul se leagă. Și avem și partea de cultura maghiară. Și vreau să vă spun că atât de frumos se împletesc aceste povești împreună. Este un exemplu Bistrița-Năsăud de conviețuire și de evenimente culturale deosebite la Biserica Evanghelică și la Sinagogă. Noi avem și norocul de a avea la Bistrița și aceste licee de prestigiu: Colegiul Național Liviu Rebreanu, care are secția germană și Colegiul Național Andrei Mureșanu, care are și secție maghiară. Și atunci copiii pot să-și continue studiile până la nivel de liceu ducându-și mai departe limba lor.

Sunt fericit pentru că fac ceea ce-mi place

- Pentru final, o întrebare pentru scriitorul și gazetarul Menuț Maximilian. Când ești tu mai fericit, când faci o cercetare etnologică, când gândești ziarul cum o să iasă, când ai o întâlnire cu cititorii sau când scrii tu singur acasă sau altfel pusă întrebarea când ai timp să le faci pe toate astea?

- Cred că Bunul Dumnezeu mă ajută. Nu știu cum, la un moment dat, vine așa pur și simplu un proiect și mă țin de el până se găte. Acuma cel mai bucurat să aș fi dacă aș termina cercetarea despre gospodăria din Districtul Năsăudean, teza mea de doctorat. Să

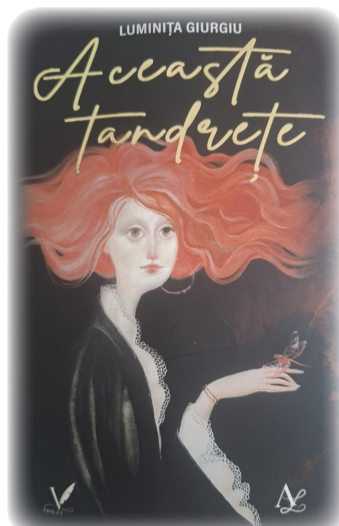
La Madrid, la Asociația Salva, coordonată de Ica Tomi, cu Ansamblul Mugurașii Salvei

aduc acest spirit năsăudean cu gospodăria, cu casa, cu familia, cu animalele, cu pământul, cu tot ce are mai frumos acest limpede loc, cum îl numiți dumneavoastră. În rest, eu sunt fericit tot timpul, pentru că fac ceea ce-mi place. Mai sunt câteodată stresat pe la ziar, dar am noroc cu colegii. Am avut foarte multe proiecte împreună cu românii de peste hotare în Spania, în Italia am fost în Serbia, peste graniță la românii din Ucraina, din Republica Moldova. Mă duc cu trăistuța mea, cu cărțile, cu poveștile noastre. Câteodată mai îmbrac și câte o cămașă tradițională și mă duc și cu poeziile. Sunt cumva atipic pentru generația mea pentru că scriu altfel de poezii... Cine mai scrie astăzi despre lumea satului? Se mai găsesc și acolo îngeri care sunt pe pereții bisericilor, care coboară din turla bisericii și vin în casă, se așază cu tine la un pahar de ceai și la vorbă, da, asta simt și asta cunosc, poveștile îngerilor și poveștile de acolo de acasă și atunci încerc să le îmbrac și să le pun în cărți, în conferințele pe care le am. Am avut o conferință la ICR din Madrid legată de *Povestea cămășii* care s-a finalizat și printr-o expoziție. Am peste 100 de cămăși tradiționale bărbățești. O expoziție făcută împreună cu Universitatea de Arte și Design din Cluj Napoca, studiu pe cămășile mele, au venit studenții și au creionat măgelele de pe cămăși în picturi foarte frumoase.

-Îți mulțumesc pentru energie și pledoarie pentru respectarea deontologiei, pentru respectarea literei scrise și pentru respectul dintre noi toți.

Elena M. Cîmpan

Te salut, Poezie!

Din cele cinci volume de versuri, oferite de Luminița Giurgiu (Sibiu), aleg să scriu despre „Această tandrețe” (Editura Pentru Artă și Literatură, București, 2024). Fiecare dintre cărțile Luminiței Giurgiu (le enumăr, pentru un argument: „Flagrant delict de emoție”, Editura „Eikon”, 2021, „Fără suflare”, Editura „Eikon”, 2022, „Floare carnivora, speranța”, Editura Pentru Artă și Literatură, 2023, „inimioni”, Editura Pentru Artă și Literatură, 2025) merită un comentariu și o analiză laborioasă, la timpul lor, ceea ce mă face să consider că s-a grăbit cronicarul „Corespondenței literare” din revista „România literară” (Nr. 21/ 2026), când a răspuns scurt: „Luminița Giurgiu, Nu ne-ați convins cu două flori, poezii, că e primăvară în grădina dvs.” Eu nici n-aș prescurta pronumele de politețe și nici nu înțeleg cum pot să treacă prin fața unor ochi critici texte scrise cu toată ființa, cu patimă și cu o trăire de invidiat, și să aibă soarta de-a fi lăsate deoparte, ca să nu spun aruncate, de vreme ce altele, mult mai „subțiri” consumă pagini de hârtie în elogii ce se tot repetă și se tot repetă. Nici măcar nu trebuie să fie primăvară în grădina poetului, e frumoasă și toamna, și iarna, și vara, cu versurile lor, desprinse mai degrabă dintr-un anotimp al ființei, „mult mai înalt și mult mai curând” (Nichita Stănescu, „Ce bine că ești”). De remarcat, la o privire de ansamblu, referitoare la alcătuirea cărților, este că în afară de „inimioni”, care conține o scurtă prezentare introductivă, semnată de Simona Șerban, celelalte patru volume, unitare, cromatic, aspectual și compozițional, sunt însoțite de câte o Prefață, scrisă de Andra Tischer, care știe să extragă esențialul din fiecare volum, care stăpânește o artă a politeții față de cititor, ademenindu-l discret în paginile unei lumi pe cât de neștiute, pe atât de tentantă. Și curiozitatea este răsplătită din plin, printr-o atmosferă sensibilă, creată cu talentul de-a transforma lumea din jur în Poezie.

Luminița Giurgiu face parte din categoria poezilor care găsesc surse de inspirație într-un obiect, într-un lucru banal, într-o situație simplă, într-o stare, într-o trăire, cu rost, cu sens, cu singura mulțumire, uneori, nimic altceva, decât de-a transforma lumea (lumea ei) în poezie. Din preajma ei, nu lipsesc lecturile, trimiterile la unele personaje, cu care află afinități, nu există nimic din ceea ce este omenesc și care să fie străin de poezie. Pe ce se bazează siguranța de poet? Pe o dimensiune magică a creației, pe natura ei divină, care conferă încredere în forțe proprii, izvor nesecat de teme și motive, de simboluri.

Volumul „Această tandrețe” pornește dintr-o imagine bine așezată în „poarta” cărții, ca un motto, ca un râsu-plânsu asumat, în aceeași măsură ludic și grav: „Îmi vine să râd cum mai sper/ să-l prind pe Dumnezeu de-un picior/ și să transcriu ce scrie/ la el în talpă”. Gândul este, poate, ca și Dumnezeu să șchioapăte puțin, nu, nu de teama „de-a nu strivi sărutul”, ci dintr-o asumare a timpului măsurat, să fie suficient, atât cât poetul să reușească să preia tot ce scrie. În felul acesta, rolul poetului este de a transcrie în termeni actuali, în stilul său, ceea ce Divinitatea conține, dar nu toți ajung să descifreze acele înțelesuri.

Poezia Luminiței Giurgiu este una tandră, ca-n cuvântul francez „la tondresse”, este aleasă, incontestabil, are atributele unei lirici feminine, de înălțime, „o femeie o catedrală/ poate-nălța”. „Într-o uniformă de vise”, poetul rămâne la masa lui de scris, într-un loc îndrăgît, unde-i așteaptă pe „oamenii întregi” să vină, să bucure lumea cu prezența lor. Din încercarea Poetului de-a se (auto)defini, rămân fragmente, precum „viața petrecută cu capul în nori”, un îndemn ciudat de-a „nu scrie poezii”, neascultat, desigur, și imaginea tatălui, ca un reper al zilei de ieri și al celei de astăzi.

Tentația de a crede că „această tandrețe” este chiar poezia are toate șansele să fie așa, să treacă proba conotativă. Dar, în poezia ce poartă chiar acest titlu, gesturile ilustrează o stare coborâtă din lumea artei și ajunsă în cea a relațiilor umane, simple, adevărate: „ce ai atins/ atins rămâne ce te atinge/ nu are sfârșit.”

Poeziile din volum sunt libere, de sine stătătoare, ele trec prin timp, cu întreg bagajul lor de trăire. Nu există capitole, părți, tematic grupate, ceea ce reprezintă o deplină asumare și prezentare, o susținere din interior a fiecărui demers liric. Textul de față se intitulează „Te salut, Poezie!”, pentru că așa obișnuiește Luminița Giurgiu să-i salute pe cei din același neam poetic cu ea. Și i se răspunde în același mod.

Dumitru Ichim

Poeme tanka

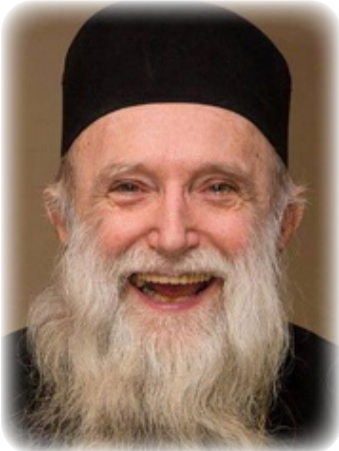
Demult, flori de nuc –
Degete lungi și verzi
Cântau cucul.

Apoi cădeau pe pământ
Uitând că nu au aripi.

*
Doar lumânarea...
Domolul zbor cum arde
Eterna Noapte?

Și tu bunică-vreme
Stropul de ceară cârpind...

*
Din Valea-de-Sus
Tiptil coboară steaua

Spre poarta din noi.

Încearcă s-o deschidă...
Ce greu e somnul nostru!

*
E nașterea mea,
Dar cât îmi mai amintesc?
Stând pe apus străin.

Accept cu ea și moartea,
Născând pe amândouă...

*
Eu și trupul meu...
Cât să mai duc în spate
Ologul Luminii?

Și, totuși, iertare-ți cer
Povară-a mea de aripi.

Adrian Țion

Neantul – ca manifest de țară

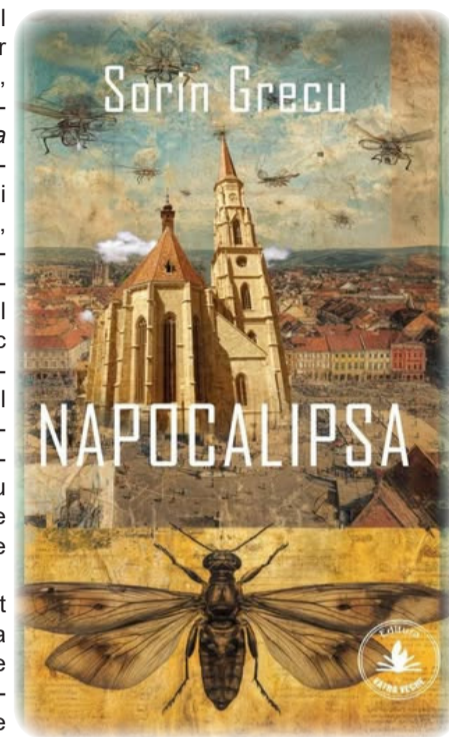
Fără să deturneze semnificativ fondul ideatic al scrierilor sale de până acum, ba chiar îngroșând în stil caracteristic tematica favorită, Sorin Grecu oferă o nouă imagine a drumului urcat pe golgota scriiturii cu volumul *Napocalipsa* (Editura Vatra Veche, Târgu Mureș, 2026). Imagine nu mai puțin halucinantă, provocatoare și ofensatoare decât șirul de diatribe zgomotoase, aruncate cu emfază în volumele precedente. Sătura proferată orgolios, configurată cinic și spectral, se întâlnește aici cu vizionarismul sumbru al nihilistului atins de pesimismul metafizic specific celor sastișiți de monotonia și negreala vieții. Atitudine afină cu greața sartriană sau cu spleen-ul baudelairean. Alăturare onorantă, benefică spiritului creativ, în ciuda incidențelor aparent mimetice. Or dezgustul violent afirmat al lui Sorin Grecu nu e trucat. E autentic, vibrant. Să fie o expresie a înaintării în vârstă sau o constantă silă față de „Marele Nimic” invocată ca recurs la absență?

Imaginarul ironic-zeflemist practicat consecvent de Sorin Grecu îndeplinește funcția unui manifest de protejare a sinelui agresat de o realitate crudă, dezolantă, căzută în promiscuitate și lipsă de sens. Poetul propune un ghid de parcurs în procesul de vindecare interioară, un drum căutat pentru găsirea frumuseții interioare. Asta pentru a-i motiva insurgențele. Analiza poate merge pe marginea unei inițieri a recuperării capacităților cognitive și a dezvoltării personale, gen Roxie Nafousi, „regina manifestării” care și-a transformat radical viața. Demers devoalat în volum ca întoarcere la „o pojghiță de credință” și preaslăvirea Tatălui Ceres. Aproape incredibil în cazul poetului clujean, dar nu imposibil. „Literomania” în care se afundă un ego exacerbat îmbracă forme dintre cele mai bizare în versuri-sentință, scrise în stare de criză și amenințare. Autopersiflant, desigur, „un perpetuu Goe insolent”, peste tot este obsedat de prezența sa în arealul imaginativ: în oglindă, în fotografie, în „holograma cu gheare” care „înhață” și denaturează. Dar, paradoxal, poetul exprimă ironic o absență: *Hansel (fără Gretel)* sau în fotografiile de grup lipsește chiar el, subiectul numărului unu. E doar o antifrază, deoarece, câteva pagini mai încolo își recunoaște vina de a se închipui „supraom / al țării care-agonizează-n carantină”. Pe care s-o credem?

Artificialitatea e prinsă în piuneze sticloase, aproape inofensive: „suflete de plastilină”, „trupuri de carton”. Dar vizionarismul înnegurat se întrecește prin rânduri și paragrafe ce sfidează calofilia frazării și țintește necruțător spre „Apocalipsa clujeană”, imagine hazardată, greu de acceptat pentru o minte lucidă. Ziaristul preocupat de fenomene paranormale vede cum „peste Cluj năvălesc giganticele reptile”, „orașul își revărsa liber zoaiele și hula”, sunt asocieri telenoveliste privind pe Bram Stoker și Dracula, „orașul sticlește prin întunecate oglinzi” (*Clujul reptilian*). Dacă *Tot ce-ți poți imagina există*, după Pablo Picasso, e loc și pentru spiriți să-și dezvolte fantasmale legate de un viitor imprevizibil, voalat sumbru, tragic în esență. Sorin Grecu recurge la compuneri lexicale cu sens halucinant și introduce termeni științifici pentru mai multă credibilitate. Practică arta persuasiunii, a explicităților discursive. În *absurdistan* e căzut „orașul prionic” amenințat de moarte, prorocul vestește *noua ectoplasmă* și *Napocalipsa*, înfierează *urbanibalismul* deșănțat, decadent, fixație de ordin reportericesc ce blamează îngreșat concertele desfășurate sub stindardul Untold Park. De ce se vor fi abătut atâtea urgii peste bietul oraș cu „parcurile pietrificate ale lui Boc”? Vocea auctorială se extinde în vizionarism de tip horror. Între sinistra descriere cu „peisajul morții” și „câinii războiului” tronează „atotputernicul Dumnezeu”, prefigurată ca idealitate supremă ce luminează etern, „religiozitate demn-afișată de zeii grifoni”.

În materialul liric-jurnalier al volumului, dens și eteroclit, tratat ca „manifest de țară” vehement și agresiv în spirit, mai presus de orice închipuire, sunt coagulate imagini de un mizerabilism infamant, înfometat de teribilisme încă valide. Din confruntările cu cotidianul placid, mulțimea i-a dat „doar porții consistente de greață” și cu rictus ironic arată spre degradanta „armată de teracotă din România”, invectivă evidentă. Filmul proiectat pe ecranul unui temperament mereu în alertă, înregistrează sevențe înghesuite, detestabile, desprinse din fluxul existențial damnat, derulate (după cum singur le numește) în genul „porno-telenovelă-sf-groază”. Mozaic livresc de figurine și forme aglutinante, îmbrăcate în stil baroc iconoclast și servite ca atare la masa confesiunilor ultimative, căci solitarul călător rătăcit prin fantasmalele visului adolescentin a nimerit „chiar la ora închiderii” și „îmbrăcați în bermude ne hlizim la Apocalips” (*Exerciții pregătitoare de final*). Universul descris e o lume pregătită să moară.

Anexa poetică la acest univers liric axat pe o accentuată formă de degradare locală și universală este întoarcerea la dreapta credință, „căci izbăvirea vine prin Dumnezeu și Om!” avertizează în *Idoli falși*. Aceleași obsesii, înstrăinarea și hula se regăsesc și în parafraza *Sorcova trista*. Expansiunea Marelui Nimic induce sentimentul de pustiu sufletesc, include și incriminarea actului creator, neîncrederea în cuvânt și în rolul lui tămăduitor, vizionarul ajunge să deteste „falsa poetizare” care „mișună peste tot”, pe „armatele de veleitari” care violentează literatura și se războiește cu inteligența artificială de pe poziții conservatoare. E conștient de faptul că simpla lui prezență „activează diavoli” și găsește refugiu sub giulgiul ocrotitor, revigorant al credinței. Așadar, tot mai atașat de sentimentul credinței, știe că mai are un singur prag de trecut pentru a se simți împărțit, primenit spiritual, renăscut, după ce „a trăit mort”. Recunoaște cinstit că mai trebuie să îndeplinească o singură cerință, afișată responsabil în *Gramatica renunțării*: e vorba despre „renunțarea la exacerbatul eu”. Or asta e mai greu, mult mai greu, la Sorin Grecu!

Elena M. Cîmpan

Numai cine nu vrea nu publică

Spațiile de publicare, însemnând odinioară doar edituri, redacții, tipografii, unde se prelucrau cărți, reviste, opere, jurnale, articole, bat în retragere în fața avalanșei de texte trimise în eter, acel eter, pe care-l ocoleam cândva, spunând „dar cui te adresezi, cui trimiți mai precis, doar așa în eter”? Și eterul a ajuns la ordinea zilei, pentru că ce este altceva internetul, decât un spațiu vast unde publicatul/ publicarea se întâmplă cu viteza dorită și nimeni nu mai stă să ceară sau să discearnă. E drept că „a publica” îl conține și pe acel „public”, intrinsec, ascuns în cuvânt, un receptor mai avizat sau mai puțin avizat, așa cum răspund absolvenții de liceu la competențele de comunicare în limba română, mai ales la cerința cui i se adresează textul, valorificând stilurile funcționale ale limbii. Și este de luat în seamă privirea mereu pe cele două fețe/ suprafețe, public avizat sau neavizat. De fapt, când scriem o carte, n-avem de unde ști dacă printre cititori se vor găsi neapărat doar scriitori, critici literari, istorici literari, și nu vor ajunge poeziile, prozele noastre în mâinile unor „degustători” neîntrețuți în a decanta valoarea de nonvaloare, doar după criteriul hedonic, al plăcerii față de lectură, cu aceeași credibilitate ca a unui specialist, doar că aprecierile rămân la dimensiunea proprie, fără a fi asamblate într-un cod, taxologic.

A publica în eter sau în van e cam același lucru, adică în zadar. În concepția unor filosofi antici (Aristotel, Platon), eterul (sinonim, aer, văzduh, atmosferă, cer) ar fi al cincilea element din Univers, după foc, apă, aer, pământ, din care sunt alcătuite corpurile cerești. Unele realități fac totuși ca deșertăciunea (în accepție eminesciană) să capete un rol pozitiv. În jurnalism, o transmisiune radio sau de televiziune se propagă prin unde și ajunge în timp real, imediat, la cei ce așteaptă. Unele platforme sociale difuzează mesaje, sunt specializate în multe domenii. Podcasturile se bucură de urmăritori, sunt difuzate (nici nu mai contează în câte exemplare, de vreme ce o carte apare în cinci-zeci, o sută, două sute de exemplare, cât numără prietenii, neamurile și invitații de la o lansare) și comentate de public. În vremea din urmă, au apărut persoane pe face-book, unele cu chip real, altele cu ajutor din partea inteligenței artificiale, cu chip mai frumos și mai luminos, care-și spun, își scriu la profil „creator de conținut”. Mare mai e grădina... internetului și plină de „creatori”. În fața lor, creatorii de poezie, de roman, de eseu, de artă, de muzică, pălesc încet și se retrag prin bibliotecă, pe rafturi primitive, îngăduitoare și iertătoare.

Cu sensul de a difuza, întâlnim publicări la tot pasul, în telefon, în stații, pe toți pereții, la propriu, la figurat, în parcuri, pe ziduri. Setea de a publica este de neoprit, de nestăvilă, o lume atât de dornică de a publica se grăbește să transmită orice, oricum, oricui, cu teama patologică de a nu se sfârși zilele, zilele publicării, și a rămâne cu idei nespuse, nelansate în aer, ca niște baloane vesele în ziua absolvirii, colorând cerul cu multe vise.

Poate că refuzurile și alte piedici îi fac pe unii să publice de îndată ce au prilejul, pe negândite, oriunde se face un spațiu, aruncând propriu-zis textul/ mesajul în aer. Autorul vestitului „Harry Potter”, J.K. Rowling a reușit să publice cu greu primul volum, după ce multe edituri i-au întors spatele. Faptul acesta nu l-a oprit pe autor din drumul spre succes editorial. Printre „motivele” editurilor de la noi: „nu avem timp, suntem suprasolicitați”, de parcă cititorii ar aștepta la ușă, în măsura în care procentul în statistici arată altceva, „planul editorial pe anul acesta e finalizat și nu mai suportă modificări”, după care tot anul numai modificări apar, „la noi se așteaptă cu anii, mai bine căutați altă editură”, o formă elegantă de a te pasa la vecini, care nici ei nu sunt prea departe de un „profil” ce se standardizează parcă pe zi ce trece. Un argument a apărut recent pe piață, și anume amânarea pe motiv că trebuie să se verifice, cu un program, desigur, dacă textul nu e rezultatul colaborării cu inteligența artificială.

În condițiile acestea, de refuz, de amânare, de amânare, și în dorința nestăvilă de a publica, au apărut oferte ne-neglijate, cum ar fi „ai scris o carte, te ajutăm să o publici”, să o distribuim, să fii cunoscut. Cum s-ar spune, nu mai merge scriitorul la editură, că vine editura la scriitor. Nu e bine?!

Numai cine nu vrea nu publică.

Loredana A. Știrbu

Flăcările amurgului, eleganța tăcerii și a maturității poetice

Cu volumul *Flăcările amurgului*, poetul Radu Ulmeanu oferă o demonstrație poetică de rafinement și profunzime, situându-se într-o zonă a lirismului matur, esențializat, în care cuvântul devine instrument de luminare interioară. Aflat într-o etapă de deplină stăpânire a mijloacelor expresive, poetul își decantează vocea într-o formă limpede, gravă și totodată senină, reflecție a unei autumnalități spirituale ce transcende simplele imagini de sezon.

Criticul Zenovie Cârlogea surprinde excelent direcția volumului, vorbind despre o „poetică a tăcerii”, o formă de retragere în care metafora, simbolul și sugestia devin principalele vehicule ale sensului. Într-adevăr, poemele și micropoemele din carte propun o artă a esenței, în care gesturile lirice sunt reduse la o densitate remarcabilă, iar tăcerea capătă rolul unui spațiu de rezonanță.

O toamnă interioară care respiră metafizic. Poemul „Octombrie” deschide volumul cu o amplă și delicată meditație asupra trecerii. Atmosfera este construită pictural, cu imagini bogate, în care lumina, vântul și fructele toamnei devin embleme ale transformării interioare. Universul pare să se aplece asupra omului, într-un dialog blând și ritualic, iar dorința poetului de a „intra-n ritmul lor astral” vorbește despre o fină și luminoasă împăcare cu ritmurile cosmosului. În „Pastel”, lirica autumnală se concentrează într-o singură imagine tăioasă, iar fragilitatea existenței este captată cu precizia unui cristal ce reflectă întregul adevăr interior.

Erosul ca apariție și mirare. „Sonetul plecării incerte” readuce în prim-plan feminitatea ca prezență spectrală, delicată, aproape imponderabilă. Femeia ce „intră în casa mea” trasează un spațiu poetic între visare și realitate, între eros și absență. Versurile reușesc să surprindă acea vibrație aparte a întâlnirilor care ne trec prin destin ca o lumină, fără a se lăsa prinse, rămânând totodată memorabile.

Forța conciziei și a revelației. Micropoemele din ciclul „Pe străzile toamnei” dezvăluie o altă fațetă a poetului, ironică, reflexivă, contemporană. În câteva cuvinte, Radu Ulmeanu reușește să surprindă teme vaste (singurătatea, credința, trecerea timpului) cu o forță de sugestie impresionantă. Versuri precum;

„Domnul mă iartă
de toate păcatele.
Eu, de niciunul.”

funcționează ca adevărate aforisme ale unei conștiințe care contemplă lumea cu luciditate și o tandră melancolie.

Dialogul cu arta vizuală. Ilustrațiile lui Mihai Olos, realizate în linie simplificată și gesturală, completează perfect tonul volumului. Ele aduc o dimensiune corporală subtil abstractizată, intensificând legătura dintre cuvânt și mișcare, dintre lirism și expresionism grafic. Grafica introduce un contrapunct inspirat, menținând aceeași austeritate elegantă pe care o are poezia.

Un volum al esenței. *Flăcările amurgului* este o carte în care poezia nu se naște doar din cuvinte, ci și din ceea ce rămâne în umbra lor. Este un volum al clarității interioare, al reflecției și al unei liniști profunde, în care metafora devine punte între om și misterul lumii. Radu Ulmeanu oferă aici un discurs liric rafinat, în care fiecare vers respiră maturitate, iar fiecare imagine adâncește sentimentul unei iluminări discrete. Prin gravitate, claritate și disciplină expresivă, poetul își confirmă apartenența la linia marilor creatori ai lirismului românesc contemporan, construind un univers în care amurgul nu este sfârșit, ci începutul unei înțelegeri superioare.

Gavril Moldovan

Ion Neagoș sau despre puterea de sinteză

Am în față două cărți aparținând eseistului și poetului Ion Neagoș, născut la 25 mai 1947 în Sibiu, absolvent al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca. A fost profesor de limba română la Sighișoara, unde a înființat Cenaclul „Agora”. A debutat în „Vatra” (1974), scriind și publicând eseuri critice și poezie în „Discobolul”, „Vatra”, „Echinoc”, „Familia”, „Steaua”, „Tribuna” ș.a. Scrisul său se remarcă prin eleganța stilului, claritatea și echilibrul expunerii. Cărțile pe baza cărora am cuantificat cele spuse mai sus sunt: „Mircea Cărtărescu- romanul inițiativ” (Ed. Limes- 2018) și „Imersiuni II” (Ed. Limes-2026). Scrisul lui Ion Neagoș este orientat spre miezul operei literare pe care caută să-l pună la îndemâna cititorului, descifrându-i semnificațiile, înfățișându-ne, de fapt, și un model de lectură critică cât se poate de practică și expresivă. Această metodă de lucru autorul a aplicat-o și în referirile sale critice la „Orbitor” și „Solenoid”, cărți fundamentale ale reputatului Mircea Cărtărescu, reușind să acceadă la „acea înțelegere a lumii, a raportului ei cu absolutul și cu noi înșine”, cum apreciază un cronicar în presa literară. „În romanele „Orbitor” și „Solenoid” – afirmă Ion Neagoș, e formulată ideea că o carte adevărată trebuie să fie o Evanghelie, adică să conțină un mesaj soteriologic, ea trebuie să supună cititorul unor încercări inițiatice, în sensul transmiterii treptate, voalate a unui ADEVĂR pe care acesta urmează să-l asume, chiar să-l trăiască, dacă e posibil.” „Imersiuni II” este, conform unei prezentări a lui Dorin Ștefănescu de pe ultima copertă a volumului, „...o trecere prin structura stratificată, până la substratul” operei literare, plindu-se în „adâncimea operei, pe ceea ce aceasta spune mai degrabă implicit decât explicit.” Referirile lui Ioan Neagoș la poezie conțin idei și formule dezvăluite cu aceeași acuratețe lipsită de rigidități. El ne propune o lectură ca act de conștiință. Capitolele care sunt „Bacovia- o recitare”, „Privirea și textul” sau „Poemele

transcenderii” sunt edificatoare sub aspectul formulării unor interpretări axate pe sublinierea specificului creației marelui poet. În referirile la poezia lui Adrian Popescu și Ion Mircea autorul urmează o linie a evidențierii motivelor de bază ale poeziei lor, definindu-le latura metafizică, în cazul lui Ion Mircea și comuniunea cu divinitatea, la Adrian Popescu, acestuia

din urmă depistându-i „nostalgia plenitudinii”. Din studentul clujean conștiincios și mereu atent la întâmplările din spațiul cultural, Ion Neagoș a devenit un scriitor matur, care imprimă valențe inedite scrisului său inteligent și circumscris explicitării operei literare, adaptând-o înțelegerii actului creativ. Neagoș scrie clar și distins. Are idei care înfrumusețează mereu opera literară, căreia îi descifrează cele mai ascunse sensuri.. El ne propune un model de lectură cu verbul său aplicat textului.

Elena M. Cîmpan

Lămâile mamei

Mamei mele îi plăceau lămâile galbene
Nu cele verzi, apărute târziu și cunoscute ca limes
Să fie galbene ca soarele, spunea
Ca floarea soarelui vara
Să fie cu coaja subțire, sănătoase, pline de suc
Își tăia câte o felie subțire de lămâie
Și o adăuga în ceai, să dea gust
Altfel nu bea ceaiul, decât cu lămâie
Nu-și cumpăra niciodată doar o lămâie
Lua câte un săculeț de plasă, cu câte opt, nouă
Lămâi și le păstra în cămară
Ce credeți, îi plăceau atât de mult lămâile
Să le vadă, să le admire, să le miroase
Să știe că sunt acolo
Dar de consumat avea doar una începută
Ce rămânea pe o farfurioară de la o ceașcă
De cafea spartă și din care tăia doar
Câte o felie subțire, cât să vezi prin ea
Străvezie ca o frunză îngălbenită de căldură
Și cu modele ca-n palmă, cu linii de ghicit
Și întâmplări, cu foșnet de rămas bun
Lămâile cumpărate iarna stăteau până vara
Și cele de vară până în iarnă, de Crăciun
Pentru ceaiuri călduțe băute seara
Cu arome și pentru ameliorarea vreunei răceli
Când mergeam la mama după un timp
Și-i duceam bunătăți, mă întreba de fiecare dată
Lămâi ai adus, da, aveam lămâi proaspete
Cum să nu am și se bucura să le vadă spunând
Mai am câteva, dar să fie
Cele din cămară se uscau, se micșorau
Ajungeau uneori să se încrețească,
Să semene cu niște nuci și la culoare
Dar nu se stricau, erau bune și așa mai mici
Și mai urâte, suc lor era la fel, mijlocul
Nu se schimba, rămânea înăuntru, întreg
Și parcă mai bun
Toamna, când se strângeau merele, perele,
Strugurii și prunele din livadă
Mama avea grijă să pregătească
O fructieră veche, din sticlă, o spăla să lucească
Așeza fructe felurite dar printre ele făcea loc
Unei lămâi, așa, de frumusețe, de culoare
Astăzi, când merg la mama care uită și
amestecă lucruri
Ca un copil, îi duc și lămâi
Și o văd bucurându-se cu ochi ca două mărgele
Și-mi spune vai, ce portocale frumoase
Iar la portocale spune vai, ce lămâi frumoase
Acasă, în cămară, mai sunt lămâi rămase
De câțiva ani dar nu mai are cine
Să facă ceai și să taie câte o felie subțire
Cât viața, strecurată în cană, de gust...

Victoria Milescu

Zâmbeam, când cineva

Orașul în care m-am născut nu a existat
m-am născut între mare și cer
în scuteac de nor
m-am născut odată cu aerul
casa în care am locuit
era în balans pe o stea
noaptea priveam din înălțimi pământul
cu oamenii care îl hrăneau
iar el se hrănea cu ei
îmi plăceau florile răsărind brusc nu știu
prin ce mister, chemând fluturii
și ei alt mister răsărind din omizi
ce mureau ca ei să zboare departe
anotimpurile veneau de bună voie
însoțite de păsări de flăcări
adulmecam căldura ce se ridica
din solul afânat, cu răme, cu rădăcinile
prin care urcau viermii spre viitoarele fructe
zâmbeam când cineva mă lua în vizor
și trăgea....

Ochi în ochi cu cerul

Stau în iarba fragedă, crudă
așteptând să vii să mă aprinzi
am tot și nimic și
pentru prima oară simt o fericire deplină
când totul în jur pare că mă îmbrățișează
venind de departe, în sfârșit
trecând prin schije, prin zloată
cu amintiri cerându-și dreptul la amnistie
cerul își pregătește îngerii
acum, când aerul e atât de limpede
și curat și deposedat de orgolii
așteptările s-au jertfit pentru mine
văzându-mă răbdătoare, cuminte
în câmpul de iarbă aurie
ce mă acoperă din creștet până la tălpi
lumina ierbii te ghidează spre mine
e drum lung dar tu știi căile secrete
ale crimelor ei în lungi seri de vară.

Vântul de câmpie

Lovește-mă dacă ai curaj
i-am spus vântului
el a râs: plăcerile mele sunt ciudate
eu de fapt nici nu exist
sunt răsuflarea ta
când erai floare de câmp, albastră
iar eu fluture
prins în capcana corolei tale dulci
nu eu lovesc, ci întâmplarea
de-a fi în calea cuiva, după voie
n-am timp, nu stau prea mult într-un loc
nu sunt liber, nu mă vezi
spre binele tău
floare de câmp cu petalele-n vânt
scuturată și așezată în calea mea
de ademenirea cea rea
eu nu strivesc, doar risipesc
fiindcă sunt prea puternic.

Conform regiei

Cineva se joacă cu noi
iar noi numim jocul viață
murim de mai multe ori
ca viața să pară credibilă
murim până când ne iese
cum zice de obicei regizorul
până când vine spre noi nemurirea
îmbrăcată în robă neagră:
gata, copii, v-ați jucat destul
faceți schimb de locuri
să se odihnească puțin și regizorul
jucați-vă acum, după voie
numai să nu încurcați prea tare
viața cu moartea.

Nu mă grăbesc

Câinii adulmecă
urmele de zahăr ale pașilor tăi
albinale vin în zbor
după mierea mâinilor tale
am rămas singură
în orașul iubirilor noastre
respir aerul amețitor
am rămas singură în gara

trenurilor încărcate cu lacrimi
calc pe florile tristeților încă vii
împrăștiate pe largi peroane lucitoare
în cafeneaua celor părăsiți beau o cafea
ca un sânge negru
al zilei care nu se grăbește
nici eu nu mă grăbesc
un fluture venind nu știu de unde
se așază pe mâna mea stângă, o sărută
megafonul din gară anunță:
moartea are o întârziere de 15 minute.

Sângele

Ce ușor pleacă sângele
când ești doar gând, sunet, idee
nedeprins cu acte lumești
ar vrea să mă ducă cu el, departe
din dragoste fiindcă nu cunoaște alt senti-
ment
așa eram eu la început
neștiind cum să folosesc darurile primite
le-am risipit, le-am aruncat la răscruce
așa-i la început când ești inocent și nu știi
rostul inocenței care te apără
nu știi ce însemni în palma cuiva
care te ține cât timp se odihnește în iarba
cerului
stai de veghe vrând-nevrând
fiindcă așa trăiește viața
dacă adormi vor adormi și soarele, luna,
stelele
din care se plămădește sângele nostru.

Tabula rasa

Eu mi-am făcut datoria
zise viscolul
am curățat, am măturat în lung și-n lat
acum, totul e curat, am cale liberă
nimic să mi se opună
însă acum mă plictisesc îngrozitor
întreaga zi hoinăresc singur
m-am plictisit chiar și de mine
mă simt inutil, fără rost
trebuie să-mi găsec ceva serios
de făcut sau de nefăcut
mi-ar plăcea să stau cu cineva
la povești, la un pahar
oriunde îmi arunc privirea, doar pustiu
într-o zi, ce noroc, am găsit într-un cotlon
o sămânță de om
am luat-o cu grijă, am plantat-o într-un ghi-
veci
făcut din palmele mele căuș
a crescut, s-a ridicat, a înflorit și
nu știu cum, pe zi ce trece începe
să semene cu mine.

Aici

Aici se stabilește totul
Aici se trasează, se tranșează, se trișează
când se proiectează chipul
gloriei, adevărului
aici se măsoară cantitatea, calitatea
cenușii din miercurea cenușii
dar și doza de zaharină pentru
joia dulce
aici se scanează virtutea celor virtuoși
se aglutinează iluziile
aici se înscenează inocența
și se măsoară ingratitudea
cu cel mai fin instrumentar
aici ești mare sau mic după standarde flui-
de
aici se hotărăște totul
în orașul fără niciun locuitor...

Risipă de întuneric

Întunericul se furișă printre noi
nevăzut, neauzit, cercetându-l
un tânăr a orbit, altul a îmbătrânit brusc
crivățul, austrul au zis că nu se bagă
e prea riscant
ce încercăm noi să facem
adică să capturăm veacul, să-l dăm la
schimb
Încercam o negociere
dar de-o parte și de alta sticleau
aceiași colți, aceleași gheare fanate
întunericul ne intrase în oase
în amintirile din copilărie
până când un copil a strigat:
vreau acasă, și acasa a venit
cu ce-a avut în traistă: o pâine, o carte, o

lacrimă
avioanele survolau piața centrală
noi nu le vedeam, dar nu putea fi altceva
îngerii păzitori se rătăciseră prin întunericul
inundând orașul dintr-o conductă spartă
iar păsările măiestre dormeau.

Singurătăți

Strigătele singurătăților
sparg timpanele, mințile
singurătățile zidurilor protectoare
singurătăți mascate, masacrate
singurătăți adolescente ori ajunse la ma-
turitate
singurătăți sprijinite-n baston
în pastila din buzunarul secret
singurătăți fără asigurare
singurătăți duble, triple
la ferestre, la porțile cu țepi de metal
ce latră la umbre
singurătăți rotunde, pătrate, paralelipedice
unele se împiedică de tine, altele
se gudură la picioare
multe pleacă în transă
în misiune suicidară
singurătăți care n-au câștigat
și n-au pierdut nimic vreodată
singurătăți ce plâng, râd, trezesc locatarii
alarmati că iar s-a electrocutat o singurătate
de firul vieții supravoltat, căzut
de pe stâlpul infamiei...

Curajul perseverenței

Cu același devotament
cultiv spaime și bucurii
moartea are Alzheimer
în fiecare zi vine și mă roagă
să o învăț alfabetul vieții
nimeni nu vrea s-o ajute
moartea e bolnavă dar încăpățanată
de mii de ani
trecem împreună prin spaime, primejdii
de mii de ani, suntem tot la litera A.

Adăpost subteran

Meseria mea e zădărnicia
merg fără gânduri prin ploaia
răpând ca o armă automată
merg pe trotuarul de oglindă, calc
nucile căzute pe trotuar, coapte, negre
pocnind ca niște mici bombe
una se va întâmpla să fie chiar așa
o bombă inteligentă
să arunce orașul în aer, să facă prăpăd
ajung în dreptul casei, ușa grea
mă recunoaște, se deschide
lumina se aprinde pe scara de la subsol
ai urme de sânge cald pe piept
tu, cel ce mă iei de mână și mă duci
pas cu pas pe treptele
afundându-se tot mai mult, umede
în adăpostul subteran, aici
aer puțin, apă puțină în sticle de plastic
oameni, animale de companie, toți tac.

Ion Radu Zăgreanu

Printre amintiri, în căutarea Paștelui copilăriei

„Proiectul Povești de Paști este o carte de vizită pentru cei care vor să cunoască istoria spiritualității meleagurilor noastre,” (Menuț Maximilian)

Ceea ce impresionează la scriitorul și publicistul Menuț Maximilian este perseverența lui și marea lui capacitate de muncă. Cele două caracteristici ale personalității lui ies în evidență și în cazul noului său volum din „Proiectul editorial Poveștile Bistriței – Povești de Paști” (Editura Charmides, 2026), antologie gândită de dânsul.

Ea se deschide cu bine-cunoscuta poezie coșbuciană „La Paști” citată în volum și de Președintele Academiei Române, Ioan-Aurel Pop, („Vin Paștile”), de criticul și istoricul literar Ion Buzași („Ciocota”), care o consideră „cea mai frumoasă poezie din lirica românească despre Învierea Mântuitorului.” „Trăirea...culturală a Sfințelor Paști” o redescoperă și scriitorul Olimpiu Nușfelean („O cană de porțelan albă pe care era pictat un înger”), tot în poezia lui George Coșbuc „La Paști”. Versul, remarcă Olimpiu Nușfelean, „ar fi însăși lumina sărbătorii.” Autorul nu știe ce să aleagă, „Trăirea în cheia metaforei poetice” coșbuciene sau „inocența copilăriei?”

Scriitoarea Nicoleta Milea („Urcând Golgota spre Lumină”) o va „face de rușine” pe tovarăsa ei învățătoare, recitând impecabil poezia lui George Coșbuc „La Paști”, în fața inspectorului „descălecat” la școală, a doua zi de Paști. Concluzia Nicoletei Milea despre poezia coșbuciană este sintetizatoare: „liric a izbutit în poem, conjuncția simplității cu elaborat- rafinatul mesaj.”

Și Alexandru Pugna, interpret al cântecului popular, manager Centrul Cultural Județean Bistrița-Năsăud („Sfintele Paști din copilărie”), citează poezia coșbuciană și ne îndeamnă să ne bucurăm de această sărbătoare: „La zâmbet cerul azi ne cheamă/Sunt Paștele! Nu plânge, mamă!”.

Majoritatea textelor sunt în proză. Nu lipsesc nici poeziile. Cei mai mulți dintre semnatarii din volum sunt în căutarea Paștelui copilăriei lor, atinși de o „proustiană trăire” (Doina Rad - „Lumină crescând”), retrăind „Sărbătoarea din Memorie” (Ion Mureșan - „Clopotele din Ziua de Paști”).

„Scormonind în amintiri” (Ileana Vieru - „Miresmele primăverii”), autorii antologiei evocă Paștele copilăriei lor, cuprinși de nostalgie, melancolie, conștienți că nu vor „mai putea repeat aceste gesturi?” (Doina Rad), ca atunci în copilărie.

De fapt, aceasta este nota dominantă a textelor, evocarea Paștelui din perspectiva amintirilor din copilărie. PS Macarie Drăgoi („Paștele copilăriei mele, cu Dumnezeu la masa și cu cerul aproape”), revine spre satul copilăriei, Spermezeu, când „trăiam uimit atâta rânduială liturgică, cât și pe cea tradițională a satului.” „Clopotele de paști” îl readuc „în satul copilăriei, unde oamenii știau să trăiască simplu, dar în deplină lumină, cu Dumnezeu la masa și cu cerul aproape.”

Spre satul natal, Chintelnic, își îndreaptă gândul și Emil Radu Moldovan, Președintele Consiliului Județean Bistrița-Năsăud („Sărbătoarea bucuriei”), retrăind „bucuria lucrurilor simple”, ale copilului de atunci.

Bucuriile zilelor de Paști erau trăite cu emoție și de Gabriel Lazany, Primarul municipiului Bistrița („Poveștile Paștilor”), de Ștefania Stere, Viceprimarul Bistriței („Bucuria Luminii”): „Sacralitatea acelei nopți era aproape palpabilă.”, când se cânta „Hristos a înviat... simțeam că cerul se deschide deasupra noastră.”

Scriitorul și etnologul Menuț Maximilian („Privind spre Cerul bucuriei”) descrie câteva obiceiuri și tradiții de Paști, din județul nostru, actorii lor fiind copiii. Impresionează la el retrăirea aievea a acestora.

Îmbrăcarea costumului popular tradițional, „brodat și cusut din timp de bunica” (Constantina Raveca Buleu - „Interiorizare și spectacol”) îi asigura atunci un alt statut: „costumul mă proiecta cu de-la-sine-putere pe scena mare a sărbătorilor, îmi consolida identitatea festiv-comunitară, așa cum puține alte evenimente au mai reușit să o facă de-a lungul anilor.”

„Ciocota” ouălor (Ion Buzași - „Ciocota”) îl încântă și pe copilul Ion Buzași.

Amintirile Paștelui scriitoarei Elena M. Cîmpan alcătuiesc „un vitraliu” („Sărbătoarea din vitraliu”), cu tradiții și obiceiuri din Bucovina, ele fiind revizualizate parcă sadovenian: „în raza blândă a unui soare al poveștilor.”

Alexandru Cățcăuan, Directorul Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița („Paștele din Șendroaia”) inventariază pregătirile pentru Paști și „derulează” filmul celor trei zile de Paști de la Șendroaia, tot din perspectiva unui copil.

Sensibila scriitoare Melania Cuc („Bluza albă și mielul de Paște”) a păstrat amintirea sărbătorilor de Paști „într-un sertar al minții și al sufletului.”, înfiorată bacovian de sacrificarea mieilor. Scriitorul Mircea Daroși („Magia sărbătorilor pascale”) retrăiește amintirile copilăriei legate de Paști, la Parva, din perspectiva slujitorului de la catedra școlii din această localitate.

Etnologul și scriitorul Vasile V. Filip („La Paști, cu șase decenii și mai bine în urmă”) revine ușor în atmosfera copilăriei din satul Chiuza, când de Paști „se instaura raiul fericirii depline”. Jocurile cu ouă roșii, „pe câștigate”, corecte sau pri fraudă, îi încântau pe cei mici.

Poetul Dinu Flămând („Ezitări”) caută în poemul său „resturi de amintiri” imaginând-o pe mama lui selectând ouăle de roșit.

Scriitorii Leon-Iosif Grapini („Sărbătoarea Paștelui la Șanț”) și Valentin Marica („Învieria – o dragoste mai mare ca viața”) particularizează sărbătoarea Paștelui din localitățile Șanț și Zoreni, remarcă „primenirea de primăvară a casei”, a hainelor pentru biserică, înconjuratul Bisericii în noaptea Învierii: „am luat Lumină, Viață, Desăvârșire și Speranță.” (Valentin Marica).

Scriitorul Gavril Moldovan („Deschideți boieri porțile că vine Împăratul Mării”) își reamintește de „interiorul magic” al Bisericii în noaptea de Paști, de „lumea candorii” trăită „cu maximum de intensitate în anii copilăriei”.

O povestire aproape bine încheată este textul scriitorului Olimpiu Nușfelean, „O cană de porțelan alb pe care era pictat un înger”). Autorul nu uită de atitudinea binevoitoare a învățătorului său Măgherușan care nu-i pune absenți pe elevii care nu veneau la școală de Paști, el fiind ascuns în curtea școlii, după fumul unei țigări. „Trăirea momentului” este „deplină” de către cei mici: „sentimentul copilului care apare în fața Învierii ca înaintea unei icoane noi, chemat să-i învețe înțelesul și să și-l asume cu toată puritatea ființei sale în creștere.”

Preotul și scriitorul Ioan Pinteș („Runcul meu, Ierusalimul meu”), este subjugat de amintirile lui care „nu se sting”, și „răsar în mintea mea instantaneu în fiecare an de sărbătorile Învierii.” El mută satul și oamenii lui în veche bisericuță de lemn din Runcul Salvei, „biserica era o prelungire a satului meu.”

Universitarul Gavril Pompei (Cocean) („La Paști învie și țărâna”) consideră „Sărbătorile - un semn distinct în meșter-grinda spiritului nostru, o creștătură aurită pe răbojul devenirii.”, încântat fiind și el de jocurile copilăriei cu „hopăcul”, de costumele copiilor, de dansatori („dăntăușii”), din Târliașua.

Interpretul de muzică populară, managerul Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Alexandru Pugna („Sfintele Paști din copilărie”) a trăit „cu cea mai sinceră și curată bucurie Paștile în anii copilăriei mele.”, când copiii aveau „dezlegare” la trasul clopotelor, în Căianu Mic.

De libertatea trasului clopotelor de Paști, ne amintește și jurnalistul Traian Săsărman („Paștele copilăriei la Măluț”), de jocul tinerilor, la care cânta la vioară Mălai Cald

din Malin.

Trasul clopotelor „din satul meu se aude cu siguranță și în ceruri”, afirmă poetul Ion Mureșan („Clopotele din ziua de Paști”). El poetizează trasul lor de către copii: „mi s-a părut că funiile trec dincolo de clopote, ies prin acoperiș și merg în ceruri.”

De pasca de Paști, de ouăle roșii, de alte obiceiuri de Paști își aduce aminte și profesorul Ioan Seni, președintele de onoare ASTRA Năsăud („De Paști la Năsăud”).

Soții scriitorii, Veronica Știr („Satul ca o familie”) și Victor Știr („Sfintele Paști pe când aveam zece ani”) retrăiesc emoționat momentele vopsirii ouălor, ceremonialul religios din noaptea Învierii. Inocența copiilor îmbinându-se cu neostoita curiozitate.

Subsemnatul („Când era să devin înger!”) evocă în acest poem sărbătoarea Paștelui într-o „catacombă”, Cantonul CFR nr. 41 din satul Chintelnic, unde creștinii greco-catolici, participă la „Învieria” clandestină a lui Cristos, oficiată de tatăl meu, preotul Grigore Zăgreanu.

Deschiderea porților Bisericii în noaptea Învierii l-a impresionat și pe universitarul Iulian Boldea („Noaptea de taină a Învierii”). Ele deschideau „miraculos arhitectura memoriei afective.”

Amintiri din copilărie descrie și scriitorul și jurnalistul Leon Butnaru („Bucură-te, mielul lui Dumnezeu!”) din Republica Moldova, evocă „subiecte de groază” trăite în anii 1946-1949. Foametea este descrisă în maniera lirică a poetului Ioan Alexandru.

Scriitoarea Simona-Grazia Dima („Un acum exuberant”) retrăiește „latura luminoasă, chiar jucăușă a zilelor pascale”, imaginându-și în preajma ei „îngerii fâlfâind pe-aproape, ocrotitori, fraterni.”

„Bucuria pură aparține doar copilăriei”, ne convinge scriitorul Gellu Dorian („Bucuriile de Paști”). Învierea naturii era urmată de jocurile copilăriei și de pregătirile de Paști.

Naivitatea și sinceritatea „fericirii neprihănite” a copilăriei este nota dominantă distinctă a Paștelui „retrăit proustian” de către scriitorii Doina Rad („Lumină crescând”) și de universitarul Ilie Rad („De Paști în satul vesel”).

Tarele epocii ceaușiste răzbat și în textul scriitorului Ileana Vieru („Miresmele primăverii”). Sărbătorile „religioase au fost confiscate de niște conducători ate.” Postul a devenit ceva impus pentru copii din fostele internate comuniste.

„Scormonid în amintiri” (Ileana Vieru), autorii antologiei au retrăit proustian Paștile copilăriei lor, au redat naivitatea și sinceritatea trăirilor, implicarea copiilor în forfota familială a sărbătorii.

De la Paștele bucuriei, al „fericirii neprihănite” (Doina Rad) al copilăriei, autorii „adâncesc...tâlcul sacru al Paștelui, parcursul său dramatic,” (Simona-Grazia Dima), pe măsură ce înaintează în vârstă.

Noi ne-am propus să surprindem acea privire sinceră, uneori naivă a copilului, peste marea sărbătoare a Învierii: „Amintirile mele nu se sting. Sunt ca niște lumini, răsar în mintea și în inima mea instantaneu în fiecare an de sărbătorile Învierii.” (Ioan Pinteș).

Retrăirea amintirilor despre sărbătoare Paștelui, de către autorii antologiei, are acea autenticitate a derulării lor, parcă la timpul prezent, amintindu-ne de spusele lui Ion Creangă: „mi-aduc aminte, de parcă acum mi se întâmplă.” („Amintiri din copilărie”, partea a II-a).

Povești de Paști

ANTOLOGIE GÂNDITĂ DE
MENUȚ MAXIMILIAN

Alexandru Câțcăuan

Vacanță în Banat

După anii '60, secolul trecut, foarte mulți locuitori ai comunei noastre, datorită situației vieții aspre de la poalele munților Țibleș au luat drumul Banatului. Printre acestia s-a numărat și bunicul meu George a Patronașului. În satul nostru nefiind biserică, creștinii frecventau două biserici. Una se afla la centrul de comună în Târlîșua, la o distanță de opt kilometri. Cea de-a doua, și mai des frecventată pentru cei care nu aveau mijloc de transport, era biserica ortodoxă din satul Larga, care ținea de comuna Suci de Sus, județul Maramureș. Pentru a ajunge aici, drumul se făcea pe jos, peste deal se trecea în Molișet iar de aici peste Dealul Prihodului repede ajungeai în Larga. În total erau cam trei kilometri și jumătate, cam o oră bună de mers pe jos.

Aici bunicu a fost abordat de un cetățean pe nume Ioan Clep, care era plecat de mai mulți ani în Banat și s-a și stabilit definitiv acolo în comuna Carani, la vreo zece kilometri de Timișoara. Clep, care se întorcea acasă în fiecare concediu, avea „misiunea” de a recruta forță de muncă pentru sectorul agricol, CAP-uri și IAS-euri situate în zona Banatului. Acele gospodării de stat resimțeau un mare deficit de forțe de muncă, de aceea acordau salarii bune, în bani și cerealele, precum și locuințe pentru cei care doreau să se stabilească definitiv acolo. Așa a ajuns bunicul meu în Banat.

De regulă, cam de două ori pe an bunicu' se întorcea acasă, fiindcă aici își avea gospodăria. De câte ori venea la noi acasă, îl bătea la cap pe tata să mă lase pe mine la școală, acolo la el în Banat. Bunicu a ținut foarte mult la mine. Deși avea o fată mai mică cu un an decât mine, din a doua căsătorie, mă voia lângă el și pe mine. Tata îi răspundea: lasă să mai crească și când o termina clasa a patra și v-a merge la școala din Târlîșua l-o lăsa. Timpul a trecut și am ajuns în clasa a cincea la Târlîșua. În vacanța de iarnă, la sărbătorile Crăciunului a venit bunicu în concediu și a avut discuții cu mama și cu tata ca din toamna anulului viitor, după ce gât clasa a cincea, să mă lase la școală acolo la el. Intra și Susana, fiica lor în clasa a cincea, iar eu în a șasea și să mergem împreună la școală. Până la urmă au ajuns la o înțelegere. În vacanța de vară s-au hotărât să mă lase la el în Banat și, din toamnă, să mă înscrie la școală acolo. Îmi aduc aminte cum de mulți ani, ori de câte ori venea bunicu' la noi le spunea la ai mei: „pe Sănducu mi-l dați mie”.

Vremea a trecut pe neobservate. Am încheiat clasa a cincea la Târlîșua cu bine. Era foarte greu de umblat la școală în Târlîșua. Zilnic făceam dus-întors pe jos 16 km. Iarna trebuia să ne găsim gazdă pe la neamuri. Cred că din aceste motive tot insita bunicu' să mă ia la el.

A trecut iarna, a trecut și primăvara și a venit vacanța de vară. În această perioadă, prin scrisorile cu care se comunica în acea vreme, s-a stabilit ca în acea vacanță să mă trimită ai mei la el, în Banat. Într-o duminică, la masa de prânz, când toată familia era acasă, mama făcuse o tocană de pui cu mămligă, mâncam, iar tata a deschis discuția. Îmi zice: Sandule, săptămâna viitoare pleci la bunică-tu la Carani.

Păi cum, singur? Întreb eu nedumerit și cu inima cât un purice.

Da! zice tata, te duc eu cu motoreta până în Târlîșua la cursa de-și zice acum autobuz, cursa de Dej, tu copile, și de acolo, cu trenul de lași, ajungi în Timișoara. În gară te așteaptă bunică-tu și gata!

N-am zis nimic. Într-un fel mă bucuram că o să petrec o vacanță la bunicu. Dar, în același timp, mă cuprindea și o frică nemăsurată de drumul lung pe care urma să-l fac singur. Abia terminasem clasa a cincea. Eram un copil care încă nu ieșise mai încolo de centrul comunei Târlîșua. Ba, să nu exagerez, într-o vară m-a luat mama la târg la Beclean. Atât. Am mers cu autobuzul de Agrieș până la Căianu Mic și am trecut pe jos peste Dealul Bdileagului, în Beclenuț, de acolo în Beclean, la târg. Socotesc că terminasem clasa a patra. Așadar, cum sa zic, aveam un pic de experiență în aceste sens.

Zilele au trecut repede. Văd cum mama își pregătește hainele de drum. Îmi făcuse un mic bagaj într-o plasă. Ceva merinde. Cred că plăcintă cu brânză, că nu de mult tata fusese la stână și aveam în casă brânză proaspătă. Apare tata de la lucru. Aud motoreta, intră în curte, parchează. Vine în casă. Mama îl aștepta cu mâncarea pe masă, caldă. În timp ce mânca, îmi spune:

Sandule, dimineață ne trezim devreme tare, că la ora cinci te duc în Târlîșua la cursa de Agrieș și pleci la bunică-tu în Banat.

Bine, zic eu.

Dar, continuă tata, uite am pregătit pentru bunică-tu o bărbântă cu brânză. Apoi, zice către mama: Tu, Savetă, du-te în cămară și adu-o să o vadă copilul!

Mama, aduce bărbântă din cămară și mi-o arată. Mă uit atent la dimensiunea obiectului. Era cam mărișoară pentru mine... Bărbântă este un fel de butoi mai mic, butoiăș, din lemn de brad, în care se pune vara, spre păstrare, pentru iarnă, brânza de oi preparată din caș. Nu știu ce proprietăți miraculoase are, dar tare mai e bună brânza de oaie scoasă din bărbântă, iarna, și împreună cu o mămligă, ouă ochiuri, cu jumări, cu cârnați afumați și prăjiți sau cu cartofi pai, să-ți alungi copiii de la masă...!

Pun mâna pe bărbântă. Tata o pregătise pentru a fi luată în spate ca o raniță. Cuvântul „rucsac” abia își făcea loc pe atunci printre vorbele noastre, iar mulți îl pronunțau termenul, nu știu de ce, „rupsac”! Mama mă ajută un pic să o încerc. Ca bagaj, nu era prea greu și nici din cale-afară de voluminos, doar forma era incomodă, fiindcă bărbântă are formă rotundă și la capete e „câpăcită”. Mi-am zis în sine mea că nu era chiar o piatră de moară și că voi izbuti să o duc bunicului.

Pregătirile se apropiau de final. Bagajul era gata. După cină, se dă stingerea. Toată lumea la somn. Până să adorm sigur că m-au frământat fel și fel de gânduri și de întrebări, căci nu știam cum o să mă descurc cu urcatul în cursă, coborâtul la gară în Dej, cumpărutul biletului la tren, urcatul în tren, apoi sosirea în gara Timișoara... O întreagă aventură, ce mai tura-vura!

Noaptea a trecut pe nesimțite. Nici n-am apucat să pun geană pe geană, că numai ce aud deșteptătorul. Cocosul foarte harnic dă deșteptarea, după care aud că se deschide

ușa camerei unde dormeam cu ceilalți frați mai mici. Simt mâna mamei care mă mișcă ușor. „Hai sus, Sandule, că trebuie să plecați!” Sar din pat fără mofturi și repede m-am spălat pe ochi. Mama îmi toarnă cu cana apă rece să dau pe față. Mă echipez, mâncăm în grabă amândoi, tata și cu mine. El iese din casă cu bagajul, ca să pregătească motoreta. Face o încercare, dă câteva pedale, pornește motorul și, ca de obicei, o lasă să meargă în gol, zicea el, ca să se încălzească motorul. După care vine în casă:

No, Sănducule, dacă ești gata, hai să mergem!

Vine mama, ne conduce, mă îmbrățișează și îmi spune îngrijorată:

Să ai grijă, dragu' mamei, pe drum. Să fii atent cum urci și cobori din tren. Să ne scrii când ajungi, ca să fim liniștiți. Și să nu faci cine știe ce boacănă de-ale tale pe-acolo pe unde meri, că ne supărăm foarte!

Bine, mamă! zic eu. Tata, de colo: Hai urcă, să nu întârziem, că soarele iese, își vede de drum și-acuși ne-mpunge, iar cursa nu așteaptă pe nime! Urc șeaua la spatele său și pornim. Cei opt kilometri i-am făcut repede. Ajungem în Târlîșua destul de devreme. Am mai avut de așteptat ceva timp. E beznă în centrul comunei ca-n hălboana de la Podul Șendroaiei. Stația auto e chiar în fața ușii prăvăliei. Singura lumină bătea de la felinarul plasat la colțul prăvăliei, într-un stâlp, lângă ghereta paznicului care asigura paza magazinului și centrului comunei, pază ce era organizată și asigurată pe rândul satului.

Apropiindu-se ora cinci, începeau să sosească oameni din toate direcțiile la lumina lanternelor. Căci lanterna cu baterii era de bază pentru deplasările de noapte sau felinarul cu petrol. Sosește autobuzul din direcția Agrieș, o localitate aflată la vreo trei kilometri. Se creează înghesuială la urcare, obicei păstrat cu sfințenie și astăzi. Nu suntem noi mereu învâțați să nu ne uităm datinile, obiceiurile și apucăturile?!...

Urcă tata înaintea mea, vorbește cu șoferul, îl pune în temă să mă ajute la coborâre în Dej. Mă așează pe scaun, îmi pune bagajul în brațe și bărbântă la picioare, sub scaun. După care tata mă îmbrățișează cu grijă părintească:

Când ajungi să ne scrii cum ai călătorit și cum l-ai aflat pe bunică-tu!

Mai că i-am simțit un tremur de duioșie în glas. Bine! zic eu, ținându-mă tare, dar simțeam că-mi flendură fundul pantalonilor.

Coborâ tata, autobuzul o ia din loc. Până la Dej masina a fost ticsită de călători. Stăteau care în picioare, înghesuți, care pe scaune la fel de înghesuți, de nu încăpea un ac printre ei. Asta era singurul autobuz, de dimineață, care făcea legătura comunei noastre Târlîșua cu orașul. Dimineața la ora cinci cobora la oraș și seara se întorcea. Alte mijloace de transport nu existau. Mașini mici, automobile circulau doar câteva. Două Moskviciuri, parcă, atât. Unul îl deținea popa Merluțiu din Agrieș și unul profesorul Pop Titus din Târlîșua. În rest, „un gol istoric”, vorba lui Bacovia! Singurul mijloc de transport, sigur, pentru deplasările în zonă era autobuzul de Agrieș-Dej. Iar joncțiunea cu Becleanul, pentru cei care aveau treabă la Beclean, era o adevărată odisee: călătorii, vrând-nevrând coborau la Căianu Mic, treceau pe jos în Căianu Mare și, peste dealul Bdireagului, tot pe jos, ajungeau în Beclenuț, după care treceau în Beclean puntea de peste Someșul Mare. A doua variantă: coborau la Uriu, de unde luau autobuzul care venea de la Dej spre Beclean. Prin urmare, nu era ușor în acele vremuri să călătorești atunci când nevoile te scoteau din casă.

...Ajungem la Dej. Autobuzul oprește în fața gării. Coborâ toată lumea. Șoferul, om de omenie și de cuvânt, mă ajută la bagaje. Îmi pune bărbântă în spainare, plasa în mână și cobor. Mă îndrept spre ușa de intrare a gării. Eram puțin speriat, dar mi-am revenit repede, întrucât cale de întors nu era și trebuia să fac față situației. Era prima oară când plecam singur de-acasă și, mai ales, la un drum atât de lung, cu motoreta, cu autobuzul și cu trenul. Aveam inima cât un purice, dar aveam și cu ce să mă fălesc printre vecini, prieteni, colegi de școală, la întoarcere!

Am depistat casa de bilete și m-am așezat la rând. Lume multă, ca-ntr-un oraș mare! Se uitau oamenii cam cu nedumerire la mine, văzându-mă singur. Mă întrebă un om mai în vârstă, și el singur, dar cu bagaje multe: Măi copile, unde mergi? La Timișoara! zic eu țanțoș nevoie mare! Singur? Da! Câți ani ai? Pe ce clasă ești? Am terminat clasa a cincea. Și la cine mergi? Păi, am bunicii în Banat! Unde în Banat? Păi, lângă Timișoara, în comuna Carani. A da, știu unde e, că și eu lucrez la Gostat în Sănandrei și mă întorc și eu la lucru... Se mai uită o dată la mine, mă măsoară din cap până-n picioare, apoi își continuă vorba: Stai liniștit că mergi cu mine!

Nici nu vă închipuiți cât de mult m-am bucurat că am pe cineva care o să mă ajute. Atât am reținut, că omul era din Diug (astăzi Dumbrăvița), dar, din păcate, numele acestui om de treabă nu l-am reținut. Am cumpărat bilet, l-am așteptat și pe badea ăla înalt, cu mustață înspicată, care la casa de bilete intrase în vorbă cu mine.

Hai cu mine! mă îndeamnă la un moment dat și ieșim pe peron.

Lume multă, mai multă decât am văzut stând la rând. Nu a durat mult și a sosit trenul de lași-Timișoara. Megafoanele din gară au anunțat la ce linie oprește. Nu mai văzusem un tren adevărat până atunci. A apărut de nicăieri o locomotivă care puflăia. Deodată a slobozit un nor de aburi, de nu mai vedeam nimic, mai ceva ca balaurii din basmele pe care le tot citeam încă din primii ani de școală. Era vremea locomotivelor pe cărbuni. După ce a frânat și oprit, au dispărut norii de aburi. Înghesuială mare! Cu greu urcăm și constatăm că nu mai erau locuri. Lumea stătea în picioare. Eu am avut noroc cu bărbântă! Am dat-o jos din spate și m-am așezat pe ea. Badea din Diug a stat o vreme lângă mine în picioare, apoi, la un moment dat, profitând de faptul că din compartimentul în fața căruia ne aflam cineva se pregătea să coboare, el a prins un loc în compartiment. Eu am rămas la ușa compartimentului pe „scaunul” meu, sub supravegherea omului care mă luase în grijă.

Drumul a fost foarte lung. Primul meu drum cu trenul! După o bună bucată de vreme mi s-a făcut foame. Am scos merindele din plasă, adică plăcintele cu brânză. Mama mi le împachetase într-un ziar, „Scânteia”. Altfel de hârtie atunci nu se prea găsea prin casele oamenilor. Am suflerat eu vreo două plăcinte, după care mi s-a făcut sete. Badea din Diug a mâncat și el. Am văzut că scoate din plasă o sticlă de un litru și bea apă. La setea pe care o aveam, cam salivam, dar nu am zis nimic. Până la urmă, a deschis ușa compartimentului și m-a întrebat cu grijă, de parcă aș fi fost copilul lui:

Măi copile, am văzut că ai mâncat, nu ți-e sete? Vrei să bei un pic de apă?

Rușinos cum eram, am roșit la față, m-am fâstâcit, dar am reușit să răspund:

Da, mi-e cam sete! Am uitat să iau apă de-acasă, c-am plecat în grabă.

No, ia și bea câtă îți trebuie.

Așa de bucuros am fost că mi-am potolit setea, încât am uitat să-i mulțumesc omu-

lui pentru bunătatea lui. Între timp, vagonul s-a mai golit iar badea din Diug m-a chemat în compartiment:

Hai, măi copile, și șezi aici lângă mine!

A fost ceva mai bine decât pe „scaunul bărbânță” sau în picioare, la geam, admirând peisajul pe care nu voi putea să-l uit vreodată. Vedeam terenuri pline de culturi, întinse, imense. Nu am văzut un metru pătrat de teren fără să fie lucrat și cultivat. Pe acel drum, mai pe urmă, am călătorit de multe ori. Dar după „loviluția” din '89, spre Timișoara am călătorit mai rar. De câte ori am trecut prin locurile văzute odinioară, în prima mea călătorie cu trenul, de fiecare dată am rămas cu nespuse tristețe în suflet văzând terenurile cândva îngrijite, mănoase, cultivate, iar acum parcă părăsite, lăsate pustiei și „cultivate” cu bălării. În sfârșit, am ajuns în Gara Timișoara-Nord! După o memorabilă călătorie de o zi, coborâm. Mă țin după Badea din Diug tot așa cum se ține scaiul de oaie. Ne tragem mai la o parte din calea șuvoaielor de oameni, punem bagajele jos să răsuflăm o țără și zice el către mine: Măi copile, avem tren spre Carani abia la orele 23 și ceva. Hai să ne luăm bilete! Bine, aprob eu, dându-mi importanță.

Mergem la casă, cumpărăm bilete și ne așezăm pe o bancă în sala de așteptare. Omul care mă luase sub aripa lui de la Dej, a început să mă chestioneze:

Măi copile, dar tu știi unde trebuie să ajungi? Zic eu, sigur pe cunoștințele mele și pe toate cele ce urma să le fac: Da, la Carani, v-am mai spus! Bine, la Carani, la Carani, dar știi adresa, numărul de casă, numele celor la care trebuie să ajungi? Păi, mă așteaptă bunicu' la gară... No, atunci e bine. Că eu cobor la prima stație și tu te dai jos la a doua. Da, răspund imediat, bucuros că spusele lui adevăresc poveștile primite de la ai mei și cunoștințele mele. Dintr-o poveste în alta, zice omul cel cu mustața înspicată: Hai să mergem pe peron că au tras trenul de Arad!

Tare m-am minunat atunci de unde le știa el pe toate, de parcă era ceferist în gara Timișoara. Mai că-mi venea să cred că era un înger trimis de Doamne-Doamne ca să aibe grijă de mine! Mergem, urcăm în tren, nu era aglomerat. Ne așezăm într-un compartiment. Trenul se pune imediat în mișcare. Omul cel bun îmi dă câteva sfaturi și coboară în gara Sânandrei, eu îmi iau bagajul și rămân la ușa de coborâre a vagonului. În zece minute trebuie să cobor și eu. Ajunge trenul în gara Carani, destinația mea finală. Era miezul nopții. Cobor. Trenul pleacă imediat mai departe. Cât ai clipi, oamenii se împrăștie care încotro. Erau cei care se întorceau din schimbul doi de la fabricile din Timișoara. Mă uit în stânga, mă uit în dreapta, nici urmă de bunicul. La un moment dat, observ că rămân singur în gară. Se apropie de mine ceferistul cu șapcă roșie și mă întrebă:

Măi băiete, ce-i cu tine pe-aici? Păi am venit cu trenul de la Timișoara. Și unde te duci, la cine mergi? Apoi dară am venit la bunicul meu. Dar de unde vii? De la Târlășua. Unde-i Târlășua asta? În raionul Dej, regiunea Cluj. Singur ai venit? Da, singur. Cine-i bunicul tău, la care zici că mergi? Îl cheamă Câțcăuan Gheorghe. Și unde lucrează? La CAP. Dar știi unde stă? Da! Aici în Carani. Bine, Caraniul e mare. La ce număr? Păi la numărul 172, e o casă a CAP-ului. Oh, da, știi! zice ceferistul, care de fapt, era șeful gării, am aflat mai pe urmă trebușoara asta... Măi băiete, zice el, uite o iei pe strada asta până în centrul comunei, pe urmă faci la stânga și intri pe următoarea stradă și mergi pe partea stângă încă vreo 200 m și ajungi la casa respectivă. Ai înțeles?...

Dau din cap afirmativ, însă prin minte mi se prefigurau niște gânduri cum că omul ce mă protejase până atunci nu fusese trimis din ceruri. Că, de-ar fi fost cumva un înger, nu mă lăsa baltă chiar când îmi era mai greu, ca să merg singur și orbecând prin întuneric. Oricum, îi mulțumesc ceferistului pentru îndrumări și o iau la pingele spre casa bunicului. Era trecut de miezul nopții. Ajung în centrul satului. Fac stânga și o iau înainte cu bărbânța în spate și cu plasa în mână.

Dar, după câțiva pași – ați ghicit!, de ce m-am temut n-am scăpat – mă trezesc în față cu un câine negru, mare, care se repede la mine. Încerc să-l îndepărtez, dând spre el cu plasa din mână. Văd că nu am spor. Las plasa jos încetișor, ca să nu stârnesc și mai tare dulăul, iau bărbânța din spate și încerc să mă apăr cu aceasta de potaia care nu contenea să se repeadă la mine ca la un răufăcător. Că prin satele românești numai răufăcătorii își caută de lucru în adâncul nopții pe la casele oamenilor! În sfârșit, iese stăpânul la geam și liniștește dulăul cu greu, apoi mă întrebă destul de aspru:

Dar pe cine cauți, măi băiete, la ora asta?

Pe bunicul meu!

Cum îl cheamă pe bunicul ăsta al tău, pentru care umbli noaptea pe la porțile oamenilor?

Cățcăuan Gheorghe.

Aha, da!, aici stă, chiar pe strada asta, deci n-ai mințit. Ține înainte, mai mergi vreo zece case și o să-l găsești la numărul 172.

Da, știu numărul, mulțumesc frumos de îndrumare!

Mă, da' ești dezghețat și bine crescut! Stau două familii în casa aceea. Vezi că ai tăi stau în partea din spate. Mergi cu bine!

Rămâneți sănătos, bade! M-am bucurat că am scăpat nemişcat de potaia neagră. Se făcuse târziu de tot cât am băjbâit prin întunericul străzilor Caraniului.

În sfârșit, ajung la numărul 172. Încerc porțița, la noroc. Se deschide! Intru în curte. Părea o curte mare. Întuneric beznă. Abia zăream trotuarul și treptele de la mijlocul casei.

Era o casă imensă, săsească. Ajung la trepte, folosindu-mă cu atenție de lumina slabă a unui bec de pe stradă. Depistez ușa, bat încetișor, să nu trezesc toată suflarea casei. La prima încercare, nimic. La a doua încercare, tot nimic. La a treia, se aprinde un bec. Se deschide ușa și apare bunicul. Mă privește așa de sus. E un om înalt, bine legat.

Zic eu, așa cum m-au învățat ai mei:

Bună sara!

Ai de mine, grăiește cu mirare al bătrân, măi Sănducule, tu ești?!

Da, bunicule, eu sunt.

Apăi no, hai în casă!

Mă aplec după bagaje, că dădusem bărbânța jos din spinare în caz că avea să se repete povestea cu câinele cel negru din vecini. Da' ce ai acolo? mă întrebă. Păi ți-a trimis tata o bărbânță cu brânză. O ia bunicul, o bagă în casă. Se trezește bunica vitregă, Vica: Hai de mine, păi, mă copile, cum ai venit tu singur? Păi bine, sărut mâna, bunico! Nu a fost așa greu. Pe tren am venit cu un om de pe la noi, care a coborât tot pe-aici, cu o stație înaintea mea. Era de pe valea noastră, din Diug. Aici pe stradă mi-a fost mai greu, și era s-o-ncurc

rău de tot, c-a sărit un câine pe mine, dar s-a trezit stăpânul și el m-a descurcat. Am avut noroc cu el, că poate mai băjbâiam pe strada asta, căutându-vă.

S-au minunat bătrânii de năzbătia mea, că m-am înhămat la așa călătorie. Zice bunicul căinându-mă: No, zice bunicu', apoi mi-o scris tată-tu că vii, dar noi știam că tocmai săptămâna viitoare. Doar i-am scris că te așteptăm la tren în Timișoara. Ai de mine și de mine! Bine că n-ai pățit nimica. No hai să mănânci ceva, că ți-o fi foame! Întrerupe bunica Vica discuția.

Despre bunica Vica am spus că era „vitregă”, pentru că era cea de-a doua soție a bunicului, dar ea era bună ca pâinea caldă. Ludovica, bunica adevărată, adică mama dreaptă a tatălui meu, murise înainte de vreme, plecase „pe ceea lume” și-l lăsase pe lumea asta singur și cu patru copii pe cap. Odată, în acea vacanță, bunicul mi-a spus niște vorbe cărora nu le-am înțeles atunci rostul și abia acum, la bătrânețe, mă minunez de înțelesurile lor: „Sănducule, moartea e ca o lumină în abisul mării, n-o vezi, dar știi că-i acolo, numai că nu ea trebuie să te călăuzească pe talazurile vieții și nici nu trebuie s-o cauți, că te găsește ea când vine vremea!”.

Am mâncat bine și m-am așezat la somn, Am dormit ca scăldat. Când m-am trezit, eram singur, doar cu fata bunicilor pe care o cheamă Susana și era mai mică decât mine cu un an. Am intrat în poveste cu ea. Mi-a prezentat gospodăria lor. Frumoasă gospodărie! Aveau și un cârd de găște gălăgioase și mereu flămânde și, la un moment dat, „mătușă-mea” îmi spune:

Sănducule, deschide poarta să le scot afară la păscut, că ne asurzesc de tot cu gălăgia lor! Le e foame, biete de ele!

Când am ieșit în stradă, am văzut mai bine cum arată locul aventurilor mele nocturne. Mă miram cât de largă era strada și nepietruită, cu trotuare pavate cu cărămidă și cu un spațiu verde foarte mare între trotuar și stradă, cu copaci înalți și viguroși. Nu știam cum se numesc. Am întrebat-o pe Susana ce pomi sunt aceștia. Mi-a explicat că se numesc duzi, iar fructele se numesc dunde. Am văzut că găștele culegeau fructele duzilor cu mare poftă. Și am întrebat iar dacă sunt bune. Erau și negre și albe. Curiozitatea m-a împins să le gust pe amândouă.

Prima zi de vacanță în Banat pentru mine a fost plină de curiozități. În primul rând, faptul că, eu fiind obișnuit cu un relief de munte, locul, aici, pentru mine era cu totul diferit. Nu vedeai decât cer și pământ și un soare curat, fără umbră. Obișnuit fiind ca dimineața, din cauza dealurilor, soarele să-și arate razele călduroase mult mai târziu, aici aveam senzația că îmi lipsește ceva. Nu mi-a fost ușor. Am inventariat toată gospodăria. Curtea era imensă. O gospodărie săsească, părăsită de foștii proprietari, care, fiind originari germani, au plecat cu acte în regulă în Germania. Abia mai târziu aveam să înțeleg eu ce s-a întâmplat cu această etnie, cu nemții, aici denumiți șvabi. Dar asta este o altă problemă, care nu face obiectul acestei povestiri.

În fine, am luat la rând fiecare încăpere. Am intrat în șopru, adică, șura de la noi. Unde am observat un spațiu imens în care trona un fel de căruță cu două roți mari. Apoi, diverse unelte agricole mai vechi și multe alte acareturi ale celor două familii care locuiau în această imensă casă. Pe urmă, la capătul clădirii, se afla un fel de grajd, adică un adăpost de animale. Aici, îmi spune Susana, sunt „cazate” cele cincizeci de găște ale noastre. Așa mi-am explicat faptul că, atunci când am ieșit în stradă, am văzut că era plină de găște și rațe. Erau sute de păsări, ale bunicilor mei și ale vecinilor lor, care ciuguleau iarba.

Inspekția nu se terminase, căci pe urmă am intrat în grădină. O grădină destul de mare. Era împărțită în două. Susana îmi explică totul, răbdătoare, ca să înțeleg câte ceva din rosturile gospodăriei lor: Jumate de grădină este a noastră și jumate este a lui nenea Petrică – Andacs care e din județul nostru, satul Vița, și tanti Maria care e din Oaș. Era o grădină frumoasă, bine îngrijită, o grădină plină de legume: roșii, ardei, ceapă, pătrunjel, morcovi, cartofi etc.

După încheierea acestei activități de inventariere a gospodăriei, Susana mă călăuzește spre altă fărâcă din împărăția ei bănățeană: Hai să mergem la prăvălie, că trebuie să luăm pâine și ulei! Caută o sacoșă și ne pornim. Trebuia să traversăm două străzi, ca să ajungem în centrul satului, unde se afla singura prăvălie din localitate. Cum ajungem amândoi, intrăm, observ că prăvălia se găsea într-o casă cam de aceeași formă și marime cu aceea în care locuia bunicul. Magazinul ocupa o încăpere mare, cu multe rafturi încărcate cu marfă și în fața lor o tejghea imensă în formă de „U”, cuprinzând toate rafturile. După tejghea, stătea un bărbat brunet, cu halat alb pe el, pe care îl salutăm cu „Bună ziua!”, după cum se cuvenea. Răspunde și el cu „Bună ziua!”.

No, ce faci, Susanico?! Păi, nenea Stan, am venit să ne dai două pâini și un litru de ulei. Bine, zice el... Dar cine-i băiatul? Nu l-am mai văzut pe aici!...E vărul meu! Cum te cheamă, flăcăule? mi se adresează nenea Stan în mod direct. Sandu, răspund eu pe dată. Sandu și mai cum? replică el. Păi, Câțcăuan, ca pe bunicul, ca și pe tata. Bine, zice el. Și ți place aici la noi?... Răspund eu așa cu o voce mai timidă: Da, îmi place! Apoi, mai sigur pe mine: Chiar foarte mult!

Între timp, nenea Stan ne aduce pâinile, apoi ne cere sticla pentru ulei. La vremea aceea, uleiul nu era îmbuteliat. Știam acest lucru de acasă. Și la noi, când mergeam la prăvălie după ulei, vedeam cum gestionarul introduce în butoiul metalic, care avea cam două sute de litri, o pompă mare, normală, cu care scotea într-o găleată din tablă zincată uleiul și, de acolo, cu ajutorul unei căni metalice, tot din tablă, turna uleiul în sticla de un litru. Uleiul avea o culoare galbenă, limpede, de se vedea prin sticlă. Vânzătorul umple sticla, o „căpăcește” cu un dop de plută, ne-o așează în plasă lângă pâine și ne atrage atenția să avem grijă să nu o spargem.

Înșfac cu Susana plasa cu pâinea și uleiul, eu de o parte, ea de cealaltă parte, și cu mare grabă ne îndreptăm spre casă. Ziua era pe trecute. La prânz, ne trezim că apar bunicu' și bunica. Se așează masa de prânz. Mâncăm bine. Bunicul se întinde puțin să se odihnească. Respira greu. Purta cu el o boală mai veche de plămâni și, cu vârsta, prinse a obosi mai repede. Îmi aduc aminte, când venea iarna de Crăciun acasă la Șendroaia, că din cauza frigului respira foarte greu și, pe drum, se oprea, fiindcă nu mai putea trage aer. De multe ori spunea că nu mai are aer. Tot timpul era cu medicamentele după el.

Bunica Vica se duse în grădină să mai facă ceva treabă. Eu cu Susana ieșim în stradă să ne jucăm cu ceilalți copii. Susana îi cunoștea, eu eram mai rușinos. În câteva zile, m-am împrietenit degrabă cu copiii. Și vecinul din fața casei bunicului, de vizavi, când am făcut cunoștință, îmi spuse că îl cheamă Sepi și că e neamț. Pe strada bunicului și în întreg satul erau foarte multe familii de nemți șvabi. Mai târziu am aflat care e originea lor, a șvabilor.

(Fragment)

Pneumologia logosului și geometria inimii

În peisajul liricii românești contemporane, marcat adesea de experimente formaliste sau de un tranzitivism cotidian golit de transcendență, apariția volumului semnat de Liviu Țiplica – *Poeme pentru copilăria sufletului* (ediția a II-a, Editura Princeps Multimedia, Iași, 2026) – se impune ca un veritabil eveniment de reconstrucție gnoseologică și estetică.

Ne-am propus a investiga modul în care autorul reușește să recupereze dimensiunea transcendentă a existenței, prin intermediul unei duble mișcări a spiritului: o mișcare verticală, de purificare și ascensiune a cuvântului poetic (pneumatologia), și o mișcare orizontală, ce urmărește delimitarea și securizarea unui spațiu lăuntric, sacru (geometria inimii).

Volumul se plasează în descendența poeziei de inspirație religioasă, operând cu instrumentele unei sensibilități neo-moderne, autorul fiind conștient de criza existențială a omului contemporan.

Pentru Liviu Țiplica, poezia încetează să mai fie un simplu meșteșug retoric sau o transcriere tranzitivă a cotidianului; ea redevine un *act teandric*, o *lucrare tainică între libertatea creatoare a eului și puterea drept lucrătoare a Harului*. *Copilăria sufletului*, ce dă titlul cărții, nu trebuie înțeleasă în sensul unei regresii biografice sau nostalgice către vârsta de aur a omului, ci ca o categorie ce are drept scop *reinstaurarea ființei în starea de grație originară*, curățată de zgura istoriei, *prin intermediul ascezei și al pazei inimii*. Sub aspect structural, volumul în discuție are două secțiuni: prima (dând și titlul noii apariții editoriale) – *Poeme pentru copilăria sufletului*, iar ce-a de-a doua – *Poeme în răcoarea serii*.

Prima secțiune e guvernată de *dinamica unei coborâri în abisul existențial* (o catabază) și de o profundă, adeseori dramatică, *criză a expresiei*. Acest prim palier este marcat de o acută tensiune existențială, în care eul liric se confruntă cu asprimea materiei, cu fractura dualității. Textele sunt construite pe dimensiunile unei lumi care a pierdut contactul cu sacral, poetul asumându-și rolul de a scoate la iveală straturile arheologice ale mitului și ale simbolului arhaic. În această primă etapă, peisajul liric este adesea configurat prin intermediul unei recuzite mitologice complexe, plină de elemente de zoomorfism simbolic și forțe crepusculare ce trimit la o dimensiune deopotrivă dionisiacă și penitențială. Natura nu este încă o „grădină” a întâlnirii armonioase, ci un organism sălbatic, aflat sub „timpul furtunii”. Drama centrală a primei secțiuni rezidă în constatarea imposibilității de a găsi sau de a rosti „Numele-Loc”, acea paradigmă toponimică sacră în care ființa s-ar putea adăposti de urgia timpului profan. Pentru ca limba să devină „icoană vie”, ea trebuie mai întâi să fie golită de semnificațiile utilitare și profane. Fiecare poem al acestei prime părți devine astfel o treaptă a unei coborâri ritualice în mormântul cuvintelor, unde sângele vital își varsă „prisosul de putere”, pentru a curăța „semnul cast”. În poezia *Ziua întâi*, discursul liric se structurează în două secvențe complementare, ce reprezintă o profundă meditație asupra condiției sufletului și a cuvântului. Ideea fundamentală este că limbajul poetic devine noul „trup” protector al sufletului, deoarece – nu-i așa – *cuvântul e prelungirea sufletului*. Liniștea devine o prezență organică, iar sufletul refuză realitatea profană, pentru a se retrage în „împărăteasca lui copilărie”. Această întoarcere la origini este o salvare: sufletul se adăpostește în „cuvintele sărace ale limbii”. Ideatica rezidă în miracolul transgresiunii: cuvintele simple își sparg limitele rigide („strâmta încăpere a înțelesului”) și devin artă pură (*cântec, imagine rotitoare*). Este sugerată aici o *cosmogonie poetică* – „ziua întâi” a unei lumi reinventate prin metaforă. Îndemnul „Nu trezi somnul. Visul urmărește-l / ca pe o pasăre sfioasă / ori ca pe-un animal blând / ce te așteaptă” utilizează două comparații zoomorfe de o mare delicatețe. „Pasărea sfioasă” și „animalul blând” individualizează fragilitatea inspirației poetice și a stării de vis metafizic. Aceste imagini avertizează asupra brutalității cu care rațiunea poate distruge fragilul echilibru al lumii interioare. Având ca motto filonul heraclitian al unității contrariilor, *Aducere-aminte* explorează *pendularea dramatică a ființei umane între ascensiunea spirituală și căderea în contingent*, precum și rolul cuvântului ca memorie originară a eului. Discursul liric este profund marcat de motto-ul extras din gândirea lui Heraclit („Drumul în sus și drumul în jos sunt unul și același”), ideatica conturându-se în jurul acestui paradox al mișcării cosmice și interioare. Încă de la început, remarcăm dinamica ascensiunii și a prăbușirii: „Prin cercuri de umbră urc / lângă inima sfântă a stelelor, / apoi cad.” Această mișcare sugerează efortul ființei de a atinge sacral, urmat inevitabil de o recădere într-o realitate străină, marcată de claustrare și inadaptare: „... Prin cercuri de umbră cad / într-o altfel de viață, / unde, Doamne, nu încap, și mă văd.” Conștientizarea propriei limite în spațiul profan generează o dedublare angoasantă. Poetul mută reflecția în planul metalimbajului. Interogația retorică: „O, voi cuvintelor, în ce lume ați fost trupul meu, / de parcă, scriind, mi-aș aduce aminte de mine?” dezvoltă o viziune platoniciană. Actul scrierii devine un exercițiu de recuperare a identității pierdute; cuvintele păstrează memoria stării preexistențiale a sufletului. Eul liric se transformă într-un receptacul al liniștii absolute: „mă face canal de liniște, / să nu se-audă zgomotul / la căderea morții în mine...” Moartea nu este văzută ca un sfârșit violent, ci o condiție necesară pentru reluarea ciclului cosmic. Metafora „cercuri de umbră” sugerează natura ciclică, labirintică și restrictivă a existenței umane. Cercul reprezintă perfecțiunea, dar asociat cu „umbră”, el devine simbolul etapelor de încercare prin care sufletul trebuie să treacă în drumul său spre lumină. Motivele somnului, al visului și al nopții / serii funcționează ca un ecran protector împotriva agresivității lumii profane și ca un canal de comunicare cu transcendentul. Pentru Liviu Țiplica, cunoașterea profundă se produce exclusiv în starea de abandon meditativ: „Nu trezi somnul. Visul urmărește-l” (*Ziua întâi*); „gândul (...) ni-l răsfrânge-n vise” și „E un fel de moarte / într-un fel de joacă!” (*Margini de pământ*); „Apoi, adormim. În somn / creierul primește ecoul” (*Ecoul*). Poezia Comedia are ca temă centrală criza logosului, sterilitatea căutării exterioare și mântuirea gnoseologică prin oniric. Titlul trimite subtil la accepțiunea clasică, de sorginte dantească a termenului – un parcurs dramatic ce începe în criză și rătăcire, dar se finalizează într-o apoteoză a luminii și a regăsirii sensului sacru, prin intermediul poeziei și al somnului metafizic. Invocația retorică adresată Divinității exprimă spaima în fața unei lumi în care vorbirea își pierde substanța spirituală, devenind un simplu flux biologic macabru: „Ce lume

cutreieră vorbirea mea, Doamne – / realitate fără absență, vast fluviu al morții sonore?” Mântuirea are loc prin resorbția în oniric. Somnul este spațiul în care poetul descoperă absolutul alchimic: „În lumina albă a somnului / văd piatra filosofală.” Metafora claustrării „îmi rămâne prizonieră vorbirea!” exprimă drama poetului forțat să folosească limbajul cotidian, un instrument limitat, care încâtușează capacitatea de transfigurare a logosului. În poezia *Cântec păgân*, metafora sintetizează „Întinderile-s toate numai cer și cuvânt.” este o imagine de o mare forță plastică și conceptuală. Reducerea „întinderilor” (lumii materiale) la „cer” (infinutul spațial, sacru) și „cuvânt” (Logosul etern) reprezintă figura de stil supremă, prin care poetul proclamă victoria absolută a spiritului asupra materiei perisabile. Poezia *Perspectivă de basm* abordează degradarea sacralului, pierderea inocenței originare și desacralizarea lumii. Folosind motive desprinse din mitologia basmului popular și din eshatologia creștină, textul construiește o alegorie dramatică a prăbușirii unui univers edenic, ideal, în fața asaltului forțelor distructive ale timpului, morții și ale degradării spirituale. Interogația retorică „cine a răpit aurul din mărul cu mere de aur?” preia motivul folcloric din basmul „Prăslea cel voinic și merele de aur”, unde „aurul” este metafora purității, a Harului divin și a nemuririi. Răpirea aurului (simbol al perfecțiunii spirituale și al divinului) declanșează catastrofa de proporții cosmice. Prăbușirea elementelor care garantau ordinea: „Cad stelele, pribegesc îngerii. Cad merele / din aurul lor, pribegesc oamenii...” relevă retragerea sacralului, lasând loc unei invazii a neantului și a degradării morale: „...Vrăjmașul vine, / vine și moartea, vine și locuința morților în / alai desfrânat...” Finalul aduce în prim-plan înstrăinarea totală a omului față de propria sa moștenire arhetipală: valoarea eternă (aurul) este părăsită („...Aurul se pustiește în vânt, / adoarme sub lună...”), iar oamenii o tratează cu suspiciune, lăsându-l pradă iluziilor degradante ale modernității: „...Oamenii îl păzesc ca pe un / strămoș, / însă el se lasă furat de noile spectre.” Textul *Aducere-aminte* reia, la un nivel superior de sinteză, tema anamnezei gnoseologice, a recuperării spațiului originar (copilăria) prin logos și a comuniunii spirituale cu memoria strămoșilor. Poezia investiguează corelația profundă între amintire, starea de veghe/ somn metafizic și cuvânt, văzute ca instrumente de fixare a destinului uman în tiparele eterne ale existenței. Amintirea este inițial ancorată în materialitate, determinând o legătură fină cu trecutul arhaic și cosmic: „Apoi primesc ecoul. Las în urmă / străvechi sanctuare, soarele / și vestitele ornice solare încrustate în piatră.” Timpul istoric și cel cosmic (măsurat de ornicele de piatră) cunosc abolirea, pentru a pătrunde în spațiul memoriei ancestrale, unde granița dintre viață și moarte devine permeabilă: „...Ascult / ridicarea stării de veghe în umbra cunoscută a / morților. Dincolo de memorie / somnul lor adânc luminează faptele lumii.” *Locurile edenice* ale începutului individului sunt luminate de puterea Logosului creator: „Văd locurile copilăriei – revărsare de gând / în lumina cuvântului.” Reținem că epitetetele metaforice de factură arheologică „străvechi sanctuare”, „vestitele ornice solare încrustate în piatră” sugerează vechimea spirituală, rădăcinile sacre ale neamului și încercarea de a capta timpul cosmic, prin elemente perene (piatra). Metafora identitară „Peregrin este numele.” dezvăluie faptul că eul liric își definește esența prin condiția de *călător metafizic* (peregrin), a cărui „mișcare secretă” (metaforă a destinului spiritual) urmează legile universale înscrise în „tiparele vieții”. Mersul în vârful inimii atestă starea de grație spirituală, transfigurarea existenței prin iubire absolută și sensibilitate mistică, în contrast cu asprimea timpului istoric. *Nucleul ideatic central* dezvoltă consecințele acestei stări de grație asupra relațiilor interumane și asupra percepției durerii: „...iar oamenii / s-ar iubi mai mult, cunoscând fiecare / durerea mersului...” Iubirea nu mai este un sentiment instinctual, ci o formă superioară de cunoaștere, prin empatie și suferință asumată. *Inima* devine un *altar al memoriei afective*, un instrument pe care se înregistrează creștăturile încercărilor existențiale provocate de istorie: „...însemnându-și inima / ca pe un răboj, cunțămplările vremii...” Mi-aduc aminte – textul care încheie prima secvență a acestui volum – dezvoltă ca temă reintegrarea în starea primordială de Logos sacru, nostalgia preexistenței divine și datorita soteriologică a bucuriei în fața degradării lumii. Textul reprezintă o *profesiune de credință mistică*, un act de anamneză supremă, prin care eul își recunoaște originea celestă și își asumă misiunea de a transfigura, prin intermediul cântecului de slavă, o realitate văduvită de Har. În versurile „în vârful arborelui / sacru (...) Migram pe funia de lumină” – „arbelele sacru” reprezintă *Axis mundi*, iar „funia de lumină” este metafora Harului divin sau a scării virtuților (*Scara Sfântului Ioan Scărarul*), pe care sufletul urcă spre desăvârșire. Iar personificarea „În aur lume a luminii te refuzi fără țipăt!” sugerează că accesul la starea de grație cere extazul tăcerii mistice (isihia), adică eliminarea reacțiilor violente sau a revoltelor eului terestru („fără țipăt”).

Trecerea la cea de-a doua secțiune a volumului de care ne ocupăm, intitulată *Poeme în răcoarea serii* marchează un veritabil salt gnoseologic și o mutație de profunzime în ordinea expresiei lirice. Dacă prima secțiune a volumului pe care îl discutăm stă sub semnul unei tensionate catabaze – o coborâre dramatică în labirintul mitului profan și al unei acute crize a numirii, unde cuvântul se izbea de opacitatea „literii negre” și a „sunetului împietrit” –, cea de-a doua secțiune mută discursul liric într-un registru eminent mistic, purificat prin asceză și pacificat prin Har. Această răcoare nu este un simplu detaliu de atmosferă meteorologică, ci spațiul fertil al *teofaniilor nocturne și al prezenței angelice active*, mediul pneumatic în care sufletul, izolat de zgomotul lumii profane, își definește propriul „țărnam curat”. La nivelul logosului, mutația este la fel de spectaculoasă. Textele poetice nu mai au asprimea minerală a „pietrei limbii”, ci devin o „vorbire de aer”, o suflare purificată prin intermediul rugăciunii inimii și al asumării conștiente a chenozei (acea „gândire întru nimic”). Dialogul cu Transcendența ia forma unei *mărturisiri filiale* directe, adresate unui Dumnezeu intim („Doamne Sfinte”). În această a doua parte, textul își împlinește vocația prefigurată încă de la începutul volumului: nu mai caută cu disperare un „Nume-Loc” absent, ci devine o *grădină paradisiacă restaurată* și o „icoană vie în cuvinte”, capabilă să fixeze veșnicia în „carnea fragilă” a filei de hârtie.

Poezia Primul pas investighează momentul ruperii de starea de latență edenică a copilăriei și asumarea primei mișcări conștiente către cunoaștere, o *călătorie marcată deopotrivă de fascinația sacralului și de fiorul agnostic în fața morții sau a temporalității*. Textul Poem pentru copilăria sufletului abordează recuperarea inocenței arhetipale prin anamneză mistică, confruntarea sufletului-pasăre cu intemperiiile istoriei și fixarea identității spirituale în spațiul sacru al Dobrogei natale (Scythia Minor). Această creație poate fi socotită un *imn dedicat purității sufletului*, concepută ca un stadiu de grație ce poate fi atins exclusiv prin plonjarea în adâncurile memoriei. Aici apare motivul visului profetic, în care sufletul capătă darul logosului divin: „Eu am visat nopți la rând chipul tău de pasăre vorbitoare / profetind în

lumina curată a inimii...” Privirea sfințită prin lacrimă devine calea de acces întru Adevăr : „acolo unde fu de-ajuns o lacrimă / să se înstăpânească vederea”. Textul pune problema originii glasului poetic, prin interogații retorice ce vizează planul transcendent: „A cântat privighetoarea, sau este un glas / de pe-acele tărâmurii? Au cântat ciocârlile, ori / e numai îndemnul de-a privi în tărie?...” Cântecul naturii este asimilat unei chemări către zările cerești („în tărie”). Contemplarea mistică a crepusculului ca prag al cunoașterii interioare și refacerea legăturii între microcosmosul sufletesc și macrocosmosul natural, prin intermediul bucuriei sfințite o regăsim în poezia Imn de seară. Prin tonalitatea solemnă, textul se înscrie în specia imnului, celebrând starea de pace profundă în care elementele firii își deschid înțelesurile ascunse în fața privirii luminate a eului liric. Adresarea directă către pădure implică o căutare a destinației finale a energiilor ascunse ale naturii, sugerând că foșnetul și mișcarea vegetală sunt purtătoarele unui mesaj secret, al unei „mirări” arhetipale ce așteaptă să se întrupeze: „Pădurilor, foșnirea voastră oare / ce sânge răcoros o va primi, / ce vale arcuită, ce mirare, / în ce prundiș se va ivi?” Universul acvatic reține esența onirică a lumii: „Mișcarea apelor păstrează-n sine / somnul sonorizat, vederea vie...” Din acest somn sacru provine o a doua etapă a bucuriei, de natură expansivă, care inundă spațiile deschise și codrii, într-un proces de iluminare tăcută, independent de voința rațională a omului: „și altă bucurie ce survine / peste câmpii, peste Câmpie, / și peste codrii ce s-au stins / când n-au știut ce au atins.” Metafora oximoronică a memoriei acvatice („Mișcarea apelor păstrează-n sine / somnul sonorizat, vederea vie”) relevă faptul că apa devine oglindă și memorie cosmică. „Somnul sonorizat” și „vederea vie” sunt structuri oximoronice care definesc starea de *contemplație onirică*, unde lipsa mișcării profane permite o percepție acustică și vizuală superioară a adevărilor eterne. În poezia Poem, Liviu Țipilica abordează ca temă centrală criză gnoseologică a nimirii, suspendarea timpului profan, sub presiunea intemperii existențiale și căutarea semnelor transcendente în spațiul geometric al conștiinței. Textul investighează dificultatea fixării identității sacre, prin intermediul limbajului, într-un moment de ruptură cosmică în care ființa oscilează între chemarea angelică și imanența oarbă. Poetul introduce o geometrie sacră, o dinamică a sferelor concentrice care încearcă să recupereze centralitatea eului: „Vâl peste vâl, – cerc dublu, cerc răsfrânt, / întors spre centrul său prin raza pură, / timp al furtunii ferecat, timp sfânt / venit din spațiul altei lumi, măsură / înscrisă în mișcarea omenească / a gândului...” Trecerea de la „timpul furtunii” la „timpul sfânt” marchează pătrunderea sacrului („venit din spațiul altei lumi”) ca o unitate de măsură a gândirii umane. Antiteza simbolică finală „În zbor de bufniță ori ciocârlie?” sintetizează cele două căi deschise sufletului în fața chemărilor necunoscute: *calea nocturnă*, melancolică și legată de tainele morții/ înțelepciunii pământeste (bufnița) sau *calea diurnă*, ascensională, a celebrării imnice și a zborului către lumina celestă (ciocârlia). Metamorfoza structurală a formei fixe (sonetul) ca reflex al dinamicii spiritului, lupta logosului cu asprimea materiei verbale și victoria gândului purificat asupra limitelor formale transpar din Sonet mișcat în terține și distih. Textul îl putem socoti o adevărată *artă poetică neo-modernă*, ilustrând modul în care poezia își refuză rigiditatea clasică, pentru a deveni un organism viu, aflat într-o continuă „mișcare” și curățare interioară. Starea de *veghe și atenție mistică*, esențială în procesul creației o regăsim în versurile: „Neprihănit străbaterea-și asculte / în gândul ce-l cuprinde și-l viază / și-i ține inima în sine trează...” Procesul transfigurării este descris ca o „străbateră neprihănită”, o călătorie curată a minții care dă viață („viază”) gândului și menține inima într-o stare de trezvie (isihastă), ferită de somnul profan. Poetul se plasează în raport cu alteritatea și misterul: „Tot ce-i străin și în mișcări oculte / el nu primește-n viața lui curată. / În jurul înțelesului se-arată” Se remarcă refuzul magiei degradate sau al „mișcărilor oculte”, care ar putea pângări puritatea vieții interne. Singurul focar acceptat este „înțelesul” – Logosul ordonator. Distihul final aduce concluzia estetică și pneumatică: „Însă-acel gând, mijind coroană pură, / se-arată-n jurul lui fără măsură.” Gândul original, rezistent la asaltul valurilor sonore, înflorește sub forma unei „coroane pure” (*corola de minuni a lumii blagiană* – simbol al desăvârșirii și al sfințeniei poetice), manifestându-se în final ca o energie infinită, scăpată de sub rigorile sau „măsura” constrângerilor profane. Țărâmul inimii are ca temă granița dintre interioritatea sacră și macrocosmos, sedimentarea trăirilor spirituale prin asceză crepusculară și fixarea eului într-un spațiu de stabilitate pneumatică. Textul e un fel de *oglină*, în care *inima se vede ca un liman mistic*, un mal spiritual, unde valurile lumii profane se sparg, spre a lăsa loc luminii necreate și contemplației isihaste. Metafora centrală a textului – *Țărâmul inimii* – este o structură simbolică ce asociază interioritatea umană cu un element de relief stabil. Inima devine un liman, un punct de salvare și de delimitare fermă a sacrului din om, în fața haosului exterior. *Topos* familiarizează cititorii cu redobândirea păcii spirituale, prin intermediul limbajului matern sacralizat, fixarea identității interioare într-un spațiu arhetipal ocrotit de prezențe angelice și victoria logosului curățat asupra suferinței imanente. Textul capătă forma unei *meditații* asupra „locului” (topos) pneumatic, în care sufletul își recuperează echilibrul original, reconciliindu-se cu timpul și cu propria istorie afectivă. Aici, poetul fixează cadrul gnoseologic și legătura indisolubilă între grai, pământ natal și liniștea profundă: „În limba țării mele datu-s-a mie pace.” Limba nu este doar un instrument de comunicare, ci un vehicul al Harului divin. Această pace îngăduie o desfacere a visului sub protecție celestă: „Sub gânduri prefirate îngerul își desface / visul și tremurarea tăcerilor. El tace / în limba ce mi-e dată eu însumi să vorbesc.” Tăcerea îngerului și graiul poetului se contopesc, sugerând o consubstanțialitate între logosul uman și cel divin. *Imn* este creația axată pe jertfa de sine, prin logosul sacralizat, penitența și dialogul direct cu Divinitatea, pe țărâmul ascezei crepusculare. Textul se constituie într-o *rugăciune* de mulțumire pentru Creator, investigând trecerea timpului biologic în timp liturgic și purificarea ființei prin intermediul cuvântului sfințit și al blândeții divine. Ruperea de limbajul degradat și efortul concentrării mistice sunt afirmate fără tăgadă: „Asupra limbii am slobozit săgețile grele și focul / și m-am deprins cu gândirea întru nimic.” „Gândirea întru nimic” trimite direct la asceza isihastă a golirii de sine, pentru a face loc prezenței divine. Poetul surprinde taina ascunderii logosului în giulgiul smereniei și mărturisirea asprimii drumului, în adresarea sa către Tatăl Cresc: „Învăluit în giulgiul acesta al cuvintelor. S-a așezat / peste obrajii mei grija înaltelor Tale zile / și iarăși am vorbit. Am vorbit fără încetare, / întors către ochiul de apă, în munți. Aici am văzut / vulturii / timpului și felurile animale de munte / înaintând spre oglinzi nestatornice / și m-am temut...”

Prin retragerea eului în fortăreața inimii, ca și prin transfigurarea poemului în „icoană vie în cuvinte”, cu volumul Poeme pentru copilăria sufletului domnul lui Liviu Țipilica reușește să ofere o alternativă viabilă la desacralizarea discursului poetic postmodern.

Constantin Stancu

Anotimpurile Răscoalei lui Horea

În anul 2025, între 22-23 mai, a avut loc un eveniment deosebit la Deva, Conferința Internațională „Între local și european – 240 de ani de la martirajul lui Horea, Cloșca și Crișan”. Cu acest prilej, un număr important de istorici, oameni de cultură, iubitori ai istoriei, au avut expuneri documentate despre eveniment, bine argumentate. Cu toate că au trecut 240 de ani de la răscoala cunoscută, o serie de materiale istorice au fost prezentate, noi și vechi paradoxuri au fost scoase la lumină. Sub coordonarea lui Ioan Bolovan, din partea Academiei Române, și Ioan Sebastian Bara, managerul Bibliotecii Județene „Ovid Densusianu” Hunedoara-Deva, au fost adunate aceste texte istorice într-o lucrare amplă, 751 pagini de ținută academică. Această manifestare științifică s-a materializat în cartea ÎNTRE LOCAL ȘI EUROPEAN, 240 de ani de la martirajul lui Horea, Cloșca și Crișan, Cluj-Napoca: Editura Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2025, finanțarea fiind asigurată de Consiliul Județean Hunedoara.

Cei doi coordonatori au avut un cuvânt introductiv, punctând momentul. Domnul academician Ioan-Aurel Pop a prezentat, pe scurt, viziunea lui David Prodan despre *Răscoala lui Horea*, plecând de la teza de doctorat semnată de autor în 1938 și de la reeditările lucrării de referință, cunoscută în mediul academic și în rândul istoricilor, dar și a iubitorilor de cultură. De fapt, cu acest prilej, în anul 2025, a fost lansată a treia ediție, un reper în scrisul istoric românesc.

Cartea are mai multe paliere, legate de fenomenul istoric: percepții străine ale românilor, apoi aspecte legate de tradiție și inovare metodologică. Filmul evenimentelor între represalii și consecințe, memorie și reprezentare, istorie și istoriografie, aspecte între mitologie și realitate. O monografie amplă, cu impact, atingând esențele răscoalei.

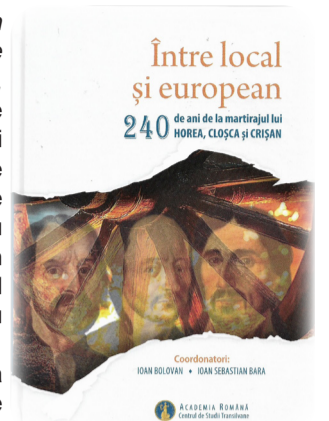
Cartea reflectă *timpul răscoalei* ca o izbucnire violentă a societății, contradicțiile sociale amplificându-se la maxim în acei ani. Transilvania a fost locul unde s-au petrecut faptele cunoscute: În Zarand, pe Mureș, în comitatul Arad, pe Valea Streiului, în Țara Hațegului etc. Cititorul are în față o geografie istorică a vremii, un film bazat pe mai multe cadre în care s-au desfășurat fapte violente cu impact emoțional, mitologic, social. Era vremea schimbărilor, în epocă răscoala avea legătură cu Războiul de Independență a Coloniilor Americane sau cu Marea Revoluție Franceză, evenimente cunoscute pe plan internațional. Există o punte între local și european sau chiar universal. Răscoala a pus problema desființării relațiilor feudale depășite de evoluția socială, de ruperea relației nobil-iobag. Iobagii susțineau societatea fiind legați economic și juridic de nobil, stăpânul vremii. Dar și nobilii erau legați de țărâmul harnic, priceput la muncile câmpului, pădure, gospodării. O legătură brutală, care a modelat istoria, pregătind evenimentele ulterioare legate de revoluțiile de la 1848 în Europa etc. Au murit atunci peste 500 de țărâni, dar și aproximativ 150 de nobili. Răscoala reflectă universul țărânului român și ideea țărânului deschis, luminat, cunoscător al suferințelor și tradițiilor vremii. Totul pare în hotarele vechii Dacii, o amprentă istorică demnă de reținut. Problema s-a complicat și mai mult din punct de vedere etnic, țărâni erau români, nobili, maghiari în Imperiul Austro-Ungar, astfel caracterul violent a fost amplificat de factori care țin de coagularea unei națiuni. De fapt, ridicarea țărânimii române din Transilvania a pus acut problema națiunii române cu drepturi depline. Țărâni au fost tolerați la acel moment, fiind excluși din rândul cetățenilor ținutului, statut blocat și de legile în vigoare. Pe acest fond s-a format și „mitul împăratului”, cel care ar fi putut duce la rezolvarea tensiunilor, dar relațiile sociale din imperiu au blocat fenomenul, acutizând relațiile interumane și relațiile dintre națiunile din imperiu. Mitul a rămas mit.

Răscoala nu a fost o revoluție așa cum au încercat unii să pluseze, nu a avut o finalitate specifică revoluțiilor. A reprezentat un moment istoric important. Sunt câteva idei care se coagulează în carte. Ele punctează istoria noastră, dau mesaje despre faptul că povestea nu ar trebui să se repete, poate mai acut, datorită evoluției sociale în epoca societății informatizate, când știrile despre evenimentele violente, care izbucnesc în diferite zone ale lumii, sunt tot mai dese. Cartea are numeroase pagini în limba engleză, deschiderea spre european și universal făcându-se prin aceste texte care transmit mesajul pertinent, academic, despre istoria românilor.

Cartea pune în lumină, alături de fenomenul prezentat și unele aspecte legate de istoria noastră, cum ar fi: imaginea românilor în relatările călătorilor străini, problema elitelor și maselor, imaginea celor trei eroi, Horea, Cloșca, Crișan, în scrierile bisericesti sau cauzele răscoalei în viziunea puternicilor zilei. De-a lungul timpului s-a pus problema canonizării lui Horea și Cloșca, valorificare arhivelor imperiale, prezența eroilor în corespondența vremii, legătura socială între Horea, Avram Iancu și împărat, dar și activitatea poliției secrete a vremii. Chiar dacă răscoala a fost reflectată în literatura sau filmul de la noi, au existat și momente în care faptele au fost politizate excesiv, mai ales în perioada socialistă, răscoala fiind considerată, eronat, ca fiind revoluție.

criind despre teza de doctorat a lui David Prodan, domnul academician Ioan-Aurel Pop reține: „David Prodan, s-a considerat toată viața un țărân, deși devenise un intelectual rafinat. El a scris preponderent despre țărâni și a trasat un portret al țărânului. Țărâmul lui David Prodan a fost întâi de toate om, de orice limbă și confesiune, dar, prin număr și pondere în Transilvania, a fost român. Țărâmul este prototipul românului medieval transilvănean, fiindcă elita era, de la o vreme, cvasitotal neromânească...” (p. 14).

Constantin V. Necula, referindu-se la mitul lui Horea, punctează: „Cea mai frapantă proiecție mitică este însă cea de <<Împărat al dacilor>>. Această titulatură, deși anacronică, demonstrează o intuiție extraordinară a imaginarului colectiv. Într-o perioadă în care elitele cărturăriști abia începeau să articuleze ideologia daco-romană ca fundament al revendicărilor naționale (prin Școala Ardeleană), conștiința populară făcea deja, pe cale intuitivă, această legătură” (p. 214). Cartea merită citită atent, pentru că istoria ne permite să vedem în trecut cum se poate modela viitorul nostru. Cum vom trece prin numeroasele contradicții, tensiuni sociale, prin încercările care vin brutal, violent, pregătind noua paradigmă românească, pendulând între local și european...

FestLit Cluj, la ceasul al XIII-lea

Cea de-a XIII-a ediție a Festivalului Național de Literatură – FestLit Cluj a readus în prim-plan dialogul dintre generații, memoria culturală, poezia și viața literară a filialelor Uniunii Scriitorilor din România.

Lansat în 2014 de Uniunea Scriitorilor din România, la inițiativa lui Gabriel Chifu, FestLit Cluj a fost gândit, încă de la început, ca un proiect capabil să transforme orașul, pentru câteva zile, într-o capitală a scrisului românesc. Reprezentanți ai celor 20 de filiale ale USR s-au întâlnit, la primele ediții, în inima Transilvaniei, într-un spațiu dedicat dialogului, dezbaterilor și întâlnirii directe cu publicul cititor.

De-a lungul timpului, festivalul a inclus Rondul de gală al scriitorilor, întâlniri în instituții de învățământ preuniversitar și universitar, prezentări ale nominalizațiilor pentru Marele Premiu FestLit Cluj și festivități de premiere. Laureții Marelui Premiu au fost Gabriel Chifu (2014), Corin Braga (2015), Ana Blandiana (2016), Nicolae Gheran (2017), Lăcrămioara Berechet și Liviu Ioan Stoiciu (2018). Laureatul Premiului special al primei ediții a fost Ștefan Borbély, iar la singura ediție a Concursului de manuscrise, câștigător a fost Savu Popa.

Rondul de gală: 33 de poeți, de la 26 la 96 de ani

Ediția a XIII-a a debutat cu tradiționalul Rond de gală, recitalul poezilor invitați. Cuvinte de deschidere au rostit Irina Petraș, Varujan Vosganian și Gabriel Chifu. Publicul

a urmărit și un scurt mesaj video transmis de primarul Emil Boc, Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca fiind sponsori principali ai celor treisprezece ediții ale festivalului.

Treizeci și trei de poeți, cu vârste între 26 și 96 de ani, au citit în cadrul recitalului: Jesica Baci, Horia Bădescu, Mariana Bojan, Gabriel Bota, Gabriel Chifu, Ion Cristofor, Andrei Doboș, Dinu Flămând, Ana Herța, Iulia-Daria Iacob, Vasile Igna, Rodica Marian, Menuț Maximilian, Ștefan Melancu, Flaviu Claudiu Mihali, Liviu Mircea, Vlad Moldovan, Ioan T. Morar, Ion Mureșan, Olimpiu Nușfelean, Laura Francisca Pavel, Emilia Poenaru Moldovan, Ion Pop, Florentin Popa, Adrian Popescu, Aurel Rău, Andreea Iulia Scridon, Cătălina Soare-Hüll, Olga Ștefan, Bogdan Tiutiu, Ionuț Țene, Marius Țion și Varujan Vosganian.

Recitalul s-a desfășurat la Centrul de Cultură Urbană Casino, într-o sală împodobită cu flori de sânziene, mulți dintre cei prezenți venind în port popular, pentru a onora sărbătoarea. Fundalul muzical a fost susținut de harpista Oana Prisacariu. Pe parcursul serii, un material proiectat pe ecran a reamintit publicului momente importante din istoria edițiilor precedente, alcătuind o arhivă vizuală primitivă cu interes.

Seara s-a încheiat cu o gustare tradițională și un pahar de vin oferite de Primăria municipiului Cluj-Napoca.

Memorie culturală vs. amnezie culturală

Joi, 25 iunie, la sediul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, de pe str.

Universității nr. 1, s-a desfășurat simpozionul-dezbateri „Memorie culturală vs amnezie culturală”. Au luat cuvântul Ioan-Aurel Pop, Varujan Vosganian, Angelo Mitchievici, Aurel Codoban, Adrian Tudurachi, Ion Mureșan și Adrian Popescu. Dezbaterile au fost moderată de Irina Petraș.

Tema, una de actualitate și de larg interes pentru lumea literară și culturală, a generat o discuție consistentă, a cărei continuare a fost propusă pentru un alt prilej. Înregistrarea poate fi urmărită aici:

Caietele FestLit Cluj 2026 și biblioteca-archivă a Filialei

În cadrul aceleiași ediții au fost lansate și „Caietele FestLit Cluj 2026”, antologie în care semnează Horia Bădescu, Ioana Bot, Constantina Raveca Buleu, Dana Buzurgagniuc, Paul Cernat, Gabriel Chifu, Aurel Codoban, Gheorghe Glodeanu, Vasile Igna, Laura Lazăr Zăvăleanu, Menuț Maximilian, Angelo Mitchievici, Ioan T. Morar, Delia Muntean, Vianu Mureșan, Viorel Mureșan, Olimpiu Nușfelean, Gheorghe Pârja, Ovidiu Pecican, Irina Petraș, Laura Poantă, Ioan-Aurel Pop, Ion Pop, Mircea Popa, Doina Rad, Ilie Rad, Ion Simuț, Adrian Tudurachi și Varujan Vosganian. Volumul poate fi citit pe site-ul Filialei Cluj.

Tot acolo pot fi consultate și celelalte volume din biblioteca-archivă a Filialei clujene, între care „Școala Ardeleană și începuturile modernității românești”, „Farmecul etimologiilor. Elogiu limbii române”, „Literatura română – începuturi”, „Literatură și feminitate”, „Transilvania din cuvinte”, „Istoriile literaturii române”, „Scriitorul și Lumea”, „Cartea cuvintelor-madlenă”, „Rondul scriitorilor”, „Autoportrete în oglindă”, „Petrecere cu stil. Literatură și gastronomie”, „Lumea din cuvinte. Realitate și ficțiune”, „Cartea cărților copilăriei”, „Vremea uitată. Esești ai Transilvaniei” și „Poemele Transilvaniei”.

Salonul de vară al scriitorilor

După o scurtă ședință informativă a membrilor conducerii Uniunii Scriitorilor din România, Varujan Vosganian, Angelo Mitchievici și Gabriel Chifu, privind problemele și provocările cu care se confruntă Uniunea, participanții au vizitat Salonul de vară al scriitorilor, găzduit de Galerile Steaua.

Expun pictură, grafică, fotografie și caligrafie Mariana Bojan, Ion Cristofor, Rodica Frențiu, Iulia Anamaria Ghidui, Iulia-Daria Iacob, Elena Ilash, Flaviu Lucăcel, Rodica Marian, Irina Petraș, Laura Poantă, Gheorghe Săsărman și Ligia Tudurachi. Lucrările pot fi văzute într-un scurt material video disponibil aici:

Salonul de vară este un proiect inaugurat în 2008. De-a lungul anilor, expoziții similare au fost găzduite și de Muzeul de Artă Cluj-Napoca, Galerile Casa Artelor, Galerile Diverta și Galeria de artă Scriptorium a Filialei.

Premiile Filialei Cluj pentru anul 2025

Tot în cadrul FestLit Cluj, sub semnul Reuniunii de vară, au fost decernate Premiile Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România pentru anul 2025.

Juriul, alcătuit din Victor Cubleşan, președinte, Constantina Raveca Buleu, Menuț Maximilian, Horea Poenar, Egyed Emese și Karácsonyi Zsolt, membri, a stabilit următoarele premii:

Proză

Premiul a fost acordat Dorei Pavel, pentru volumul „Efectul Caligari”, Editura Polirom, 2025.

Poezie

Premiul a fost acordat lui Echim Vancea, pentru volumul „La marginea nicăierului”, Editura „Mantua lui Gogol”, 2025.

Critică și istorie literară / Eseu

Premiile au fost acordate ex aequo lui Gheorghe Glodeanu, pentru „Prolegomene la o istorie a diarismului românesc”, Editura Eikon, 2025, și lui Lucian Nastasă-Kovács, pentru „Dan Barbilian / Ion Barbu. O recompunere a contrastelor”, Editura Mega, 2025.

Debut

Premiul a fost acordat lui Alex Ciorogar, pentru volumul „Ascensiunea autorului în era digitală”, Editura Presa Universitară Clujeană, 2025.

Premiul Dsida Jenő – minorități

Premiul i-a fost acordat Júliei Vallasek, pentru traducerile volumelor Doina Gecse-Borgovan, „Haza: úton” [„Rătăcirii deliberate”], Editura Lector, Târgu Mureș, 2025, și Jane Austen, „Lady Susan”, „A Watson család” [„The Watsons”], „Sanditon”, Editura Meno Könyvek, Budapesta, 2025.

Ajuns la cea de-a XIII-a ediție, FestLit Cluj își confirmă rolul de spațiu al întâlnirii dintre scriitori, instituții culturale și public. Fructificând experiența acumulată până acum, Filiala Cluj își propune o reconsiderare a formatului festivalului, în vederea unei vizibilități mai mari și a unui impact public mai pronunțat.

Reporter

*** Se distribuie gratuit împreună cu ziarul Răsunetul *** Marcă înregistrată ***

Redacția

Director: Menuț Maximilian; Redactor șef: Olimpiu Nușfelean; Editor coordonator: Gabriela Ciomei;

Redactori: Leo Butnaru; Elena M. Cîmpan; Icu Crăciun; Ionela Silvia Nușfelean; Ion Radu Zăgreanu;

Prezentare grafică: Maxim Dumitraș; Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu; Web: Grigore Cotul, site: assbn.ro

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Menuț Maximilian - președinte,

Icu Crăciun, Vasile George Dâncu, Virgil Rațiu - vicepreședinți;

Adresa: str. Petre Ispirescu, nr.14C, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menutmaximilian@yahoo.com.

Apărut cu sprijinul

SANOVIL

ISSN 2784 – 0034 ISSN-L 2784 – 0034